

تعبيرات عثمانية متداولة

لهنه حكم ويردى : حكم له	اكا قياس ايلدى : قاس عليه
انى دردست ايلدى : ألقى القبض عليه	(انى) اكا اشتغال ايلدى : اشتمل عليه
انى ارادى : تحرى عنه	عليهنه حكم ويردى : حكم عليه
انى ارادى : فتش عنه	عليهنده اتفاق ايلدى : اتفق عليه
اوزرينى ارادى : فتشه	اكا عطف ايلدى : عطف عليه
انى صوردى : سأله	اكا اجيدى : أشفق عليه
اندىن ايستدى : سأله	انى استيلا ايلدى : استولى عليه
اندىن ايستدى : طلب إليه	انى بايلدى : أغمى عليه
ايشى اندىن صوردى : سأله عن الأمر	عليهنه سوز سويلدى : تكلم ضده
انى سير ايتدى : تفرج عليه	اولدى : قُضي عليه
كتابى اكا بكندرمش :	تولدى : مات
حمله على استحسان الكتاب	انى صيقشدردى : ضيق عليه
مكتوبى اكا يازدرمش :	اكا تاكيد ايلدى : أكد عليه
بعته على كتابة الخطاب	انى تاكيد ايلدى : أكده

اكا برمكتوب يازدرمش :	اكا دلالت ايلدى : دل عليه
بعثه على كتابة خطاب	اكا فائق اولدى : تفوق عليه
اوراقنى چانطه يه قويمش :	النه اوردى : ضربه على يده
وضع أوراقه فى الحقيبة	آياغه قالدى : نهض واقفاً
منديلنى جيسته قويدى : وضع منديله فى جيبه	سوزينه داوم ايلدى : داوم على كلامه
انى قويويه آدى : ألقاه فى البئر	صاچلرينى اوقشدى : ملس على شعره
خاطرينه گلدى : خطر فى باله	ياصديغه طياندى : اتكأ على الوسادة
انى مخاطره يه دوشورمش :	نفوذينه اعتماد ايلدى :
أوقعه فى الخطر	اعتمد على نفوذه
بونى شوكا ترجيح ايلدى :	بوكا الشمس : تعود على هذا
رجح هذا على ذاك	اكا حدتلندى : احتد عليه
ايشك انجامنى دوشنمش :	اكا مجاسرت ايلدى : تجاسر عليه
تفكر فى عاقبة الأمر	كندى كندينه ديدى كه : قال فى نفسه أن
اكا تغلب ايلدى : تغلب عليه	عقلنى باشنه طويلادى :
اكا زياده ايلدى : زاد عليه	(تعقل) جمع عقله فى راسه
بچاغى بويوننه صاپلادى :	اكا انطباق ايلدى : انطبق عليه
أغمد السكين فى عنقها	اكا رغبت ايلدى : رغب فيه
اكا سلام ويردى : سلم عليه	اكا رغبت ايتمدى : رغب عنه
مستله دن بحث ايلدى : بحث فى المسألة	اكا كولدى : ضحك عليه
خانه بى اوغلنه وقف ايلدى :	اوراقى تدقيق ايلدى : دقق فى الأوراق
وقف الدار على ابنه	اويقويه طالدى : استغرق فى النوم

آعاج اوزرينه طوردى : وقف على الشجرة	اونى كوزلرمدن بيله قيصقانيرم : أغار عليه من عيونى
دكزه باتدى : غرق فى البحر	اكرامنى تزويد ايلدى : زاد فى إكرامه
اكا صارلدى : التف به	محبتنى پدرينه حصر ايتمش :
اكا تعلق ايلدى : تعلق به	حصر محبته فى أبيه
انى قبول ايلدى : قبل به	انى كوردى : رآه
فعلنى اعتراف ايتدى : اعترف بفعله	اكا راست كلدى : مر به (صادفه)
اكا سويلدى : أخبره	حسابى دفتره گچورمش :
انى سويلدى : أخبر به	أدخل الحساب فى الدفتر
كوردىكنى شهادت ايلدى : شهد بما رأى	انى كتيردى : جاء به
ايشتديكى سويلدى : أخبر بما سمع	
اكا قناعت ايلدى : قنع به	انى كوتوردى : ذهب به
سوزينه الدانمش : انخدع بكلامها	حبسنه حكم ويردى : حكم بحبسه
اكا يراشدى : لاقت به	برائتنه قرار ويردى : أعطى قراراً ببراءته
توقيفنه امر ويردى : أمر بتوقيفه	اكا يراشدى : صلحت له
توقيفنى امر ايتدى : أمر بتوقيفه	حسننه مفتون اولدى : فتن بحسنها
كيتمسنه امر ويردى : أمر بانصرافه	اكا يتشدى : لحق به
كيتمسنى امر ايلدى : أمر بانصرافه	قاعده بى اخلال ايلدى : أخل بالقاعدة
اكا تأثير ايلدى : أثر فيه	اكا ظفر ياب اولدى : ظفر به
اكا دسترس اولدى : ظفر به	قرمزىلق يوزينى قاپلادى :
اكا اعتنا ايلدى : اعتنى به	(احمر وجهه) أحاطت الحمرة بوجهه

انى ايپ ايله باغلادى : ربطه بالحبل	نظرينى يوزينه ديكمش : حدق في وجهه
سزى اكا توصيه ايلدى : أوصاه بك	انى سزه توصيه ايلدى : أوصاك به
اكا ضرر ايتمز : لا يضره	انى آغاجه باغلادى :
انى بكندى : أعجبه	ربطه بالشجرة (إلى الشجرة)
يانته كلدى : دنا منه	انى اضرار ايلدى : أضر به
بنى بكندى : أعجبته	اونى بكندم : أعجبني
سنى بكندى : أعجبته	اونى بكندك : أعجبك
اونى بكندى : أعجبه	اونى بكندى : أعجبه
بزى بكندى : أعجبناه	اونى بكندك : أعجبنا
سزى بكندى : أعجبتموه	اونى بكنديكز : أعجبكم
انلرى بكندى : أعجبوه	اونى بكنديلر : أعجبهم
محكمه يه مراجعت ايلدى : راجع المحكمة	اكا اكرام ايلدى : أكرمه
اكا ياردم ايتدى : أعانه	اكا احترام ايلدى : احترامه
اكا ياردم ايتدى : ساعده	شهره كلدى : أتى البلد
اكا كفالت ايلدى : كفله	اوه كيردى : دخل الدار
اكا كفيل اولدى : كفله	أته بندى : ركب الحصان
اكا امنيت ايلدى : آمنه	طاغه چيقدى : صعد الجبل
اكا رعايت ايلدى : رعاه	انسانيته خدمت ايلدى : خدم الإنسانية
اكا مرحت ايلدى : رحمه	دوشمنلره راست كلدى : صادف الأعداء
اكا مخالفت ايلدى : خالفه	اوكنه باقدى : نظر أمامه

مقامنه قائم اولدى : قام مقامه	اكا مرافقت ايلدى : رافقه	
كتمكه قرار ويردى : قرر الذهاب	ايشه مباشرت ايلدى : باشر العمل	
كتابى اكا او قوتدى : أقرأه الكتاب	امره امثال ايلدى : امثل للأمر	
ندايى اكا ايشتديرمش : أسمعته النداء	اكا علاج يدرمش : أعطاه الدواء	
اكا شراب ايجورمش : أسقاه شراباً	خانه سنى اكارهن ايلدى : رهنه داره	
اوينى اكا صاتدى : باعه داره	انى آته بندردى : أركبه الجواد	
اكا متصلدر، اكا پيوسته در: متصل به	اونى طاغه چيقاردى : أطلعه الجبل	
اكا موقفدر : موقف عليه	اونى ميراثدن محروم ايلدى :	
اكا يقيندر : قريب منه	حرمة الميراث	
اكا منحصردر : منحصر فيه	اكا لائقدر : لائق به	
انك ايجون كوچدر : صعب عليه	اونى جوابدن مستغنى ايلدى :	
اونى ميراثدن محروم ايلدى :	أغناه عن الجواب	
حرمة من الميراث	اكا مخصوصدر : مخصوص به	
اسماء الباري عز وجل		
تكريلق : الألوهية	بيلن : العليم	تكرى . خدا : الله جل شأنه
وارايدن : الموجد (الخالق)	ايشيدن : السميع	ويرن : المعطى
	ايشلين : الفعّال	كورن : البصير
اسماء الرسل عليهم السلام والملائكة والزهاد		
فرشته لر : الملائكة		تكرينك پيغمبرى : رسول الله
صوفي : الزاهد . التقى		پيغمبر : النبي

أسماء تتعلق بأمور الدين		
پاكلق : الطهارة	كناه : حرام	آبدست : الوضوء
قوشلق : وقت الضحى	اوروج : الصوم	اوگلين : الظهر
نماز : الصلاة	ايكندى : العصر	بى نماز : تارك الصلاة
اخشام . آقشام : المغرب	ياتسو : العشاء	
صوج : الخطأ . الذنب	اينانق : الإيمان . الصادق	
أسماء تتعلق بالملل		
مسلمان : المسلم	دونمه : المرتد	خرستيان : النصراني
قربان : الذبيحة	موسوى : اليهودى	خاج : الصليب
بتپرست : الوثنى	چاك : الناقوس	دينسز : الملحد
أسماء الأعياد		
بيرام : العيد	بيراملشمق : المعايدة	يورطى / يورتى : عيد النصرارى
رمضان بيرامى : عيد الفطر	قربان بيرامى : عيد الأضحى	
أسماء الأيام وما يتعلق بها		
پازار ايرتسى : الاثنين	صالى : الثلاثاء	چهارشنبه : الأربعاء
پنجشنبه : الخميس	جمعه : الجمعة	جمعه ايرتسى : السبت
پازار : الأحد	گون : اليوم	گوندوز : النهار
گيجه : الليل	هفته : الأسبوع	آى : الشهر
آى باشى : غرة الشهر	آى صوكى : آخر الشهر	بييل : السنة
أسماء الشهور		
اوجاق : يناير	شباط : فبراير	مارت : مارس

نيسان : أبريل	مايس : مايو	حزيران : يونيه
تموز : يولية	آغسطس : أغسطس	ايلول : سبتمبر
اكيم : أكتوبر	قاسم : نوفمبر	آرالق : ديسمبر
الأوقات وما يتعلق بها		
شمدي : الآن	صباح : الصباح	دون : أمس
آخشام - آقشام : المساء	بوگون : هذا اليوم	گچن گون : أول أمس
بوگیجه : هذه الليلة	اولكى گیجه : ليلة أول أمس	دون : البارحة
يارم ساعت : نصف ساعة	دون گیجه : ليلة البارحة	چاپريك : ربع ساعة
اركن : باكرأ	گچن آى : الشهر الماضي	يارين : غداً - بكرة
گچن سنه : السنة الماضية	اوبرگون : بعد غد	
المدرسة وما يتعلق بها		
صورمه : السؤال	شاگرد : التلميذ	ازبر : الحفظ
چراق : المتعلم	چالشقان : المجتهد	بيلمز / جاهل : الجاهل
سوز : الكلام	تنبل : الكسلان	چزكى : خط
جدول : المسطرة	كاغد : الورق	يازى : الخط
مشق : القاعدة	چاك . زيل : الجرس	رينخ . قوم : الرمل
مهر : الختم	حقه : الدواة	قره لامه : التسويد
مركب : الخبر	قامش قلم : القلم الغزار / القصب	دگنك : العصا
قلمتراش : المبراة	چاقي : العواسيه / سكين صغير	
قورشون قلم : قلم رصاص	خواجه / اوكرتمن : المعلم . الأستاذ	

أعضاء الإنسان وحواسه		
آدم : الرجل	گوزياشى : دمع العين	بوى : القامة
كريبك / گربك : اهدب	گوكده / كوده : البدن	قولاق : الأذن
باش : الرأس	بويون : الرقبة	يئىن : المخ
برون : الأنف	صاج : الشعر	گردن : العنق
قيل : شعر البدن	يناق : الخد	يوز : الوجه
پرجم : الذؤابة	بيق : الشارب	آكن : الجبهة
چكه : الذقن	قاش : الحاجب	صقال : اللحية
گوز : العين	جان : الروح	گوزبيكى : يؤيؤ العين
آغز : الفم	ياش : الدمع	ديل : اللسان
چهره : وجه	بك : الخال	سس : الصوت
بالدير . بجاق : الساق	ديش : السن	بوط : الفخذ
ديش آتى : اللثة	ازوديش : الضرس	آديم : الخطوة
بوغاز : الحلق	گوكل ، يورك : القلب	اوردك / چكه : الحنك
جگر : الكبد	دوداق : الشفة	بُرك : الكلية
قارن : البطن	ال : اليد	گوپك : السره
أوج / ال اياسى : الراحه . الكف	شهادت پارمغى : السبابه	تر : العرق
كميك : العظم	بيئلك : الساعد	ايشكنبه : الكرش
ديرسك : المرفق	طهار : العرق	گوكس : الصدر
قيات : الردف	پارمق : الأصبع	سيكره : العصب
باش پارمق : الإبهام	طرناق : الظفر	قان : الدم

صوأل : اليد اليسرى	صاغ آل : اليد اليمنى	آرقه : الظهر
ساليا : الريق	اوموز : الكتف	اكسه : القفا
اجحك : الحلمة	توكوروك : البصاق	مه : الثدي
بل : الخصر	سوموك : المخاط	يان : الجنب
گورمك : البصر	بُوكُرُ : الخاصرة	ايشتمك : السمع
ديز : الركبة	طاتمق : الذوق	درى : الجلد
قره جكر : الكبد	اياق : الرجل	قوقلامق : الشم
آق جكر : الرئة	اوج : القبضة	طبان : بطن القدم
متعلقات الإنسان وأقاربه		
آنا / آنه : الأم	قوجه : الزوج	بابا / پدر : الأب
قاين پدر : أبو الزوجة	برادر . قرنداش : الأخ	قارى : الزوجة
عموجه : العم	قاين برادر : أخو الزوجة	همشيره / ابلام : الأخت
سوڈانا : المرضعة	دايي : الخال	فامليا : العائلة
خاله ، بيبي : العمه	قومشو : الجار	تيزه : الخالة
أوكسُرُ : اليتيم	دده : الجد	اوشاق، خدمتجى : الخادم
اوغل : الابن . الولد	اوگي اوغل : الريبب	بيوك انا : الجدة
ايكيز . چفت : التوأم	باجناق : العديل	اوكي قيز : الريبية
اقربالر : الأقارب	طُول : الأرملة . الثيب	انشته ، داماد : الصهر
گلين : العروس	دوست : الصديق	گوكي ، كوركان : العريس
بسليان : المربي	اولى : المتزوج	آداش : السمي
طورون : الحفيد	دادى : المريية	بكار : الأعزب

أحوال النفس		
اوصلو : العاقل	خشنود ، سونيان : المسرور	طوغري : الصادق
سرت : القاسى	تميز : التنظيف	سوغيلي : المحبوب
خوش : اللطيف	سربست : الحر . الشجاع	ايي : المليح . الجيد
كين : الحقد	نازك : النحيف	آلحق : الدنى
ايستك : الرغبة	دوباره : الحيلة	نزاكت : المراعاة / اللطافة
كوشك : الرخو	آميد : الأمل	يلان : الكذب
دقت : الاعتناء	كوجنمه : الانفعال . الزعل	ارزو : الطلب . الهوس
سرخوش : السكران	اكلایش : الفهم . الإدراك	صقندی صقتنى : المشقة
ساده : البسيط	كبرى : المتكبر	كدر : الهم
بودلا : البليد	ياكلش : الغلط / الخطأ	دوشمن : العدو
ايشكذارلق : الشطارة	جور : الظلم	انديشه : الاضطراب
	يادكار : التذكار	يوركلى / يكييت : الجسور
عوارض الإنسان		
گوله : الضحك	دلى : الجنون	صاغلاق : السلامة
اورگمه : الجفله	قورقو : الخوف	تتره مه : الرعشة
اويقو : النوم	آغرلق : الثقل	قورقاق : الجبن
اوكسورك : السعال	اويانق : اليقظان	اقصيرق : العطش
آجيمه ، آجيمق : التوجع	صوصامه : العطش	اونوتمه : النسيان
بايفنلق : الغشي	آغري : الألم	قوصمه : القيء
		صانجى : المغص

ما يتعلق بخلقة الإنسان		
اوغلان : الولد . الصبي	سرسم : الأحق	چوجق : الطفل
شاشقين : الحيران	اركك : رجل (ذكر)	چركين : القبيح
قيز : البنت	طارغين : الغضبان	قادين : المرأة
بشمانلق : الندامة	كشى : الشخص	اوتانمه : الخجل
	جومرد : جواد / سخى	زيرك : النبيه
ما يطرأ على الإنسان من العلل		
خسته : المريض	چولاق : الأشل	كيفسز : منحرف المزاج
كور : الأعمى	ياره : الجرح	صولاق : الأعسر
طوپال : الأعرج	شاشي : الأحوال	قانبور : الأحذب
اويوز : الجرب	ديلسز : الأخرس	جُبان : الدملى
كل : الأقرع	چيچك : الجدرى	صاغر : الأصم
صاريلق : اليرقان / صُفرة	پلتك پلتهك : الأثغ	قزايق : الحصبة
قوليرا : الكوليرا	ايصتمه : الحمى	باش دونمه سى : الدوخة
	شيش : الورم	يوموجق : الطاعون
الأكل والشرب		
ايستك : القابلية	يمك : الطعام	اون : الطحين
قاتق : الأدام	اكمك : الخبز	خمور : العجين
پينر : الجبن	زيتون ياغى : زيت الزيتون	طات : الطعم
ياغ : الدهن	سود : الحليب	ساده ياغى : السمن
يوغورت : زبادى	تره ياغى : الزبدة	قايباق : القشطة

ايچ ياغى : الشحم	يومورطه : البيض	شكر : السكر
ات : اللحم	شكرله : الملبس	باصديرمه : قديد اللحم
بُولَامِيْجْ : العصيدة	چوريا : الشوريا- الحساء	نشاسته : النشا
طوليه : المحشى	رَجَلْ : المرابي	پاچه : الكراع
بال : العسل	طورشى : المخلل	طاتي : اللذيذ . الحلو
پلاو : الأرز المفلفل	آجى : المر	قايقانه : العجة
اكشى : الحامض	سرکه : الخل	
الخضر وأسماؤها		
اوت : العشب	باتاتس : البطاطس	سبزه : الخضرة
طوماتس : الطماطم	شلغم : اللفت	كراويز : الكرفس
پانجار : الشمندر	باميه : البامية	براصه : الكراث
باتاته : القلقاس	بطلجان : الباذنجان	اسپناق : السبانخ
قباق : القرع	بازى : السلق	لخته : الملفوف
گوگيک : الهندباء	قارنييت-قارنه بهار : القنبيط	خيار : الخيار
صوغان : البصل	كوچك خيار : القثاء	معدہ نواز : البقدونس
صارمساق : الثوم	هاوج : الجزر	قاربوز : البطيخ
مارول : الخس	كشش : الكزبرة	نانه : النعنع
قاوون : الشام	ابه كومه جى : الخبيزة	سميزوات : البقلة
تره : الجرجير	طورب : الفجل	شكر قامشى : قصب السكر
أسماء الحبوب والبهارات		
فاصوليا : الفاصوليا	بيچمك : الحصاد	بولغور : البرغل

فريك : الفريك	چفتلك : المزرعة	اوراق : المنجل
اكين : الزرع	ارميك : السميد	پرنج : الأرز
مرجك : العدس	دانه : الحبة	خرمن . جرن : البيدر
نخم : البذر	سيسام : السمسم	آجى باقلا : الترمس
چوزك اوتي : الحبة السوداء	بغداى : القمح / الحنطة	زنجبيل : الزنجبل
آرپه : الشعير	بير : الفلفل	نخود : الحمص
دارچين : القرفة	دارى : الذرة	كندير : القنب
باقلا : الفول	قاقولا : حب الهان	كميون : الكمون
لبلى : القضامة / حمص		
أسماء الفاكهة		
ميوه : الفاكهة	قايسى : مشمش اللوزى	يمش : الثمر
زردالى : المشمش	جكردك : النواة	بستيل : قمر الدين
قبوق : القشر	قوروق : الحصرم	آلما : التفاح
اوزوم : العنب	آرمود : الكمثرى	كستانه : الكستنة
اريك : الخوخ	موز : الموز	آيوا : السفرجل
كچى بوينوزي : الخروب	قره توت : التوت الاسود	شفتالو : الخوخ
چيلك : التوت الأحمر	خرما : التمر	فندق : البندق
ويشنه : الكرز / قراصيا	فستق : الفستق	انجير : التين
بادم : اللوز	نار : الرمان	جويوز : الجوز
پورتقال : البرتقال	قاربوز : البطيخ	قاوون : شمام
الألوان		
رنك : اللون	سياه . قره : الأسود	قويو : الغامق

صارى : الأصفر	آچيق : الفاتح	مائي : السماوى
آق . بياض : الأبيض	پنبه : الزهري	قرمزي : الأحمر
لاجوردى : الكحل	يشيل : الأخضر	تورنجى : البرتقالى
ماوى : الأزرق	نارنجى : الزيتوني	قمرال : الأشقر
منكشه رنگى : البنفسجى		
الأطراف والجهات		
اوک : الأمام	اوست . يوقارى : فوق	قارشو : المقابل
آلت : تحت	صاغ : اليمين	يوكسك : عالٍ
صول : الشمال	آچق : منخفض	ايچرى : الداخل
آشاغى : أسفل	طيشارى : الخارج	آرد : خلف
يقين : القريب	يان : جنب . جهة	اوزاق : البعيد
اره : بين	اوج : الطرف . النهاية	اك : عرض
اورته : الوسط . المنتصف	كوشه : الزاوية	بوي : الطول . القامة
صوك : الآخر . النهاية	كنار : الجانب الحاشية	
الفصول والعناصر		
بهار : الربيع	آتش : النار	ياز : الصيف
روزگار : الريح	صوك بهار : الخريف	صو : الماء
قيش : الشتاء	طوپراق : التراب	
السماء وما يتعلق بها		
گوك : السماء	بلوط : الغيم / السحاب	آي : القمر
يل : الريح	مهتاب : نور القمر	دومان : الدخان

يولدز : النجم	قفلجم : الشرارة	گونش : الشمس
قاصرغه : الزوبعة	ييلدرم : الصاعقة	شمشك : البرق
پارلاقلق : اللعان	طاك : الشفق	اولكر : الثريا
قار : الثلج	صوغوق : البرد	يغمور : المطر
آيدنلق : النور	قراكلق : الظلام	چرخ : الفلك
ايشيق : الضوء	صبيجاق : الحر	طوك : الجليد. جامد متجمد
فورتنه : العاصفة	آى طوتلمسي : الخسوف	سيس : الضباب
گونش طوتلمسي : الكسوف	چيه : الندى	آياز : السحرة . الليلة المقمرة والهواء الندى
الأرض وما يتعلق بها		
قره : البر	اورمان : الغابة	جهان : الدنيا
تپه : التل	اسكله : الميناء	دره : الوادى
يالي . قى : الساحل	آووه : السهل	كنار : الشط - الساحل
يوقوش : الطلعة	ير : الأرض	چول : البرية . الصحراء
مغازه : المخزن	اينش : الوهدة	چارشو : السوق
صو : الماء	شهر : المدينة	چوقور : الحفرة
يول . جاده : الطريق	قويو : البئر	كوى : القرية
ايرمق (چاى) : النهر	طاغ : الجبل	كول : البحيرة
يانغين : الحريق	كولجك : الغدير	بالقان : جبل متسلسل
كوپري : الجسر	قيا : الصخر	آقتى : شلال الماء
قوم : الرمل	حوض : البركة	طاش : الحجر
اولوق : الميزاب	طهراق : التراب	طامله : النقطة / القطرة

طوز: الغبار	بيكار: الينبوع	چامور: الوحل
قايناق: الفوار		
البحر وما يتعلق به		
دكز: البحر	سونكر: الإسفنج	گول: البحيرة
بحر سفيد: البحر الأبيض	بحراحر: البحر الأحمر	قره دكز: البحر الأسود
كورفز: الخليج	اوقيانوس: بحر المحيط	بالق: السمك
قورباغه: الضفدع	قنال: التربة	مديه: أم الخلول
ليمان: المرسى	ينكج: السرطان	طالغه: الموجة
سولينه: الصدف	كوپوك: الرغوة / الزبد	طرخوس: السردين
ريختم: الرصيف	قويو: البئر	آطه: الجزيرة
قابلوياغه: السلحفاء	درين: العميق	كوپرى: الجسر
في متعلقات الطيور		
آو: الصيد	قويروق: الذنب	آوجى: الصياد
بوينوز: القرن	پنجه: المخلب	غاغا: المنقار
مه: الثدي	قوش ايكي: القنبرة	يمورطه: البيض
قورساق: الحوصلة	يووه: العش	كومش . كومس . القن
قناد: الجناح	چفت: الزوج	توى: الريش
تك: الفرد		
أسماء الطيور الصغيرة		
سرچه: العصفور	قناريه: الكنار	عندليب: البلب
پاباغان: البيغاء	چاويش قوشى: الهدهد	بيليديجين: السمان

صغرجق: الزرزور	گوکرجین: الحمام	كیک: الوعل
پراسه: الوطواط	آرى قوشی: الشقرق	قارغه: الغراب
جیوجیو: الكتاكيت / فرخ		
أسماء الطيور الكبيرة		
قوش: الطير	طاوس: الطاوس	بالاز: الفرخ
زرافه: الزرافة	پلیج: الفروج	دوه قوشی: النعامة
طاووق: الدجاج	چایلاق: العقاب	خروس: الديك
لكلك: البجع	آق بابا: النسر	اوردك: البط
چاقرقوشی: الصقر	هندي طاوغی: الدجاج الهندي . ديك الحبش	
بايقوش: البوم	طوغان: الباز / الصقر	قاز: الوز
أسماء الحيوانات الأليفة		
قسراق: الفرس	كچي: الماعز	آت: الحصان
تكه: التيس / ذكر الماعز	طای: المهر	مانده: الجاموس
قاطر: البغل	دوه: الجمل	بارگیر: الكدیش
ديشي دوه: الناقة	مركب . اشك: الحمار	صغیر . اينك: البقر
جیلان . گیك: غزال . ظبي	اوکوز: الثور	كوپك: الكلب
قویون: الغنم . الخروف	كدی: الهرة	بوزاغی: العجل
طاوشان: الأرنب	اوغلاق: الجدی	
أسماء الحيوانات المتوحشة		
آرسلان: الأسد	آيو: الدب	تلکي: الثعلب
میمون: السعدان / القرد	صرتلان: الضبع	شبيک: النسناس

قبلان : النمر	چقال : ابن آوى (حيوان)	فيل : الفيل
تازى كويكى : كلب الصيد	قورد : الذئب	سنجاب : السنجاب
طوموز : الخنزير	ديشي طوموز : أنثى الخنزير	
أسماء الهوام والحشرات		
يوا : العش	بوجك : الهوام / حشرة	آرى : النحلة
چكرگه : الجراد	سيورى سنك / سيك : البعوضة . التاموس	
قرنجه : النملة	صيجان : الفأرة	قورت : الدودة
بت : القملة	سينك / سيك : الذباب	پيره : البرغوث
تخته . بيتى : البق	اورومجك : العنكبوت	كوهه : سوسة الصوف
ايك بوجكى : دود القز	ييلان : الثعبان (الحية)	پروانه . كليك : الفراشة
أسماء المعادن		
آلتون : الذهب	تنكه : التنك	گموش : الفضة
چينقو : التوتيا	باقر : النحاس	جيوه : الزئبق
تونج : نحاس أصفر	كوكورت : الكبريت	قورشون : الرصاص
گهرچله : ملح البارود	قلاى : القصدير	آلچى : الجص
چليك چليك : البولاد / فولاذ	كيرج : الكلس	تيمور " ديمير " : الحديد
أسماء الأحجار		
طاش : الحجر	بونجوق : الخرز	الماس طاشى : حجر الألماس
عقيق : العقيق	اينجى : اللؤلؤ	جام : الزجاج
مرمر : الرخام	فيروزه : الفيروز	

العيار والأوزان		
اولچك : المكيال	ترازو : الميزان	بطمان : الرطل
طارتى : الوزن	كيله : الكيل	قاريش : الشبر
آرتيق : الفضلة	اندازه : المقياس / الذراع	آديم : الخطوة
آرشون : الذراع	سره : الفتر	
المسكوكات وما يناسبها		
(پاره) آقچه : الدرهم	قزانج : الكسب . الربح	دكر / بها : القيمة
گونده لك : اليومية	بوليچه : الحوالة	آيلق : الشهرية
بورج : الدين	بيلقق : السنوية	اورتاق : الشريك
اوجوز : الرخيص	سرمایه : رأس المال	بهالي : الغالي
آكيش ويريش : الأخذ والعطاء	بثين : سلفاً . نقداً	آم صاتم : البيع والشراء
بادهوا (باداوا) : بلا شيء ، بدون ثمن ، (مجاناً)		

obekandi.com

النصوص

أوصاف جامع ايا صوفيه صغير

قسنطنطينك اناسى اليه نك بناسيدرکه اياصوفيه طرزنده بر جامع اولديغيچون کوچك اياصوفيه ديرلر^(۱). قبله قپوسندن محرابه قدر طولى الى وعرضى قرق اوچ آديمدر. وستون کونا کون اوزره مبنى قورشون اورتولى برمعبد عاليدر وقپوسى ومناره سى بردر ومناره بر طبقه در وحریمی اطرافنده حجرات ايله مزین معبد قدیمدر.

أوصاف جامع ابو الفتح سلطان محمد خان غازى رحمه الله عليه

مشاهير معماران زمان ومهندسان كاردانان وكوه كنان جمله اسلامبوله جمع اولنوب نيجه بيك كبار اولياء اللهك دعاسى ايله انشاسنه مباشرت اولندى ۸۶۷ سنه سنده انشاسنه شروع و ۸۷۵ سنه سنده اتمام ايدلمشدر. انتهاء عمارته بومصرع تاريخدر: (شيد الله اركانها) بوجامع بلند ومعبد بى مانند شهر اسلامبولك تا وسطنده

(۱) سلطان بايزيد ثانی عهدنده قیزلر اغاسی حسین اغا طرفندن جامعه تحویل ایدلمشدر. اصل بانیسی ایمپراطور یوستینیانوس در.

قرمانين مابينه برمرتفع زمينده واقع اولمشدر. جامع شريفك محلنده آياصوفيه دن صكره برنجى درجه ده صاييلان برمعبد وارايمش. زلزله ايله خراب اولمش ايمش. يمن قدوم محمد خان ايله اساس بناسى قعر زمينه وارنجه نام ونشاننى رفع ايليوب جامع محمد خان بنا اولندى.

أشكال جامع ابو الفتح

بوجامعك يمىن ويسارندن قدمه لى طاش نردبان ايله صعود اولتور وزميندن تاسطوح دام وبامنه قدر ذراع بنا ايله سكسان يدى ذراعدر. وجه ارضدن عتبه سفلاسنه وارنجه درت ذراع قدرى مرتفعدر وچار پايه على اوزره ١٥ وجه منقلب اولمش برقبه عاليدر ومحراب طرفنده دخى نيم قبه در ويمىن ويسارنده ايكى صماقى عمودلر واركة من العبردر. محراب ومنبر وخنكار محفلى ومحفل مؤذنان بياض مرمردن ساده كوزه لى كار قديمدر وقبه پرانوار ايجره ايكى طبقه قناديل ايله تزئين ايديله جك طبقه لرى واردر ومحرابك صول طرفده جبه على حضر تالرينك كلاه مثال دليم دليم برسناجى واردر. وقبه قپوسندن تا محرابه وارنجه جماعات كثيره استيعاب ايدر ساحه وسيعه در وقتناديلدن غيرى مصلوبات واويزه لر يوقدر. اما دعا مستجاب اوله جق روحانيتلى جامعدر. زيرا بنا اولندوقده عمالدىن غيرحى ملت استخدام اولنهامشدر والى الآن باب سعادتنن ايجرى يهودى كيرممشدر. خداملرى جمله غسل ايدر ك خدمت ايدرلردى وحال صاحبى كمسه لردن خالى اولميان برنظر كاهدر وقبله قپوسندن طشره چيقاركن صاغ طرفده چاركوشه بياض مرمز اوزره مذهب ولاجورد ايله خطاط دميرجى چلبى خطى ايله تحرير اولنان حديث شريف (لتفتحن القسطنطينيه ولنعم الامير...) الخ محرر ومحكوكدر. حرمك جوانب اربعه سنده يان

صفه لری اوزره جمله کوناکون عبرتمون عمود نقش بوقلمونلر وارکه آدم حیران اولور. حتی حرملك قبله قپوسنك ایچ یوزنده کی عمود ایچره بامر الله طاشك موجنده برخرقه. پشمینه لی مولوی کلاهی والی مروحه لی بردرویش صورتی واردر، کویا ذی روحدر. تماشا گاه ناسدرکه مصور الخلاق اوپله تحریر ایتمش. وبوحرملك تاوسطنده برحوض واردرکه جوانب اریعه سنده سکز عمود اوزره برموزون لوحه لی قورشون ایله مستور برقبه. سر آمددر. بو حوضك جوانب اریعه سنده اوج سهایه سرچکوب مناره لرله همتا سر آمد سبزکون سرولر واردرکه کویا هربری یشیل ملکدر وجامعک یمین ویسارنده برر طبقه لی سنك ایله بنیاد اولنمش مناره. عالیلری وارکه واجب السیردر. حرملك زمینی اوپله رنگا رنگ مرمرلرله مفروشدرکه کویا رخام مینادر وحرملك جوانب اریعه سنده کی روزنلرک طشره عتبه لری اوزره اولان کتابه لر ایچره یشیل صماقی اوزره بیاض مرمر خام ایله یاقوت مستعصمی طرزی خطیله سوره. فاتحه تحریر اولنمشدرکه دیار اسلامده بوکونه مرمر اوزره خط یاقوت کورلماشدر و مذکور حوض لطیف اوزره استاد کامل کمال معرفتی بیان وعیان ایتمک ایچون صاری پرنجدن برکونه شبیکه قفص اورمشدرکه بودخی جالب نظردر و حوض کبیر ایچره برمرمر مصنع قدحدن کوناکون فواره لردن آب روان جاری اولوب شب وروز آدم کردنی مثال پرتاب ایدوب جریان ایتمده در و حوض مدورک جوانب اریعه سنده کی عیوندن جماعات کثیره تجدید وضوء و آب حیاتندن نوش ایدوب دفع عطش ایدرلر. حاصل مرام اول بنیاد رفیع العماک تکمیلنه سعی بلیغ ایدوب قبه. عظیم نیکلونک رفعت انتسابنی خیام مینا فام سبع شداد کبی بلند وخوش ودلپسند ایتدیلرکه وصفنده لسان قاصدرر وبوجامعک محراب اوکنده برروضه. رضواندن نشان ویرر برباغ ارم ایچره ابو الفتح غازینک واهلنک تره.

پرانواری واردر. آندن غیرى جامعك جوانب ثلاثه سنده برصحرای عظیم مثال برحرمی واردرکه سکز قپولیدر. بو حرمك ایکی جانبنده جنت آسا باغچه لر واردر. آندن خارج جامعك طرفیننده ثانیه مدرسه لری واردرکه طلاب علوم و معارف ایله مالا مالدر. انلردن خارج طریق عام آشوری مدارسك ایکی جانبنده سوختکان تخته لری واردر، آنلرده طلبه ایله مملودر. و بردار الضیافه و دار الشفا و برمهانسرای عظیم و برحمام قدیم و برمکتب صبیان ابجدخوان ایله آراسته اولمش برجامعدرکه مرتفع برمحلدن جوانب اربعه سنده اولان عمارتله نظر امعان ایله نظر ایتسه ك صافی رصاص خاصدن کوم کوك بر عمارستاندرکه برق اوروب طورر. بو آئاردن غیرى قوجه فاتحك نیجه نیجه عمارات ایله شهر اسلامبولك اندرون و بیروننده وجوده کتوردیکی آثار عظیمه ایله شهر جدید معمور و آبادان اولمشدر.

بعد ایام قوجه معمارسان معمار خلیفه لکندن سرمعمار اولوب جامعه نیجه ضمیمه لر بنا ایلدی. بعده علی قوشجی نام علم نجومده بنام ذات کلوب جامعك حرمك ایچنده بویاجیلر قپوسی جنبنده صبیان مسلمین ایچون دار التعلیم قرآن بنا اولنان قبه عالیه اوکنده آیه " ألم تر... الخ " نص جلیلی اوزره چار گوشه بر بیاض مرمر ایچره بر میقات ایتمشدرکه ربع مسکونده نظیری یوقدر^(۱):

أوصاف جامع سلطان ثامن بايزيد ولی خان

داخل قسطنطنیه ده سرای عتیق قربنده اساسنه بدء ایتدیکی جامع کزینك ابتدای تاریخی سنه سته و تسعمائه ده شروع اولندی و سنه احدی عشر و تسعمائه ده

(۱) ۱۱۷۹ سنه سی عید اضحاسنك اوچنجی، مایسك اون برنجی پنجشنبه کونی طلوع شمسدن بر ساعت صوکره وقوعه گلن برزلزله ده بیوک قبه چوکدیکندن کاملاً هدم اولنه رق پنه اوسنه شمیدیکی حالده انشا ایدمشدر.

اتمام اولندی^(١) بوجامع شریفك أوصافی همان ابوالفتح جامعی أوصافنه یقیندر. اما بونك ایکی مناره موزونی برر طبقه اولوب جامعه متصل دکلد. جامعه متصل یمین ویسارنده مسافرین ایچون ایکی عدد تابخانه بنا اولنمش مدارس وارد. بعده مذکور تابخانه لری جامعه الحاق ایدوب جامع شریف ایکی جهتدنده توسیع اولندی. بوسبيله عرضی طولندن درازدر.

أشكال جامع بايزيد خان

جامع بايزيد ولی چار پایه افلاکه سرچکمش برقبه: مدور عالیدر و قبله طرفنده محراب اوزره و قبله قپوسی اوزره نیم قبه لر دخی قبه کبیره یه ضم اولنمشدر وجامعک یمین ویسارنده ایکی عنابی کون صماقی عمودلری وارکه مثللری مکر مصرده سلطان قلاوون جامعنده اوله. بوعمودلر اوزره ایکی طبقه قنادیل نظر پیرا دواره لره أصلمش برجامع مزیندر و بوجامعک یمیننده سلاطین کرام آل عثمان صلوات جمعه ادا ایده جک برمقام فوقانی انشا ایتمشلردرکه نظیری یوقدر. بعده سلطان ابراهیم بومقامک جوانب ثلثه سنه مذهب ومطّلا شبکه قفصلر انشا ایدوب کویا قصر خلد برین اولدی. اما محراب ومنبر ومؤذن محفلی مرمر خامدن ساده کوزلدر ومحراب اوزرنده کی آیت کریمه شیخک خطیدر.

بش قپوسی واردر وطشره حرمنک جوانب اربعه سنده کوناکون ستونلر اوزرنده قبه سرنکونلر انشا اولنمشدر وحرمنک تا وسطنده جماعاتک تجدید وضؤ

(١) اورته قپو خارچنده شیخ الخطاطین امامسیه لی حمدالله خطی ایله شو " وقد وقع الابتداء بالبناء في أواخر ذي الحجة لسنة ست وتسعمائة ٩٠٦ واتفق الاتمام في سنة احدى عشر وتسعمائة ٩١١ " عبارة سی محکودر.

ایتملرینه مخصوص برحوض بی نظیر اوزره فاتح بغداد سلطان مراد طرفندن سکز مرممر ستون اوزره برقبه: موذون علاوه ایدلمشدر. حوضک اطرافنده افلاکه سرچکمش درخت سرولر مثال طوی طوری طورلر.

جامعک اساسنه ابتدا اولندقدہ معمار باشی "پادشاهم محرابی نیجه وضع ایده لم؟" دیواستفسار ایلدکده بایزید ولی معماره " شو ایاغمه باص " دیرلر. معمار باصدقده کعبهء مکرمه بی مشاهده ایتمکله همان بایزید خانک ایاغنه قپانوب محرابه ابتدا قیلوب ینه محرابده ایکی رکعت صلوات حاجتی بایزید ولی قیلوب حسن اتمامی ایچون خیر ایله دعا بیوردیلر وبعد الاتمام ابتدا جمعه ده جماعت کثیره ایچنده بایزید ولی بیوررلرکه " هرکیم که مدت عمرنده صلاه عشا وعصرک سنتلرینی ترک ایتماش ایسه اول امامت ایتسون " بیوردقلرنده دریا مثال جماعت ایچره مرتباً ادا ایتمش برفرد بولنماغله بالذات بایزید خان: " الحمد لله برمدت عمرمزده حضر وسفرده جمیع سنتلرمزی ترک ایتمدک " دیو امامت بیوررلر غایت روحانیتلی برجامعدر وچارشو وپازار ایچره اولدیغندن روزشب جماعات کثیره دن آرام یوقدر. کرات ایله واقع اولمشدرکه برجماعت صلوات عصری ادا ایدوب بعد السلام برجماعت دخی اقامته ابتدا ایدوب اولکی جماعته آیت الکرسی بی ورد ایتمکه مانع اولور. وحوض عظیمک موصلقلری اقشامه قدر قپانمیوب دائما جریان ایتمکده در. زیرا جماعتدن آرام یوقدر. جامعک محرابی اوکنده جنت آسا اثمار واشجار کونا کونا ایله مزین اولان باغچه ده سلطان مشار الیهک مرممر خام سفیددن ورمصاص خاص ایله پوشیده تریه: منوره لری واردرکه روضه رضواندن نشان ویرر.

جامعک ایچ حرم خارجنده اولان صحرا مثال حرم عظیمک جوانب ثلثه سنده دکاکین انشا ایدوب اصناف واریاب حرف ایچون بر مطبخ ودارالضیافه ایله

پیراسته ویر دار مسافرین ایله خجسته برحرمدر و برمکتب صبیان و دار القرآن واردرد. بو حرمک خارجی سراپا درخت متتهالر ایله مزیندر. اما اکثری شجره توت کوناکوندر. بواشجارك ظل حمایه سنده نیجه بیک آدم سایه دار اولوب کفاف نفس ایچون نیجه بیک کونه اشیا فروخت ایدرلر و بو حرمدن طشره برعظیم میدان واردرد؛ سلطان بایزید میدانی دیرلر. جوانب اربعه دکاکین کونا کونلر ایله مزیندر. بر طرفنده بایزید خانک یتمش قبه عظیم بر مدرسه سی واردرد. بو جامعک ناظری شیخ الاسلامر اولسی حیثیتی ایله بو مدرسه نک درسعامی شیخ الاسلامردر. هفته ده بر کره درس تقریر ایدرلر. طالبلرینه بهای لحمیه و شمعیه و ضیفیه لری ماه بیه واصلدر. زیرا غایت متین واقفدر و جمله ایکی بیک قرق خدامی واردرد جمله موقتک علوفه سی شرط واقف اوزره زیاده در. زیرا ممالک اسلامده نه قدر کشتیبان و ملاحان وار ایسه جمله سی سلطان بایزید خان موقتنه محتاجدرلر. زیرا جامع شریفک قبله سی کشف کرامت ایله درست اولدیغندن جمله رئیسلرک قبله نهالری و ساعت عیارلری بو جامع محرابنده تصحیح اولندیغندن موقتنه محتاجدرلر. و جمیع فرنکستانده علم نجومه مالک اولان استاد کفره میقاتلرینی و قبله نهالرینی جامع بایزید خاندن تصحیح ایدرلر مشهور آفاق بر محراب صحیحدر. بو محرابدن ماعدا سلطان بایزید ولی فتح ایتدیکی دیارلرده و غیرده جمله آتمش خطبه و محرابه مالکدر. امیر بخاری علیه رحمة الباری تکیه سی و جامعی و غلظه سرای جامعی بایزید خان بناسیدر تقبل الله جمیع حسناته.

أوصاف جامع سلطان سليم خان

أول پدر عزیزینک جامع پر انوارینک پدری نامنه اکیالنه ٩٢٧ سنه سبع وعشرین وتسعمائه ده شروع ایتدی و ٩٣٣ ثلاثه وثلاثین وتسعمائه ده اتمام اولندی. بوجامع اسلامبولک قره دکز جانب شالیسنده برکوه بالا اوزره بنا اولنمش برجامعدر. عمودسز دیوار اوزره اولان قبه عالیسنی علم هندسه یه مالک اولان استادلر گلوب تماشایدوب: "قوجه معمارستان یدطولاسنی عیان ایتمش" دیوانکشت بردهان اولوب حیران اولورلر. حقا که چار دیوار اوزره اطلس فلکده بویله برواجب السیر قبه متین بنا اولنماشدر. جمله مهندسین طرز انشاسنه نظر ایدوب واله اولورلر و "ذراع بنا ایله اولچیلوب آیاصوفیه قبه سنک جوانب مدورندن بررشبر وسعت اوزره بنا اولنمشدر" دیو تعریف وتوصیف ایدرلر حقا که قبه افلاکه مانند قبه نیلکوندر. لکن آیا صوفیه قبه سی قدرعالی دکلدر. قدی الی سکز ذراع برینای عالیدر. زمینی غایت مرتفع کوه بالا اوزره واقع اولمشدر. حرمک صاغ طرفنده کفره زمانی صوصهرنجی برفج عمیق صار نیج واردر. وینه حرمک شمالی طرفنده (قرق نردبان) نامیله معروف الی درت قدمه برنردبان ایله نزول اولنور براوچورم یردر. بوایکی اوچوروم اورته سنده کی پشته اوزره بوجامع واقع اولمغله زلزله دن مصون ومحفوظ اولمسیچون عاقبت اندیش معمار سنان خرده دان جامعی الحاق ایدوب چار دیوار اوزره انشا ایتدی. مؤذن محفلی صاغ طرف دیوارینه مستقل ستون مرمر اوزره در. منبری ومحرابی بیاض مرمردن ساده کوزل محرابدر. وجامعک صولنده کی ستون اوزرنده برخنکار عبادت خانه سی واردر. بونده دخی ابراهیم خان مذهب قفصلر انشا ایتمشدر وقبه اطرافنده لیله مبارکه لرده قنادیل چراغان ایده جک برقات طبقه واردر ونیجه بیک آثار مصلوبات آویزه لر ایله مزین برجامعدر.

بونلردن غیرى جامع ایچره علامت یوقدر. محراب طرفنده کی روزنلرک اوکنده سلیم خانک قبه پرانوارى برباغ ارم ایچنده فریاد عندلیبک اصوات حزینی استماع اولنور برقبه ششخانه در وبوجامعه متصل توخانه مسافرین واردر ویمین ویسارنده بر شرفه لی ایکی عدد مناره دخی سائر مناره لر کیبى عالی دکللردر وحرمی بیاض مرمر خام ایله مفروش اوچ یایی وجوانب اربعه سنده یان صفه لری اوزره جمله ستون کونا کون اوزره خرده اوچ عدد قپوسی واردر وحرمک تا اورته سنده برآبدست حوض وفوراه لری دائما برتاب ایدوب جماعت مسلمین تجدید وضوء ایدرلر. آب حیاتدن نشان ویریر آب زلالی واردر. بو حوض اوزره دخی مرادخان رابع سکز ستون اوزره برسیوری قبه انشا ایتمشدر و حوض اطرافنده چارسروی درختی واردر وبو حرم خارجنده برحرم عظیم ایچره کونا کون اشجار ایله مزین برحرم کبیر واردر. اوچ قپوسی وار: قبله سنده تره قپوسی، غربنده چارشو قپوسی، شمالنده قرق نردبان قپوسی. دیننده چقور بوستانه ناظر برقبه عظیم مکتب صبیان ابجد خوان وبرعمارت اطعام وبرداری الضیافه: علما وسوخته وات مأکلی وبر مهمانسرای وار. اما حمام بودائره دن بعید در والسلام. غیرى مدارس وتجارخانه مثللو عمارت لر یوقدر.

أوصاف جامع سلطان سلیمان علیه الرحمة والغفران

سنه ۹۵۱ تاریخنده انشاسنه شروع اولنوب سنه ۹۶۳ تاریخنده تمام بولمشدرکه تعریف وتوصیفدن مستغنی برجامع عبرت نهادر.

(تاریخ)

قال عبد عابد تاريخه معبد الله واسجد واقرب

سنة ٩٦٣

علمادن تواریخ یازان واول وجهله سکه مرمه نامنی قازان فضلاى مورخین .

تحریر مدحتنده عجز وتقصیر لرینی معترف لدر . اما حقیر اولیا جرأت ایدوب
 علی قدر الامکان بوجامع بی بدلك مدحنی ایده یم:
 اولاً زمینی مقدما ابو الفتح بنا ایتدیکی سرای عتیقک نصفنی بولوب سلیمان خان
 بوجامعی دریایه ناظر برکوه بلند اوزره بوجامع بی مانند حالنده بنا ایتدی . جمیع
 ممالک آل عثمانده نه قدر بیک استاد کامل معمار ، بنا وعمال و سنک سنه کامل طراش
 وممر بر واریسه جمع ایدوب اوچ اوچیک پای بسته قورسه پایزن تملنی قعر زمینه
 ایندیروب کوهکنلرک ضرب تیشه لری صداسنی قعر زمینده حمله دنیا اولان
 ثوراستماع ایدردی . تابومرتبه قعرزمینه وارنجه حفر ایدوب آندن اساسنه ریختیم بنا
 ایله اوچ سنه ده وجه ارضه اساس بنا چیقوب ظاهر اولدی . آنده برسنه حالی اوزره
 طوروب غیرى اساسلره وکونا کون سنکلری طراش ایتمکه مباشرت ایتدیله . برسنه
 دنصکره سلطان بایزید ولینک محرابی پرسه سنه کوره وضع محراب اولنوب جوانب
 اربعه سنده حائطلرک قبه کره لرینه وارنجه اوچسنه ده کامل ایتدیله . آندن چار پایه
 قوی ومتین اوزره قبه عالی بی بنا ایتدیله .

أشكال وطرز جامع سلیمانیه

یوجامع عظیمک طاش نیلکون قبه سنک تا ذروه اعلاسی ایاصوفیه قبه
 سندن مدور ویدی ذراع مکه رفیع البنیاد قبه جهان آباددر وبو قبه بیمثالک چارپایه .

عملیسندن ماعدا جامعك یمین ویسارنده درت عدد صهاقی مرمر ستونلر وارکه هربری اونر مصر خزینه سی قیمت ایدوب مصر دیارنده برقدیم شهردن نیل ایله اسکندریه یه، آندن (قرنجه قپودان) صال کمیلره تحمیل ایدوب موافق ایام ایله اسلامبولده اون قپانته کتیروب آندن وفا میدانته، آندن سلیمانیه جامعنده (قرنجه قپودان) درت عدد ستونلری سلیمان خانه تسلیم ایتدکده:

(بیت)

قرنجه لر بودین چکمش جکرکه نک سلیمان

سزه لایقنهمز واردر قبول ایله فقیرانه
دیدکده سلیمان خان حظ ایدوب خدمتی مقابله سنده قرنجه قپودانه قدرتجه
یلانلی جزیره سی سنجاغی احسان اولنور. اما خدا عالمدر اوילה صهاقی احمر
کوندرکه جهانک چارکوشه سنده نظیری یوق الیشر ذراع بالا عمود رعنادر وقبه.
عظیمی محراب اوزره نیم قبه و قبله قپوسی اوزره ینه نیم قبه ایله بنا اولنمشدر. اما
مذکور عمودلر اوزره نیم قبه لر یوقدر. ستونلره بار ثقیل اولسون ایچون استاد معمار
سنان بللور ونجف وموران جاملر ایتمشدرکه جمله سی جام مورانلردر ومحراب
ومنبر اوزره اولان جام کوناکون سرخوش ابراهیمک کاریدر. بونک دخی مدحتنده
وصف انسان عاجزدر. قچانکه وقت ظهرده بوجاملره آفتاب عالمتابک شعله سی
اوردقده درون جامع منور اولور وجمیع جماعتک مرده دیده لری خیره لنیر. هرقطعه
جامده نیجه کره یوز بیکپاره کونا کونخرده جاملر ایله شکوفه لر واسماء حسنی
خطلری ایله مزین جاملردرکه سیاحان برّ وبحر ایچره ممدوح عالمدرکه فلکده مثل
کورلماشدر. گرچه محرابی ومنبری ومؤذن محفلی بیاض مرمر خامدندر اما استاد

مرمر برستون رقیق اوزره بر مؤذن محفل ایتمش که کویا محافل خلد بریندر و برسر آمد
 خام مرمردن بر منبر وتاج صراحیسی وارکه مثل مکر سینوب جامعی منبریاوله
 ومحرابی کویا محراب حضرت سلیماندرکه اوزرنده قره حصارى^(١) خطیله (کلمه دخل
 علیها زکریا المحراب) آتی ذهب لاجورد ایله تحریر اولنمشدر. ومحرابک یمین
 ویسارنده یورمه ذیه ذیه عملی عمودلر وارکه سحر اعجازدر وینه آنده بر آدم قدی
 نحاس خالص وذهب خالص ایله مطلا شمعدانلر اوزره یکر میشر قنطار شمع عسل
 کافوریلر وارکه هریرینه اون بشر قدمه نردبان ایله عروج اولنوب هرلیله ده چراغان
 اولوب درون جامع نورایچره نور اولور وبو جامعک صول کوشه سنده ستونلر
 اوزره بر مقام عالی (خنکار محفل) واردر. بشقه محرابیده واردر. بو محفل شریفدن
 غیرى چار ستون پایه لر کوشه لرنده درت عدد عشر خوان مقصوره جکلری وار.
 آنلردن غیرى جامع کایکی جانبنده یان صفهلری اوزره خورده عمود کوناگون
 اوزره درون جامعده جماعت صفة لری واردر وجامعک طشره سنده ینه بوصفه لره
 معادل رقیق ستونلر اوزره دریایه ناظر وصاغ طرفی چارشویه ناظر طبقه لرواردر.
 جماعت وفرت اوزره اولدقده بوصفه لرده عبادت ایدرلر وجامع ایچره قبه وعمودلر
 اوزره ایکی قات طبقه لر دخی واردر که انلرده لیله مبارکلرده قنديللر چراغان
 ایدرلر. جمله یکر می بیک قنادیل ونیجه بیک مصلوبات آویزه لر واردر. وجامعک
 جوانب اربعه سنده جمله پنجره لرك هریرندن برر کونه باد نسیم کلوب جماعت حیات
 جاودانی بولوب جتته گیرمش اولورلر وبو جامعده بامر الله تعالی بررائحه طیبه
 وارکه آدمک دماغی معطر اولور. اما دنیانک شکوفه وازهارى رایحه سنه مشابه تی
 یوقدر. وجامع ایچره گیروبده قبله قپوسی طرفنده کی ایکی پایه لرده برر چشمه

(١) حدیقة الجوامعده جامعک خطاطی قره حصارلى قولى حسن چلبی دیه قید ایدلشددر.

سارلر واردر. جمله جماعت آب تابندن نوش ایدوب دفع عطش ایدرلر و بعض ناکلر آکنده فوقانی خزینه مقصوره لری وارکه اعیان ولایتک ونیجه بیک اریاب سفرك امانت الله ماللری مودوعکه حسابنی جناب باری بیلور.

أشكال جامع شهزاده آزادہ

اورته قبه عالیسی افلاکه قدر سرچکمش برکاسه نیلکون قبه مینادر. اما سلیمانیه قبه سندن سهل کوچکدر. و چارپا ششخانه عملی پایه لر اوزرینه مبنی قبه موزوندلر و بوقبه نك جوانب اریعه سنده نیم قبه لر دخی واردر. سلیمانیه و آیا صوفیه کبی ایکیشر نیمقبه دکلدلر؛ درت نیم قبه وسطنده برسرآمد قبهدر. محرابی و منبری غایت مصنع و مشبك مرمخامدر و سکز ستون اوزره مؤذنان محفلی غایت مصنعدر و جامعک صول طرفنده ستون اوزرنده خنکار محفلی و جامعک جوانب ثلاثه سنده جماعت محافلی ایله آراسته اولمشدر. بوجامع ایچره عمود عظیملردن برشی یوقدر و ایکی طبقه قنادیل واردر. درون جامعده هرشب سکز بیک قندیل چراغان اولور. و جمله جام منورلر ایله روشن آباد برجامعدر. جوانب اریعه سنده پنجره لر واردر. اوچ عدد باب معلاسی یمین و یسارنده و قبله سنده باب کبیری اوزره تاریخی (معبد امت رسول مبین سنه ۹۵۵) در ۹۵۰ تاریخنده بناسنه شروع اولندیغی گون ماه ربیع الاولک برنجی گونی ایدی. ۹۵۵ سنه سی رجبنده تمام اولوب انشاسنه یوز اللی یوک آقچه گیتمشدر. بودخی معمار سنان کاریدر. و جامعک طشره طرفنده دخی یان مقصوره لری واردر. آنده رقیق و مجلا ذی قیمت کونا کون ستونلر واردر. و هر قبوسندن قدمه نردبانلر ایله جامعده عروج اولنور. و قپولرینک روزنلری مزین برجامع پرانواردر. و محراب اوکنده ارم و روضه رضواندن نشان ویریر برباغ ایچره

برقبه عالیہ ده شهزاده محمد مدفوندر. وبرقبه ده دخی برادری شهزاده جهانگیر سلیمان خان که حلب مشتاسنده مرحوم اولوب جسد پاکنی بوقبه ایچره مستورایتدیلر. وبوجامعک حرمی غایت مصنعدر. جوانب اربعه سنده کی صفه لر اوزره کونا کون عمودلر والوان احجار ایله پیراسته اولمش طاق خورنقلر اوزره قبه لردر. وجوانب اربعه سنده طشره حرمه ناظر پنجره لر واردر. وحریم وسطنده برحوض مدور آب زلال ایله لب برلب اولوب اطراف عیوندن تجدید وضوء ایدرلر. وسکز ستون اوزره برسر آمد قبه بالا درکه فاتح بغداد مراد خان رابع بنا ایتمشدر. بوجامعک یمین ویسارنده کی ایکیش شرفه لی ایکی مناره نک اسلامبول وبروسه وادرنه ده مثللری بنیاد اولنئامشدر. اویله منقش وعبرتمون مناره لردرکه قوجه معمار بومناره لرده وجامعه یدطولای معماریسنی عیان ایتمشدر. هرمناره اون سکزر خانه کوشه طرح اولنمشدر. هر طرحنده سراپا قات اندر قات زیهلر ایچره کونا کون کتابه لر مطلی وتورنجی ایشلمه نقشلری وهرطبقهده عبرتنما کرشمه مقرنسی ومدنه لر اختراع ایتمشدرکه کورنک عقلی واله اولور. زیرا بوجامع التنجی جامعدر. هربر جامعدن برر ظرافت ونصافت شریفه آکئوب بنا اولنمشدر. وجامعک سطوحی کنارنده اولقدر مصنع مرمر زیه لر وکلویلر وبدن بدن دیوارلر واردرکه نظیری برجامعه یوقدر. وقبه لرینه استاد رصاص نیلکون رنکده بررصاص خاص اورتمشدرکه حقیله مهارتنی کوسترمشدر. بوجامعک جوانب ثلاثه سندن برآت منزلی صحرای عظیم حرمی ایچره کونا کون آغاجلرله مزین برحرمدرکه صول جانبنده بیوک برچنارک گولگه سنده (الشیخ علی طبلی) حضرتلری مدفوندر؛ صحابه کزیندندر. حضرت ابا ایوب الانصاری ایله گلوب اول معرکه ده طبل چالارکن شهید اولمش وبومحلده دفن ایدلمشدر. بوحریم کبیرک اطرافنده عمارت ومدرسه سی

ونابخانه ودار الضیافه سی وخیرات وحسنات سائره سی واردرد؛ اما دار الشفا وحمای یوقدر. بوده برجامع ذی شاندرکه سائر جوامع عظیمه سلاطین کرامه گیدن مصر فدن زیاده بوکاده مال فراوان خرج ایدلمشدر.

جامع شهزاده سلطان جهانگیر

فندقلی قصبه سنده شهزاده جهانگیر روحیچون بونیده سلیمان خان بنا ایتمشدرکه أوصافی تحریر اولنه جقدر.

أوصاف جامع والده شهزادگان اعنی خاصکی سلطان

عورت بازارنده برجامع عالی بییدلدر. اماغیری جامعلرگی بیوكدکلدر. برمناره لی، بر طبقه لی برجامع دلنشیندر. برعمارتی، بردار الضیافه سی وبر داء الجنون بیپارخانه سی وبر مدرسه سی وبر مکتب صبیان ابجد خوان ایله معمور برجامعدر وپادشاه دل آگاه سلیمان خانک ظرافت طبعندندرکه خاصکی سلطان جامعنی عورت بازارنده ایتمشدر والسلام.

جامع سلاطین مهر ماه سلطان دختر سلیمان خان

ادرنه قپوسنده ایچ یوزنده برعالی زمین اوزره مبنی بر جامع عالیدر. سائر سلاطین جامعلرینک قصری مقامنده در. سلیمان خان قیزی نامنه انشا ایتدیره رك جمیع مصارفی خزینه شاهانه دن صرف اولنمشدر محراب ومنبری ومحفلی غایت مصنعدر. اما خنکار محفلی یوقدر وطشره حرمی سراپا چنار آغاچلریله سایه دار اولمشدر. درت طرفی مدرسه حجره لریدر. برحمای وبر سوقی واردرد. اما دارالضیافه سی وبیپارخانه سی یوقدر. مناره سی بر طبقه لی سرآمد برمناره در. والحاصل پادشاه مغفور قرق سکز سنه سلطنتنده اجرای عدل و داد ایدوب ممالک آلعثمانی معمور

وآباد ایلدی. غزا و جهادی فی سبیل الله ایدر بر پادشاه کشور کشا اولوب بامر الله نه جانبه متوجه اولسه منصور ومظفر وسالماً غانها عودت ایدردی. زیرا (وشاورهم فی الأمر) نص قاطعنه امثلاً جمیع کاروامورده اختیار علما وصلحا ووزرا ایله مشاوره ایتمه دن برایشه مباشرت ایتمزدی.

أشكال جامع سلطان أحمد خان

چارپایه، مرمر اوزره افلاکه یتمش آرشون قد چکمش بر سرآمد قبه، مدوردردر. بوقبه نك درت طرفی نیم قبه لرله آراسته اولمش اولدیغندن جامع روشندردر. آیاصوفیه وسلیمانیه گبی ایچنده بیوک عمودلر یوقدر. همان قبه، عظیم درت عدد عملی، زینه زینه مصنع پایه لر اوزرینه مبنی قبه، بوقلمون نقشدر وبوجامعك اوچ طرفنده اینجه جك ستونلر اوزرینه دائراً مدار جماعت طبقه لری واردردر. اوندن یوقاری تاقبه دانه وارنجه یه قدر اوچ قات قندیللر یاقیله جق دمیرقفص کناری طبقه لردردر. ستون رقیق اوزره بر مؤذن محفلی وستون کونا کون اوزرینه برخنکار محفلی واردردر. بومحفللرک یان صفه مقصوره لرینک آلتنده برچوق عمودلر واردردر. سرآمد مرمر سنکیندن بر منبری وارکه گویا بر کرسی دواردر. تاریخ منبر جامع سلطان أحمد خان:

قلت ثم تم بالخیرات فی تاریخه منبر سلطان أحمدرب اکمل بره

سنه ۱۰۲۶

ومحرابنک وصفنده لسان لالدر. ایکی جانبنده برر آدم بویی شمعدانلر اوزره یکر میشر قنطار بیاض شمع کافوری چراغدان، بخوردانلر ایله تزین اولنمش برجامعدر. محرابک صول طرفنده کی پنجره قرینده چار گوشه رنک آمیز بر برصخره:

شريف وارکه جناب باری قدرتیله خلق ایدوب کندیسنده قدرتی اظهار ایتدیکی برواجب السیر قیاجغزدر. جمله پنجره لری اویله مزیندرکه قنادلری صدفکاری مرفع قپاقلیدر. گیروده کی ایکی عدد پایه لرده سلیمانیه ده کی گبی چشمه لر واردر؛ جماعت تجدید وضوء ایدوب نوش ایدرلر. بوجامعک بش قپوسی واردر. صاغ طرفنده کی گوشه ده خطیب قپوسی، صول طرفده خنکار محفلی آکتنده امام قپوسی، ایکی یان قپولری دخی صدفکاریدرلر. بودرت قپودن جامعه قدمه طاش نردبان ایله عروج اولنوره اما بشنجی باب کبیر قبله قپوسیدرکه جمله دن سرآمددر. بوجامعهده آصیلی آویزه لر یوز مصر خزینه سی ذکر دیورلر. چونکه مرحوم سلطان أحمد خان بر پادشاه عظیم الشان، بر چلبی، صاحب طبع، اهل اذعان اولمغله اجداد عظامندن بری نه قدر ذی قیمت عبرتتا جواهر مقوله سی هدایا وار ایسه جامعه آویزه ایلدی وجمیع دولدن نیجه هدایا گلوب وجمیع دیارک ارباب معرفتی احسان امنیه سیله برر عبرتتا اشیا اختراع ایدوب گتوردکلرنده جامعی تزیین ایتمشلر. حتی جمله دن بری محفلی اوزره حبش وزیر (جعفر پاشا) التی عدد زمرد قندیل هدیه گوندروب مهر سلیمان اوزره التیسنی دخی مجوهر آلتون زنجیرلرله آویزه ایتمشلرکه هربر قندیل التیشر قیه گلور بررکاسه مدور قدرداردر. خرده دانلرک هربری بر روم خراجی ذکر دیرلر. بونک گبی نیجه قیمتدار آویزه لر ایله پیراسته درکه وصفنده زبان و قلم لالدر. بوجامعک محراب طرفنده اولان مذهب وصدفکاری رحله لر اوزره نیجه یوز کلام قدیملر واردرکه دیار اسلامده نه قدر پادشاه جامعلری وارسه هیچ برنده بوقدر گوزل کتابلر کورلماشدر. چونکه هربری برر پادشاه ووزیردن هدیه طرزنده گلوب بوجامعه قونمشدر. وطغرای غرا ایله مهور طقوز بیک عدد تسلیم متولی اولمش مجلد کتابلر واردر وجامعک محرابی روضه جناندن نشان ویریر برباغ ارمدرکه ایچنده

بلبلر نغمه كنان اولورلر. بوجامع همان شهزاده جامعی حرمنده واول طرز اوزره طرح اولنه رق اساسی وضع ایدلمشدر. اما بونك طرز معیارینده اولان شیرینکارلق هیچ بر دیارک جامعنده کورلماشدر. جامعک تاریخی:

گوریچک بو جامعی دیدم آنک تاریخی

ایلدک بودهر ایچنده حق بو کیم عالی نشان

حرمی دخی شکل مربع بیاض مرمر خام ایله مفروش بر صحرادر. درت طرفنده یان صفهلری اوزره کونا کون عمودلر اوزرنده رنگا رنگا حجرات ایله مزیندر. حرمک تا اورته سنده برحوض شادروانی وار. فواره لرندن زلال گبی صولر آقار. جماعت ایچوب دفع حرارت ایدرلر. اما بو حوضدن آبدست آکناز. چونکه درت طرفی شبکه قفصدر؛ اوستی قبه لی در. اما حرمک قبله قپوسنک خدای متعال حقیچون بر دیارده مثلی یوق بر تونج قپودر. قدی اون ایکی ذراعدر. استاد زرکر مهارتنی عیان ایچون او ایله بر باب معلا بنا ایتمش که امعان نظر ایله دقت ایدن واله وحیران اولور. پرنج معان تخته لر اوزرینه خرده نقش بو قلمون قلمکاری زر کرنقشلی ایله ایچنه گموش حلقه، گموش کلید ومنتشه لر ایله مزین بر باب لا نظیردر. بعض کیمسه لر بو قپو (استرغون) ده کی قزل الما کلیساسندن گلمشدر دیرلر اما غلطدر. اول قپو خاطر ایچون نمسه کفاری (استرغون) ی سنه ۱۰۱۳ تاریخنده آلوب مذکور قپوی یرندن چیقاره رق حالا (بج) قلعه سی ایچره (استفانی) دیرینه باب مریم اتخا ایتمشلردر. اما بوسلطان أحمد خان جامعنک مذکور حرم قپوسی مرحوم ومغورله پدرمز (درویش محمد ظلی) سر زرکران ایکن انشا اولنوب مرحومک اسمی بالاسنده کی ایکی قطعه کتابه لر ایچره تحریر اولنان خطلرده کنیه سیله مسطوردر. بو حرمک اوچ قپوسندن دخی طشره حرم کبیره مرمر

نردبان ايله اينيلور. بو حرمك پنجره لرندن طشره اوچ طرفده يان دهليزلى واردر. ايكي طرفنده نحيف عمودجكلر اوزره سطوح واردر. جماعت چوق اولدقده بويان دهليزلرنده دخى عبادت اولنوب شب وروز هندى وسائره اون بيك فقرا ايله مملو مقصوره لردر. بوصفه لرك آلتنده برچوق چشمه لر واردر كه جماعت آندن آبدست آليرلر.

مناره لرى: آلتى عدد عيوقه سرچكمش مناره لرى واردر. بو جامع سلطانلرك بنا ايتدكلرى جامعلرك اون آلتنجيسى اولديغندن آكا علامت اولمق اوزره آلتى مناره سى اون آلتى طبقه در. محراب ديوارينك صاغ وصول كوشه لرنده ايكي مناره و حرم قپوسنك شمال وجنوبنده ايكي مناره اوچر طبقه لى مناره لردر كه دردى اون ايكي طبقه ايدر. تاجلرى ويكرميشر ذراع طولنده علملرى جمله مذهب مطلا يوكسك مناره لردر كه كلاه لرينك و علملرينك شعله سى گونش اورونجه پارل پارل پارلر طورر. حرمك گيروده كى كوشه لرنده كى ايكي مناره دخى آلچاق وايكيشر طبقه وتاجلرى رصاص خالص ايله مبنيدر. بو حساب اوزره آلتى مناره نك اون آلتى شرفه سى واردر. مبارك گيجه لرده اون ايكي بيك قنديل ايقاد اولندقده مناره لرك هربرى نوردن برر سروي گبى فروزان اولور. بو جامعكده قبه لرى رصاص خالص ايله مستوردر و يديوز اللى قدر خدامى واردر. اوقافى چوقدر. غلظه شهرينك جمله خراجى ونيجه اوقاف هپ سلطان احمد خانكدر. بو جامعك طشره حرمى بياض قوم ايله دوشنمش وكونا كون شجره مئمره لر ايله مزين بولنمشدر. درت طرفنده سكز قپوسى واردر. شمال طرفنده مدرسه قپوسى واول طرفده تربه پرائوار سلطان احمد خان واردر و آت ميدانى طرفى اوچ قپودر. او طرفى ميدان حسانه ناظر برچوق پنجره لردر. جمله قپولر سراپا قلعه قپوسى گبى يكي قپولدر و دخى طشره سى آت

میدانیدرکه برباشدن برباشه واسعدر. بومیدانک جنوب طرفی عمارتدر. فقرا اطعام اولنور ودارالضیافه وبیبار خانه و سییل خانه لردر. اما سلطان أحمد خان بوجامعک طشره حرمی تربه ومدرسه سنی تمام ایتمه دن مرحوم اولوب یرینه (مصطفی خان) جلوس ایتدی.

دولون اوغلو جامعی

(جامع ابن طولون)

بوجامعی یاپان دولون اوغلو أحمددر. بوذات آنادن بابادن تورك اوغلو تورکدر. معماری عرب اولمایوب بر خریستیان ایدیسه ده پلانک بر قسمنی ترتیب ایدن، هله عمومی شکلی ویرن وسوسلری یاپدیران هپ بومثلی آز بر عالم اولان دولون اوغلودر. بر مدتدر فوسطاط آهالیسی جامعک جمعه نمازینه دار گلدیکندن شکایت ایدیورلردی. دولون اوغلونک دائئا چوغالمقده اولان عسکر وزنجی کوله لری جامعده دولویور، آهالی یه یر قالمایوردی. یشکر ده ده بر جامع یایمغه قرار ویردی. بو یر آهالیجه مقدس عد، اوراده نمازه گیتمک آللهک رضاسنی دعوت ایده جکی ظن اولونویوردی. بونکده سببی حضرت موسینک ایلک اوامر آهییه یی بوراده آلدیغنه اعتقاد اولونویوردی.

جامعک اک باشلی قاپیسی (جمله قاپیسی) بو مناره یه مقابل اولان قاپیسیدر. بوقاپی ایچ و طیش اولولری برله شدیریر. یوزده یعنی شمال غربی یوزنده دیگر برقاپی داها واردر. بوقاپیلرک ایکسیده یوزک اورتاسنه دکل، یوزی اوچ مساوی قسمه تقسیم ایلمک اوزره، یانلره یاقین اولارق آچیلمشلردر.

جامعه ٣٣ پنجره واردر. بونلر غوتيك طرزی شکلنده در. بوپنجره لردن هر ايکيسي ايچ طرفه کی ديرکلرک آراسنده کی بر کمره توافق ايدر. بوکمرلر ١٧ دانه در. جامعک ايچنده طيش ديوارلره موازی برصيره ديرکلر واردر بوديوارلرله ديرکلر آراسنده فرانسزلرک غاله ری دیدکلری شی واردر. بوغاله رينک طاوانی توغلا وطاشله ياپيلمش اولوب قبه لی دکلدرد. ايچرده کی کمرلرله طيش ديواری بربرينه قالين فرعون اينجیری (جهيز) آغاجندن حايطللرله بربرينه برلشديرمشلردر. بو ديرکلر صيره سنک اورتاسنده اولو واردر. بونکده اورتاسنده شادروان بولونور. اولونک اوستی آچيقدر. غاله رينک ديوارلرنده دورلو دینی وعربجه يازيلير. بردانه سکز متره يوکسکلکنده چفته " محمد " يازيسي واردر. دولون اوغلو همان بو طاوانک آکننده ديواره برخط حالنده بوتون جامعی دولاشمق اوزره بوتون قرانی کوفي يازی ايله يازديرمشدر. عربجه مورخلره گوره بو يازيلرک يازلديغی فرعون اينجیری آغاجندن اولان تخته لر نوحک کيميسنک تخته لردن ايمش ! دولون اوغلو بو انقاضي آراتنده بولمش ايمش ! وینه اونلرک روايته گوره دولون اوغلو بونلری جامعک قدسيتنک آرتماسی ايچين قوللانمشدر !... جهيز آغاجی چورومز وقوردلرک ييه مديکی برسرت آغاج اولديغندن ١٠١٠٠ ييلدن بری حالا داينمقده در. مارسهل بو تخته لردن ايکيسنی چالوب کندي خصوصی موزه سنه آشيرمشدر. کتابنده بونلری جامعک ناظری اولان شيخک يعنی امامک کنديسنه صاتديغنی سويله مکده در. هرايکيسنه ده نه ديه يم !

اولونک اورتاسنده کی شادروانک حوضی يالديزی تلله چويرلمش اولوب طاوانی حوضدن ١٠ دانه مرمر ديرکه و براز داها آچيقدن ديکر ١٦ مرمر ديرکه

دایاندریشدر. زمینی غایت قیمتی برموزایقدر. حوضک اورتاسنده فیسقیه واردر.
طاوان ییلدیزلرله سوسله نمشدر.

جامعک جنوب قسمنده بر مقصوره واردر. جامعک دیوارینه یاپیلمش
برقاهی جامع ایله مقصوره یی بربرینه اشتراک ایتدیریر. مقصوره قیمتدار مندرلر و
پرده لرله سوسلو اولوب نماز زماننده دولون اوغلو، عائله سیله برابر بوراده
بولونوردی. مقصوره منبر و محرابدن اوزاق دکلدر.

جامعک بناسی ایکی سنه ده اکمال اولوندی. بیتدیکی تاریخ ۸۷۷م.
۲۶۳هـ. ییلی ورمضان آیدر.

رسم کشاد خاطره سنی آق مرمر اوزرینه ایکی یازی یازدیروب محرابک
کمری اوستنه قویدیرمشدر. بویازیده برطاقم سوره لر واردر.

فارس و مدیه

(پیشدادیان و مدیلر دوری)

(م - ۱۱۸۲)

" ایران. پیشدادیان. مدیه دولتک ظهوری. کی قباد "

ایران: هندوستان، ترکستان، قفقاسیه، آثوریه، بحر خزر و بصره کورفزی
ایله محاط اولان قطعه جسیمه ازمینه متقدمهدن بری (ایران) نامیله معروف و مشهور
ایدی. " ایران " و یادها طوغریسی " آیریان " یاخود " آریان " نامی اسکیدن بری
قطعه مذکورده مسکون اولان آریجنسندن (Ariens) - یعنی یافث نسلندن نشئت
ایتمشدر، حوالی مزبورهنک هواسی قوری و حرارت و برودتجه غیر معتدل
اولدیغندن اوزرنده مسکون بولنان اقوام دخی شجیع و محن و مشاقه متحمل ایدی.

قطعه مزبورده اوائله متعدد حكومتلك ظهور ايله انقراض بولديغى روايت اولنمش ايسهده مورخلىر يدنده بوخصوصده معلومات موثوقه يوقدر. انجق قطعه مزبورهنك غرب شالنده مديلر، غرب جنوبنده دخى (فارسيلر) نام ايكي قومك حكومك تشكيل ايدرک خيلى ترقى ايتدكلرى معلومدر.

پيشداديان - معلومات متفرقه موجودهيه نظراً ملوك ايران پيشداديان، كيانان، اشكانيان، ساسانيان نامريله درت طبقيه منقسمدر.

برنجى طبقه اولان پيشداديان حكمدارلىرى حقنده معلومات پك قارشقدر وفسانه حكمندهدر. پيشداديان گويا ايكي بيك درت يوز سنهيه متجاوز ايرانده پادشاهلق ايتمش ايسهده ايچلرنده يالكز طقوز نفرينك اسملىرى مذكورد.

مورخين غريهنك ادعالرنجه ايرانيلىر هرئقدر اولاد يافتدن ايسهده موجود اولان معلوماتك اكثريسى فارسيلرك اولاد سامدن (ارفحشد) ذريتى اولديغنى گوسترمكدهدر.

ايرانيلىر بر مدت متفرق اولهرق يشامشلىر. بعده ايچلرنده ظهور ايدن قارشقلقلىرى برطرف ايتمك ارزوسيله عقل وعدل ايله مشهور اولان (كيومرث) نام بر ذاتى كنديلرينه بالاتفاق حكمدار انتخاب ايتمشلردر. كيومرث اوتوز سنه حكمدارلق ايتمش وپرسه پوليس (Persepolis) ناميله معروف اولان اصطخر شهرينى تأسيس و بنا ايلمشدر. بعده قرق سنه حكمدارلق ايتمش اولان (هوشنك) حكمدار اولمشدر. گويا اهاليدن ويركى طرحى مرقومك اثريدن. خلفى (طهمورث) لسان فارسى ايچون يازى ايجاد ايلمشدر. زماننده وبعالتى ظهور ايدرک هرکس وفات ايدن اقربا وتعلقاتنك رسملىرىنى ياپوب صاقلامش اولديغندن بو سببدن ناشى

ایلریده پوت پرستلک ظهور ایلمشدر. مشهور جمشید طهمورثک خلفلرندندر. مرقوم گویا شرابی ایجاد ونوروز بیرامنی احداث ایلمشدر.

جمشیدک اواخر سلطنتنده ضحاک نام برظالم عصیان ایدرک جمشیدی قتل و حکومتی ضبط ایتمش ایسهده اهالییه قارشی گوستردیکی مظالم و تعدیاتی وانسان اتنی یمک گبی عادات وحشیانهسی حسیله اهالی مرقومدن دلکیر اولمشدر. کاوه اسمنده بردمیرجینک تشویقلهعصیان ایدن اهالی ضحاککی قتل ایتمش و فریدون نام برشهزادهیی ایران تحت سلطنتنه اجلاس ایلمشدر. " درفش کاویانی " نامیله معروف اولوب ایرانیلر عندنده مقدس طانیلان سنجاق کاوهنک اهالییی عصیانه تشویق ایچون آچدیغی بیراق ایدیکه مرقومک صنعتیله مشغول ایکن استعمال ایتدیکی دریدن بشقه برشی دکلدی.

فریدونک (ایرج) (وسلم) (وتور) اسمنده اوچ مخدومی اولوب حین وفاتنده حکومت بینلرنده تقسیم اولنمش وانقسامک نتایج طبیعیهسی اولان داخلی قاریشقلقلر واقع اولمشدر. بر مدت صوکره (منوجهر) نامبر حکمدار ایله اوغلی (فیروز) ایرانیلری ینه براداره تحتنه جمع ایتمشدر ایسهده فیروز دورنده بر طاقم طوائف اترک ایران اوزرینه هجوم ایدرک ایرانی ضبط واستیلا و فیروزی اسیر و اعدام ایلمشلدر. فقط اون ایکی سنه صوکره رستم اوغلی زال نام بر قهرمان تورانیلره (یعنی ترکلره) غلبه ایدرک (زومرد) یاخود زاب اسمنده برشهزادهیی فارسیلر تحتنه اوتورتمشدر. فقط پیشدادیاندولتی چوق وقت گچمهدن منقرض اولمش ایران اجنبی بیوندریغی تحتنه گیرمشدر. مدت مدیده صوکره حکومت کیانیان سلاهنسه گچمشدر. شو قدر که کیانیان یاد اولنان ملوک ایران بر سلاهییه

منسوب اولم ایوب اوج مستقل سلاهدر که بری مدیلردن ایکیسی دخی فارسیلردن ظهور ایتمشدر.

مدیه دولتک ظهوری: مدیه اعیانندن ارباز نام برذاتک بابلیر ایله بالاتفاق عصیان ایدرک مدیلری آئوریهنک بیوندیریغی تحتندن خلاص ایتدیکی یوقاریده (صحیفه ۱۴۹) ذکر اولنمش ایدی. حریت واستقلاله نائل اولمش اولان مدیلرانلری حسن استعمال ایتمه مقتدر اولهایوب بر مدت فرقه فرقه یشامشدر واشبوانقسامک ثمرهسی اولان داخلی اختلال و منازعات ایله بونلردن حاصل اولان ضعفیتدن طولایی کمال درجهده اوصانهرق احوال مذکورهیه نهایت ویرمک اوزره بر حکمدار مشترک انتخابنه قرار ویرمشلردر.

کی قباد: زمان مذکوردهکی قباد نام بر ذات مدیلر بیننده عدالت وحقانیت پرورلکی ایله شهر تکییر اولمش ایدی. مدیلردخی مرقومی اتفاق ارا ایله حکمدار انتخاب ایتمشدر در (۱۳۳۱).

کی قباد تخته جلوس ایتزدن مقدم مناسبتلی مناسبتسز پک چوق تکلیفلرده بولنوب اهالینک درجه اطاعتلرینی اکلامق استمشدر. مثلا کندیسی ایچون مزین بر سرای انشا ومعیتنه مخصوص عسکرتعین ایدلمسنی وحقنده تکلیفسز معامله اولنهایوب حرمت ورعایت واوامرینه اطاعت اولنمسنی طلب ایتمشدر. مدیلر دخی مطالبنی بلا تردد قبول ایتمشلردر.

مدیلرینه کیقبادک امر وطلبی اوزرینه وقتیه سمیرامیس طرفندن تأسیس اولنان اکباتانه - یعنی همدان شهرینی توسیع وتزین ایتمشلردر. شهر مذکور متین وگوزل اولوب الوان مختلفهیه بویانمش یدی قات سور ایله قوشادلمش ایدی - که

مشهور هرودوتك قولنجه گویا آلتنجی سوره گموش ویدنجی سوره دخی آلتون یالذیزی وار ایدی.

ارزولری حصوله گلدیکی گبی کیقباد کمال دبدبه وعظمت ايله سرايه نقل ایتمش وچوقلق طیشاری چیقما یوب اھالییه گورنمز اولمشدر. فقط بونکله برابر عدالت وحقانیتی جهتيله مدیلر کندیسندندلکیر اولماشلردر

هر کس استدعاسنی تحریراً کی قباده عرض ایدر وجوابنی تحریراً اخذ ایلر ایدی. بوجوابلر تنظیم قوانین ونظامات ایچون اساس اتخا اولمشدر. مدیه ممالکی کی قباد دورنده حضور وراحتته نائل اولمشدر. کی قباد کمال عدل ايله الی اوج سنه حکومت ایتدکدن صوکره وفات ایدرک سلطنتنی اوغلی (فراعورته) یاخود فرهاده براقمشدر. کی قباد فرنک تاریخلرند هدهیوکس (Dejoces) ناميله معروفدر.

فرهاد: فراعورت، یاخود فراارد، ویاخود فرهاد (۱۲۷۸ - ۱۲۵۶) مدیهیی اولقدر امنیت واسایش ایچنده بولمشدر که پدری وفات ایدر ایتمز عسکر جمع ايله فتوحاته قیام ایده بيلمشددر. فرهاد اول امرده مدیلرک همجنس ومذهبی اولان فارسیلری تحت اطاعتته الدقدن صوکره آتوریه اوزرینه هجوم ایلمش ایسهده راغاو نام موقعده وقوعبولان محاربه شديدهده اردوسی پریشان وکنديسی دخی تلف اولمشدر. فرهاددن صوکره حکومتی ولی عهدی بولنان مخدومی کی آقساره انتقال ایتمشدر.

كى خسرو وكى كاوس

(١١٨٢ - ١١٤٤)

استياغك رۇياسى: مديه حكمدارى استياغ مندانه اسمنده اولان قىزى حقنده عجيب رۇيالر گورمش اولديغندن منجملره مراجعت ايتمش ومنجملر طرفندن " مندانه جهانگير اولهجت برخدوم توليد ايدهجگدر " مألده ويريلان جوابدن برطاقم اوهامه دوچار اولهرق كريمهسنى مديه خاندانندن برينه ويرهجكى يرده رعاياسى بولنان فارسستان بکلرندن قامبوزه (يعنى كى كاوسه) تزويج ايله مديهدن تبعيد ايلمشدر. استياغ " فارسيلرك اك كبارى مديلرك اك عادى نفرندن آلچق اولديغى " فکرنده اولوب بويله برعادى آدمدن ظهوره ايدهجك اولان چوجغك دخى حكومت و جهانگيرلك دعواسنده بولنايهجغه حكم ايدرك بو حرکته بولنمش ايدى. فقط مندانهك حامله اولديغنى ايشيدنجه يکيدن خوف وتلاشه دوشهرک مرقومهى گرى جلب ايتمشدر.

كى خسرو: مندانه وضع حمل ايدنجه آستياغ چوجغنى اعداماولنمق اوزره هارپاغ نام برونيره تسليايلمشدر. هارپاغ بوجنايتى بالذات اجرا ايتمکه جرأت ايدهمديکندن استياغك چوبانلرندن برينى جلب واستياغك امرينى تکرار ايله چوجغى تسليم ايتمشدر. چوبان دخى تردد ايچنده قالبوب چوجغى اعدام ايتمزدن اول استشاره ايچون زوجهسى ياننه گيتمش وزوجهسنى وضع حمل ايدر ايکن بولمشدر. چوبانك چوجغى ايسه تصادف اولهرق بى جان طوغمشدر.

چوبان ايله زوجهسى اشبو كيفيتى تکريلرك حکمت مخصوصهسى مقامنده بيلهرک کندى چوجقلرينى هارپاغك امرى وجهله طاغ باشنده براقمشلر مندانهك اوغلنى کندى اولادلىرى ويرمش وحتىى تخريب اولنمش اولان بيت المقدسك يکيدن

انشاسیچون لازم کلن اقهچی اعطا ایلمشدر. کیخسرو بخت نصرک غضب ایتدیکی اشیای مقدسهیی دخی اعاده ایلمشدر. " اسارت بنی اسرائیل " دخیبو وجهله ختام بولمشدر.

کی خسرو و طومریس: کی خسرو بابل فتح ایتدکن صوکره قفقاسیهده (کورجستانده) کائن ماساکت یاخود مساجت اوزرینه سفرا ایتمشدر.

ماساکت قومی اسکیت (یعنی ترک) اقوامنک بر قسمی اولوب جسارت وجنکاورلکلریله مشهور وازمنه: متقدمهده گویا انسان اتنی یمک عادتیه معروف ایدیلر. گویا بری سن شیخوخته واصل اولدیغی حالده اک یقین اولان تعلقاتی طرفندن کسیلوب اکل اولنور ایدی.

کی خسرو دورنده ایران جهانی دهشت ایچنده براقمش اولدیغی حالده ماساکت ترکلی ایران اوزرینه تجاوزدن گری طور دقلری یوق ایدی. وقت مزبورده ماساکت قطعه سنده طومریس نام برخاتون حکومت ایتمکده اولوب کی خسرو طرفندن اطاعته دعوت اولندیغی حالده استهزا ایله جواب ویرمش و سفیرلرینی تحقیر ایلمشیدی. اراکس نهری ایکی ممالکی بربرندن تفریق ایتمکده ایدی. طومریسک حرکاتندن طولایی غضب ایتمش اولان کیخسرو قوه: عظیمه ایله نهر مذکوری تجاوز ایدرک ماساکت قطعهنه داخل اولمشدر. فقط واقع اولان محاربه: خونریزاننده ایران عسکری محو وپریشان اولمش وکی خسرو دخی مقتولین ایچنده قالمشدر. روایته نظراً طومریس مقتوللر ایچنده کیخسروک جسدینی بولدیروب سر مقطوعنی انسان قانیله طولمش بر طولم ایچنه آتمش و " مدت عمرکده قان دوکمدن اوصانمک ایدی. باری شمدی ایستهدیکک قدر ایچ " دیمشدر.

کی کاوس وفتح مصر: کی خسرو دن صوکره ایران حکومتی ولی عہدی بولنان اوغلی قامبیزہ - یعنی کیکاوسہ انتقال ایتمشدر.

کی کاوس (۱۱۵۱ - ۱۱۴۴) پدرینک فتوحاتنی اکمال ایلمشدر. ذاتا کی خسرو دورندہ فتوحاتہ آکشمش اولان ایرانیلرک اوکنہ گچمک قابل دکلدی. کی خسروک ظہورندن اول اقطار شرقیہ درت بیوک دولتدن مرکب اولوب بونلرک اوچی - یعنی مدیہ، لیدیہ، بابل مرقوم طرفندن استیلا اولنمش ایدی. کی کاوس دخی گری قالان مصر اوزرینہ هجوم ایدرک آنیدہ فتح وایران ممالک وسیعہسنہ الحاق ایلمشدر.

مصرہ گیتمک ایچون یوللر مساعد اولمادیغندن کیکاوسک تدارکات عظیمہسی کندیسنہ خیلی وقت ضایع ایتدیرمشدر. مصرہ گیتمک ایچون شام چوللرندن مرور ایتمک لازم گلوب مذکور چوللردہ ایسہ صوبولنمادیغندن عسکر ایچون ییہجکی شویلہ طورسون ایچہجکی دخی برابر آلتق اقتضا ایتمکدہ ایدی. قامبیزک ایسہ بوقدر وسائط نقلیہسی اولمادیغندن ایش عادتاً صرف نظر ایدیلہجک درجہیی بولمش ایدی. وقت مزبورده اردولر شمذیکی گبی مہمات ایلہ برابر حرکت ایتمایوب دوست و دشمن ممالکی دیمکسزین ایجاب ایدن لوازماتی راست گلان یردن آگیر ایدی. بناء علیہ اوائلده اردو سوق ایتمک کیفیتی زمانمزدہ اولدیغی گبی کلفتی موجب بر شی دکلدی. باخصوص اسلحہ قدیمہ دخی اسلحہ جدیدہ گبی مہماتہ محتاج دکلدی. بو سببندن اولوقرت مکمل اردودن معدود اولان ایران اردوسندہ دخی مکارہ یوقدی.

مقدما مصر حکمداری اماسیسک معیتندہ مدت مدیدہ خدمت ایتدکدن صوکرہ فراراً قامبیزک حمایسنہ التجا ایتمش اولان فانس (Phanes) نام بریونان

ضابطی وسائط نقلیه تدارك ایچون کی کاوسه یول گوسترمشدر. کیکاوس فانسک توصیهسی اوزرینه ذقیمت هدیهلر ایله عربستان عشائری نزدینه سفیرلر ارسال ایدرک مکاره ایچون حیوان استمشدر. عربستان شیخلری ایسه متعدد دوهلر اعطا ایدرک ایرانیلرک چوللردن مرورینی خیلی تسهیل ایتمشلردر.

والحاصل ایران اردوسی پک چوق محنت ومشقت چکدکدن صوکره مصره واصل اولهیلمشدر. اولوقت مصر فرعونی بولنان اما سیسک اوغلی پسامنیت ایران عسکرینی یونان معاونلریله مصریلردن مرکب بیوک بر اردو ایله قارشیلیمش ایسهده وقوعبولان محاربه شدیددهه ایرانیلر مظفر اولشلر ومصریلر منهزماً منفیسه قدر رجعت ایدرک شهر مذکوره قپانمشلردر. کی کاوس برآز مدت محاصرهدن صوکره منفس شهریندخی هجوم ایله فتح ایلمشدر.

دارا واحوال اخیره

(١١٤٤ - ٩٥٣)

دارا: کیکاوسک وفاتندن صوکره ایران اشراف خاندانندن یدیدات خفياً بینلرنده اتفاق ایدرک کندیسنی اسمردیز اعلان ایدن کاهنی قتل ایله حکومتی استرداد ایلمشلردر. مرقوملر حکمدار انتخابی خصوصنده بر درلو اتفاق ایدهدمکلرندن برگون آتلیرینه سوار اولدقلری حالده قیره چیقمشلر وسایسک حیلہسی سایهسندہ دارانک آتی اول کیشنهدیکندن مقاولهلری موجبجه دارایی ایران شاهی اعلان ایلمشلردر.

دارا مدبر وعامل بر حکمدار اولوب ممالك ايران زمانده (١١٤٣) - (١١٠٧) اقبالک اوج اعلاسنی بولمشر. فقط دیگر طرفدن ایرانک انقراضی دخی دارا دورنده باشلامشدر.

اسمردیز کاذبک ظهوری ایرانجه پک بیوک قاریشقلقرلی موجب اولوب دارا مدت سلطنتک قسم کلیسنی عصیانلری تسکین ایچون صرف ایتمکه مجبور اولمشر. هله بابل عصیانک اطفاسی شهر مذکورک کیخسرو طرفندنفتحندن زیاده کلفتی موجب اولمشر.

بابل عصیانی وزوپیر: بابلیلر کیکاووسک وفاتی خبری اوزرینه عصیان ایله شهر داخلنده بولنان ایرانیلر ایله برابر کندی اختیار وچولق وچوجقلرینی قتل ایدرک استقلاللرینی محافظه ایچون هر فداکارلغی کوزه آلدیرمشلردر. دارا عظیم براردو ایله بابلی محاصره ایدرک ایکی سنه قدر اوغراشدیغی حالده بر ثمره حاصل ایدهمامشدر. نهایت دارا فتحندن قطع امید ایله چکلمک اوزره ایکن زوپیر (زیرب) اسمنده بر وزیر دارایه بابلیلری آلدانمقایچون برحیلهیه مراجعت اولنمسنی تکلیف ایتمش ودارانک موافقتی اوزرینه انی حصوله گتیرمشدر.

زوپیر کندی بورنی و قولاقلرینی کسمش و بیق و صقالنک برر طرفلرینی تراش (که اک بیوک حقارتدن معدود ایدی) ایتدکدن صوکره بابله فرار ایتمشدر. زوپیر بابلیلره دارا طرفندن بو درجهده تحقیر ایدلدیکی و بونک دخی بابلک ضبطندن صرف نظر ایچون رأی ویرمسندن نشأت ایتدیکنی بیان ایتدکدن صوکره " بن دارانک پلانلرینی وعسکرینک وضعیتتی بیلیرم وشمدی دارا اک بیوک دشمنم اولدیغندن عسکر ویردیکزحالده ایران اردوسنی پریشانایلههم بابلی قورتارم، همده انتقامی آیرم " دیمشدر. بابلیلر ابتدالری پکده امنیت ایتهایوب کندیسنه جزئی

قوت ویرمشلردر. فقط مرقومك شانلی شانلی مظفریتلره نائل اولدیغنی گورنجه (زیرا بو خصوصده دارا ایله زوپیر بیننده مقاوله وار ایدی) بابلیر شهرک مدافعهنسی زوپیره حواله ایتمشلردر. زوپیر دخی بابلی دارایه تسلیم ایلمشدر.

دارایی تلاشه دوچار ایدن عصیانلرک بریده لیدیه والیسنگک عصیانی ایدی. دارا اشبو عصیانی دخی عسکر سوق ایتمکسزین - یعنی دیگر بر وزیرک حمیت وفدا کارلغی سایسندده تسکین واطفا ایدهبیلمشدر.

اداره: ممالک: زمان مذکوره گلنجهیه قدر ایران وسعتنده دنیاده بردولت ظهور ایتماشیدی. ممالک مذکورهنک حدودی شرقده سیند نهریله کاشغر قطعهنسی، شمالده قیرغیز چوللریله بحر حزر (حوزار) وقفقاسیه طاغلری وبحر سیاه وطونه نهری، غربده بحر سفید وقارطاجه وصحرای کبیر، نهایت جنوبده دخی سودان ومحیط هندی ایدی. اشبو ممالک جسیمه زمانیه مستقل حکومت تشکیل ایدرک کسب شهرت ومعموریت ایتمش قرق التي بیوک قطعهدن مرکب ایدی.

دارا ایران ممالکنی یکریمی ولایته تقسیم ایله والیرک یاخود ساتراپلرک تحت ادارهلرنده بولندیرمشدر. فارستان قطعهنسیله روم ایلی قطعهنسی بونلره داخل دکلدی.

ولایاتک احوال عمومیهسنی تفتیش ایچون " شاه گوزی " و " شاه قولاغی " ناملریله بر طاقم خفی مأمورلر اعزام اولنور ایدی. والیر دخی بولردن پک زیاده قورقمقده اولدقلرندن دارا زماننده ایرانک ادارهء داخلیهسی اولدقجه انتظام کسب ایلمشدر. هر برولایته والی یاخود ساتراپدن بشقه برده مستقل عدلیه هیئتیی بولنور ایدی. مأمورین عدلیه ایسه اکثر مغان یاد اولنان ایران کاهنلرندن عبارت ایدی.

ایران مدنی

احوال عمومی. سلطنت. مذهب. آثار

احوال عمومی: ایران دولتی قوه قهریه ایله تشکل ایتمش بر دولت ایدی. بناء علیه قوه عسکریه سنه خلل گلدیکی گبی طبیعی اولهرق انقراض بولمشدر. ایران قدرجسیم برممالك دنیایه هنوز گلهامش ایدی. ایرانیلر اشبو دولت عظیمهیی ضبط وربط وحسن صورتلهااداره ایتمکدن عاجز قالمشلردر، سبیلرینک بریده ممالکک وسعتی ایدی.

دارا هر نقدر پوسته وتاتارلر ایجاد وتشکیل ایله مناسبات ومخابراته خیلی سهولت ویرمش ایسهده ینهمأمول اولنان فائده حاصل اولهامشدر.

ایرانده منتظم قوانین ونظامات یوق ایدی وهرکسک حقوقی مصدره اولدیغی گبی قوانین واسطهسیله تحدید اولنهایوب اهالی کافهء حقوقدن محروم ایدی. حکمدارلرک ظلم وتعدیاته منع اولهیلهچک صنوف ممتازه یوق ایدی. ایران دولتی وایران هیئت اجتماعیهسی دیمک ایران حکمداری بولنان شخص دیمک ایدی. اهالینک جانلری، ماللری، عرضلری هب حکمدارک مالی مقامنده اولوب حکمدار انلری ارزولری وجهله استعمال ایدهیلیر ایدی. استبداد اودرجهیه وارمش ایدی که آرتق ایران شاهلری کندیلرینی عموم کائاته حاکم ظن ایدرلر ایدی. یونانستانه هجوم ایدن سرخس چناق قلعه بوغازی اوزرنده انشا ایتدیردیکی کوپرینک دکز طالغهلریله تخریب اولندیغنی گورنجه دکزی تأدیب ایلمک زعمیله رسم تشریفات اوزره دکنکلر ایله دوکدیرمشدر. دارا دخی بابله گیدر ایکن شطه منصب اولان شهرلرک برنده سودیکی بر حیوان غرق اولدیغندن نهرک قورودلمسنی - یعنی حیوانک بوغولدیغی یرلردن قارینجهنک کچه بیلمسنه برچاره بولنمسنی امر ایتمشدر.

ایرانلرک راحت یشامق ایچون اخلاق حمیده ایله متصف حکمدار گلمسنى معبوددن نیاز واسترحام ایتمکدن بشقه یدلرنده برچاره لری یوق ایدی. هله دارانک وفاتندن صوکره ایران ممالکنک احوال داخلیهسی پک زیاده وخامت کسب ایتمشیدی. ممالکک ضبط وربطی حکمدار لره عائد اولوب حکمدار لر اریسه سرایلرینه قپانهرق ذوق وصفا ایچنده امرار اوقات ایتدکلرندن دولت امورینک کافهسی حکمدار لرک معیتلرنده بولنان همیتسز خدمه الندن گچمکده ایدی و بناء علیه ارتکاب وسوء استعمال درجه نهاییده ایدی.

ولایته گوندریلان مأمور لرک مقدار معین آقچه تحصیل ایله مرکزه ارسال ایتمکدن بشقه ایشلری یوق گبی ایدی. حکومت ساتراپلر طرفندن اقچه نیک نه صورتله تحصیل اولندیغنه باقما یوب یالکز یدینه واصل اولان مقداری بیلیر ایدی. بونک ایچون ساتراپلر دخی اهالیدن ایکی و اوچ مثلی ویرگی اخذ و تحصیل ایله بر قسمنی کندیلری ارتکاب ایدر لر، قسم دیکرینی دخی مناسب اولان محللره رشوت اولهرق گوندر لر وانجق ثلثی خزینه دولته واصل اولور ایدی.

ایران قطعیهسی دارا دورنده حدود طبیعیهسنی بولمش ایکن حکمدار لر حریص شهرت و مرتکب اولان امرای ضبط ایده هایوب ازهر جهت بی لزوم عد اولنهییلر قطعات بعیدهیی استیلا ایتمک اوزره مهاجمات مجنونه بولنمشلر بو وجهله دولتی اعتبار وحیثیتدن دوشر مشلر در. دوچار اولدقلری موفقیتسزلکلر دخی تشبثات مذکور هدن صرف نظر ایتدیره جک یرده بالعکس حرصلرینی تحریک و تزئید ایتدیکندن ایران حکومتی او درجهده ضعیف دوشر مشدر، که ایران دولت معظمه سنک کلیاً انهدامیچون اسکندر کبیر طرفندن وقوع بولان قوتلیجه بر صدمه کفایت ایتمشدر.

ایرانلر سلطنت و صفایه مبتلا اولمایوب هیچ بروجله منبت و محصولدار اولمین ایران طپراغنک محصولاتیله اکتفا ایتمکده و بناء علیه اخلاق و عاداتجه پکعالی مرتبهده بولنمقده ایکن صوکرهلری بابل، مصر و سائر ملل متمدنه ایله اولان اختلاطلرندن ناشی اخلاقجه بوزولشلر و خواب غفلت و انقراضه طاهر ق ممالکک ضبط وربطندن عاجز قالمشدر.

سلطنت: ایران حکومتک وسعتی، طرق مخابره و مراسلهنک صعوبتی، علی العموم ایران حکمدارلرینک سلطنت فوق العادهلری، امثالی کورلماش صفالریله اسرافلری ایرانک انقراضنی تعجیل ایلمشدر. مرور زمانله ایرانده اداره داخلیه دخی همان ویرگی اخذ ایتمکدن عبارت قالمشدر.

ایرانک وارداتی اون ایکی ملیون درهم آلتونه بالغ اولوب بوایسه زمانمه گوره یوز ملیونلر دیمکدر. بوزنکینلک ایران شاهلرینی اسرافه آکشدیرمش و اخلاق و طبیعتلرینی بوزمشدر. روایاته نظراً دارا زماننده سرای خلقیچون گونه بیک قیون یاخود بیک صغر انجق کفایت ایدر ایدی.

حکمدارک ییهجکی اکمک ایله ایچهجکی صویه وارنجهیهقدر هرشی ممالک بعیدهدن جلب اولنور ایدی. حکمدارک ییهجکی اکمک مطلقاً لیدیده حاصل اولان بغدادین یاپلیر، طوز افریقهدن، شراب حلب جوارندن، صوشتسر (یاخود سوز) شهری قربنده کائن برپیکاردن (که آب زال نامیله مشهوردر) جلب اولنور ایدی.

حکمدارلر دائماً بر محلده اقامت ایتمایوب موسمه گوره نقل حکومت ایدرلر ایدی. یازین سرین هواسیله مشهور اولان اکباتاننده، قیشین بابلده، بهارده دخی شسترده اوتوررلر ایدی.

مذهب: ایرانیلرک مذهبی مصر و آئوریه مذهبلری گبی قاریشق اولمایوب پک ساده ایدی. ایران مذهبنده مذاهب جدیده طرفندن ترویج اولنان پک چوق احکام منیفه موجود ایدی. ایرانیلر اساساً وحدانیت الهیهی تصدیق ایتدکلری حالده هر رمز واهرمان ناملریله ایکیاللهک وجودینه دخی اعتقاد ایدرلر ایدی. فقط ایرانیلر تکریلرینی انسان ویاخود حیوان صفتنده تجسم ایتمز لر ایدی.

پوتلر دخی ایرانده عادت اولماشدر. کی کاوسک آپسی اعدام ایتدیکی صر هده کاهنلره خطاباً " منافق لر، معبودلرک وجودی وقانی اولورمی؟ وقلیح اکا تأثر ایدهبیلیرمی؟ بومثللو معبودلرک مصریله شایان اولدیغنی انکار ایدهمز ایسه مده بنمله اکلنمک جرأتک نتیجه سنی سزه کوستررم " دیدیکی مشهوردر.

ایران مذهبنی ایجاد ایدن ذات (زور وعاستر) یاخود زردشت نام ایرانیلرک پیغمبر طانیدق لری بر ذات اولوب کنديسنک هانگی دوره ظهور ایتدیکی معلوم دکلدر.

ایرانیلرک اعتقادنجه زردشت هر رمز نام معبود ایله مناجات واستشارهدن صوکره (زندآوستا) مجموعهنی تحریر ایلمشدر. مجموعه مذکورهنک ایکی جلدندن ماعداسی ضایع اولمشدر.

ایرانیلرک باشلیجه ایکی تکریلری اولوب بری (هرمز) و دیگری (اهرمان) در. هر رمز منبع خیر واهرامان منبع شر در. هر رمزک معیتنده ملکلر مقامنده برطاقم ذیروح مخلوقات بولندیغنی گبی اهرمانک معیتنده دخی شیطانلره مشابه برسوری مخلوقات اولدیغنی ادعا ایدرلر ایدی.

اعتقادلرنجه هر رمز ایله آهرمان دائماً بربرلریله محاربه ایتمکدهدرلر. بروقت کله جکدر که هر رمز اهرمانه غلبه ایدرک مرقومی جهنمه (یرآلته) آتهجق وبووجهله

انسانلر ایچون زمان سعادت کشاد ایلیهجکدر. هرمز انسانلری اییلکلره، آهرمان دخی فناقلره سوق ایدرلر. ایرانیلرک اعتقادی اساساً بوندن عبارت ایدی.

ایرانیلر هرمز ایله آهرمان اوزرنده بیله حکمی جاری اولان جناب خالقک وجودینی دخی تصدیق ایدرلر ایدی.

مذهب اصلیده آتش جناب حقک قوت واققدار یله نظافتندن کنایه اولدیغی حالده مرور زمان ایله آتش خلق عندنده معبود طانیلهرق جناب خالق اونودلشدر - یعنیمذهب آتش پرستلکده قرار بولمشدر.

ایرانیلرک مذهبی مدنیه پک مساعد ایدی. ایرانیلر مصریلر گبی اجنیبلره قارشى تیتیرلک گوسترمزلر ایدی. بالعکس ضبط اولنان ممالکک اخلاق وعاداتنی درحال اخذ ایدرلر ایدی.

ایرانیلر ابتدا عشیرت اولدقلری حالده مذهبلی سایهسنده تمدن ایتمشلردر. (زنداوستا) نک بر محلنده زیردهکی فقره موجوددرکه اصول مدنیتک ایلک صحیفهسنه درج اولنمغه شایاندر.

" روی زمینده بر بیت انشا ایدرک ایچنده " آتش " یاقان، چولق وچوجق صاحبی اولوب حیوانات بسلهین، ترلالر زرع ویاغ تنظیم ایله محصولات اخذ ایدن بر کمسنه " شرف الهی " یی تزید ایتمش اولور وهرمز عندنده پک معتبر طوتیلیر "

ایرانیلر عندنده اک بیوک جنایت گویا یلان سویلمک وبورج صاحبی اولمق ایدی. بورجک بودرجهده مکروه اولدیغنه سبب دخی بورجلی اولانلرک اکثر یلان ارتکاب ایتمکه مجبور اولملری ایدی.

ایرانده مذهب کاهنلر (مغان) طرفندن نشر وترویج اولنور ایدی. فقط کاهنلرک قدر وحییتلری وار ایدیسهده اداره امورده نفوذلری پکده جاری دکلدی.

هله اسمردیز کاذبک ظهورندن صوکره کاهنلرک هیج بر حکم واعتبارلری
قالمامشدر.

بوگونگی گونه هندوستانده، قفقاسیهده وایرانده بولنان آتش پرستلر
اسکی ایرانیلرک بقیهسیدر.

آثار: ایرانیلر خیلی آثار مضبوطه براقمشلردر. اشعارک اکثریسی ایران ایله
ترکستان بیننده واقع محاریاتدن بحثایدر. ایرانده فن معیارینک ترقی بولدییگی (ششتر)
و (پرسهپولیس) خراباتندن اکلاشیلیرور.

بغداددن همدانه گیدن بیوک جاده اوزرنده گرمانشاه قریهسنه قریب بر محله
الیوم "تحت رستم" اسمیله معروف ۴۵۰ متر ارتفاعنده بر قیا واردرکه یوزی کاملا
برطاقم حروفات ایله یازلمشدر. مذکور قیا دارانک اثریدر. یازیلرک مندرجاتی
دارانک افعال حرکاتندن بحثایدر. "سیوری خط" ایله یازلمش مذکور یازیلر
زمانمزه اوروپالیلر طرفندن قرائت و ترجمه اولنمقدهدر.
ایرانیلر بابل و هندوستان یازیلرینی دخی استعمال ایدرلر ایدی.

مقدمه: تاریخ

تاریخ واهمیتی. تاریخک مأخذلری. تاریخک

یاردمجیلری. رأس تاریخ. تقسیمات تاریخیه

تاریخ واهمیتی - دنیانک ونوع بشرک احوال سابقهسندن بحث ایدن فنه "تاریخ"
تاریخ" دیرلر - یعنی تاریخ عمومی بنی بشرک حال وحشت وبدویتدن چیقوب
بوگونکی عمران ومدنیت حالنه گلنجهیهقدر تصادف ایلدیکی احوال ووقوعات
وتبدلات وانقلاباتی عریض وعمیق بیان ایدر برفن معتبردر.

تاریخ‌دینر صنف اهل‌یاستفاده ایدر. زیرا تاریخ انسانی گلمش و گچمش آدملرک اطوار و حرکاتنی تدقیق و محاکمه ایدرک فنا آدملردن نفرت و ایو آدملره متابعت ایتمکی اوکرهدیر وانسانک اکا متعلق اولان حسیات واستعدادندن بعضلرینی محو و بعضلرینی کماله تحریک ایدر. فقط اداره ممالک و ملل ایله مکلف اولانلرک استفادهلری ده‌ها زیادهدر. چونکه هیئت اجتماعیهنک ویا برقوم وملتک عظمت و اقباله نائل و سراوار و فلاکت وانقراضه واصل و دوچار اولسنک نیه متوقف اولدیغی تواریخده مندرجدر.

امراض مختلفهنک صورت ظهورلریله دواملرینه دقت و بووجهله تجرهلر اجرا ایله کسب مهارت ایدرک اکثر امراضک دفعنه چاره بولمق مرتبهسنه واصل اولان طیبیلر مثللو هیئت اجتماعیه بشریهنک احوال ماضیهسنی لایقیله تدقیق و مطالعه ایدن ارباب قانون ایله اصحاب حکم و اداره دخی گرک بر جمعیت بشریه ایچنده موجود و حاضر بولنان غوائلک دفعی و گرک ایلریده ظهوری متصور اولان فناقلرک وقت وزمانیله منعی اسبابنی بولهیلیرلر. بناء علیه اداره ملک و مللده علاقه‌دار اولانلر ایچون تاریخ قدر مهم برفن یوقدر دنیلسه بجادر.

ذاتاً مفصل تاریخ عمومی کافه علوم و فنونی جامعدر. زیرا تاریخ هرشیئی موقعنده - یعنی وقت ظهور ویا کشف و ایجادنده ذکر ایتدیکی گبی ماهیت واهمیتنی دخی مختصرجه اولسون تعریف و بیان ایدر. انک ایچون تاریخه "مجموعه احوال" ویا "ترجمان احوال عالم" تعبیری ده‌ها مناسب اولور.

بالجمله تواریخ مضبوط ومنتظم اولسه ایدی نوع بشرک ابتدای ظهوری گونندن اعتباراً کافه اقوامک هر استدیکمز عصردهکی احوال و حرکاتنی اکلار و انلردن زمانه گوره استفاده ایدهیلیر ایدک. حالبوکه (اوده ناقص اولمق اوزره)

تاريخ بشریتك جزؤ قلیلی اولان ایکی اوج بیک سنهلك وقوعات معلوم ومضبوطدر. مع مافیه تاریخك اك مفید بر فن اولدیغی ناقابل انكاردر. تاریخ تکمیلا مضبوط اولدیغی حالده ایدهجکمز استفادهنك درجهسی اشبو جزؤ قلیلدن ایتمکده اولدیغمز استفادهنك درجهسندن دخی اکلاشیلهیلیر.

تاریخك مأخذلری: تاریخ نوع بشرک ترجمان احوالی اولدیغی حالده دنیایه وقت وزمانیله گلمش گیتمش اولان ووقت حاضرده موجود بولنان اجناس واقوامك کافهسندن بحث ایتمیوب همان یالکز قفقاس جنسنه حصر مبحث ایدر. چونکه قفقاس جنسی ترقی و عمران ومدنیت یولندن خیلی اپرلیمش ومتعدد بیوک دولتله تشکیل ایله متنوع آثار براقمشدر. اجناس سائره ایسه گری قاهره پک جزؤی اثاره مالک اوله بیلمشدر ویاخود هیج آثار براقماشلردر. تاریخك منبع ومأخذلری یالکز عبارت اولدیغی جهته قفقاس جنسنك ماعداسندن بحث ایتماسی ضروریدر.

تاریخ ایکی نوعدر. بری تاریخ عمومی، دیگری دخی تاریخ خصوصی؛ تاریخ عمومی اصل تاریخدر، تاریخ خصوصی ایسه انک بر قسمیدر. تاریخ خصوصی بر قطعهنك ویا بر ممالکک ویاخود بر مملکتک احوالندن بحثایدر. تاریخك منبع ومأخذلری اثاردر دیمش ایدک. اشبو اثار اوج نوعدر: اولاً - آثار مضبوطه. ثانیاً - آثار منقوله. ثالثاً - آثار عتیقه.

احوال ووقوعاتك زمان وصورته وقوعنی بیان ایدن واو احوال ووقوعاتی مشاهده ایلیان معاصرلردن بری طرفندن ضبط وتحریر اولنوب اوصورتده دیدمزه واصل اولان اوراق واثاره " آثار مضبوطه " اطلاق اولنور.

مثلا كتب مقدسه وتاريخ، تقوم، اوراق حوادث، اوراق رسميه، محكمه اعلاماتي، ادبيات، قوانين، معاهدات وسائره - آثار مضبوطهدن معدوددر.

بعض وقوعات ماضيہ حقندہ اہالی ایچنہ نشر اولنمش وکتاب واسطهسیله ضبط وتحریر اولنمیوب پدردن اولاده نقل اولنه گلمش اولان روایات وحکایات وامثال واشعار گبی اثاره " اثار منقولہ " دینور. بو مثللو اثار طبیعی مبالغہلی اولور ایسه ده ینہ استفادہ دن خالی دکلدر.

اسکی زمان آدملرندن قالمش اولان شهر، قلعه وابنیہ سائره، رسم، هیکل ودیکیلی طاشلر، مسکوکات، اسلحه، ملبوسات، اشیای بیتیه وادوات سائره گبی اثاره " آثار عتیقه " تعبیر اولنور و آثار عتیقه تاریخک اک صحیح مأخذلریدر.

تاریخک یاردمجیلری: بعض فنلرک دخی تاریخه کلی یاردملری واردر. بونلرک ایچنده اک مهم اولان جغرافیہ ایله تقویمدر.

جغرافیہ بر قومک اسکان ایلدیکی قطعهنک احوالنی وظهوره گلمش اولان وقوعات تاریخیهنک موقع ظهورلرینی بیلدییر - موقع واحوال که - اوزرنده مسکون اولان قومک طبع و اخلاقنه وصنعت ومشغولیتنه تأثیر کلیسی واردر. تقویم دخی وقعه تاریخیه معلومهنک زمان وقوعنی خبر ویرر.

فن السنه و فن طبقات الارض دخی تاریخک یاردمجیلری اولان فنلردن معدوددر.

فن السنه اقوام مختلفهنک اساساً بر برینه اولان قرابت ومناسبتلرینک درجهسنی بیلدییرر. مثلاً: لسان وبعض احواله نظراً قفقاس جنسی ایکی بیوک فاملیایه تقسیم اولنور. بونلرک بری " هند وآروپا " یاخود " آریلر " جنسی ویاخود

يافت بن نوح عليه السلام نسليدر. ديكرى دخى ساميلر - يعنى سام بن نوح (ع) ذريتيدر.

مصريلر، كلدانيلر، عبرانيلر (يعنى يهوديلر)، عربلر، فيكهليلر - سام نسلنه، وهندولر، ايرانيلر، يونانيلر، روماليلر، تركلر واوروپاليلر يافت نسلنه منسوبدرلر.

رأس تاريخلر: وقعه تاريخيهنك زمان وقوعنى تعيين ايچون كافه اقوام وقوعات عظيمه ومهمهدن برينى مبدأ تاريخ اتخاذ ايدرك كافه وقوعاتى اكا تطبيق ايدرلر - يعنى وقعه مذکورهدن اول ظهوره گلان وقوعات حقنده " فلان وقعهدن بو قدر سنه مقدم " و او وقعهدن صكره ظهور ايدنلر حقنده دخى " فلان وقعه دن شو قدر سنه مؤخر " وقوع بولمشدر ديرلر. مثلاً: ميلاد حضرت عيسى (ع) هجرت نبويهدن التى يوز يكرمى ايكى سنه اول وفتح قسطنطينيه هجرتدن سكرى يوز اوتوز بر سنه صكره وقوع بولمشدر. بو حالده (يعنى هجرت نبويه مبدأ تاريخ اتخاذ اولنديغى حالده) ميلاد تاريخى قبل الهجره التى يوز يكرمى ايكى (ق سنه ٦٢٢) وفتح قسطنطينيه تاريخى دخى بعد الهجره سكرى يوز اوتوز بر (سنه ٨٣١) در. هجرت نبويه گبى مبدأ تاريخ اتخاذ اولنان وقوعات مهميه " رأس تاريخ " دينور.

رأس تاريخ اتخاذ اولنان وقعهلر پك چوقدر وايچلرنده اك مهم و اك مستعمل اولانلر: خلقت عالم، ميلاد، هجرت نبويه، تأسيس رومه واوليمپياد اويونلريدن. خلقت عالمك زمان وقوعى حقنده اختلاف چوقدر. كيمى هجرتدن التى بيك، كيمى درت بيك، كيميده مليونجه سنه مقدمدر ديه ادعا ايلمشلردر. هانگيسنك طوغرى اولديغنى اثبات ايتمك محالدر. خلقت تاريخى ذاتاً بنى اسرائيل

ایچنده ظهور ایدن وتورات شریفده ذکرى سبقت ایدن رؤسا وانبياء عظام
 حضراتنك مدت عمرلرینی جمعایله بولنمشدر دنیلور. بوندن ماعدا تورات شریفك
 اسكى ترجمهلرنده دخى بو خصوصده کلی اختلاف موجوددر. بناء علیه خلقت عالم
 تاریخ مستعملنه صحیح نظریله باقمق پك مشكلدر. دیگر طرفدن دنیانك اك قدیم
 ملتلى فرض اولنان چینلیلر وهندولر ومصریلر حکما سیله اوروپا ارباب فنونك
 قولنجه عالم دكل یالكز التیبك بلکه التمش والتى یوز ودها زیاده بیكسنه مقدم هیئت
 حاضر هاوزره موجودایدی.

ارباب فنونك ادعالرینه نظراً كره ارض ابتدالری بر جسم نارى اولوب
 مدت مدیده ظرفنده تبرد وتحجر ایدرك اوزرنده قابوق حاصلایتمش وینه مدت
 مدیده صكره اولا نباتات وثانیاً حیوانات واكصكره انسان یشایهیللهجك
 جاهگلمشدر. انسانك ظهورندنصكره انكده حالى وحشتدن چیقوب ادوات لازمه
 اعمال، بریتانشا، جمعیت تشکیل ومعارف تحصیل ایدنجهیهقدر ینه نیجه بیک سنه
 گچمشدر دیورلر. فن طبقات الارضك كشیفاتى دخى بونی مؤیددر.

بوندن اكلاشلدیغى اوزره انسان روى زمینده خیلی وقتدنبری موجوددر.
 تاریخك ضبط واحاطه ایدهیلدیكى مدت ایسه اوچ درت بیک سنهلك بردوردن
 عبارتدر.

سائر رأس تاریخلردن یونانیلرك استعمال ایتدكلری اولیمپیاد تاریخی (ق
 ۱۳۹۸) سنهسنده بدأ اولنمشدر وپلوپونسده هر درت سنهده بر كره اجرا اولنان بیوك
 اویونلردن نشأت ایتمشدر. مثلاً: یونانیلر اولیمپیادك اوندر دنجى سنهسى حقتده "
 اوچنجى اولیمپیاد اویونلردن ایکیسنه صكره " دیرلرایدی.

تأسيس رومه تاريخى هجرتدن (۱۳۷۵) سنه، كلدانيلرك استعمال ايتدكلرى نابونصر تاريخى (۱۳۶۹) سنه وميلاد تاريخى دخى (۶۲۲) سنه مقدم احداث اولنمشلردر.

عموملتلرك تاريخ صايتمق ايچون قوللاندقلريسنهلر بربرينه مساوى دكلدر. بوخصوصدهاك قولاي واك مناسب اولانسنه شمسيه اولديغندن بزدهى آنى سنه قمریبه ترجیح ايله استعمال ايدهجكز. شوقدركه دوائر رسميهده استعمال اولنديغى گبی بوگونكى گونده (يعنى سنه قمریه اعتباريله بيكايكيوزطقسان سكرده) سنه شمسيه اعتبارى اوزره بيك ايكي يوز طقسان يدي اوليوب بيك ايكي يوزاللى طقوز (هـ سنه ۱۲۵۹) در.

تقسيمات تاريخيه: تاريخ عمومينك اوج قسمه تقسيمى مؤرخلر عندنده عادت حكمنه گيرمشدر. خلقتدن - يعنى ازمئه مجهولدن غربى رومه ايمپراطورلغنك انقراضنهقدر اولانمدته (قرون اولى) ياخود (ازمنه متقدمه)، غرب ايمپراطورلغنك انقراضندن شرقى رومه ايمپراطورلغنك انقراضنه - يعنى عثمانيلر طرفندن قسطنطينيهكفتنهقدر اولان مدته (قرون وسطى) ياخود (ازمنه متوسطه)، فتح قسطنطينيهدن زمانزه قدر اولان مدته دخى (قرون جديده) يعنى (ازمنه متأخره) تعبير اولنور.

(قرن) وياخود (عصر) بر يوزنجى سنهدن ديكر يوزنجى سنهيه قدر اولان مدت ديمكدر.

تركلر

اسيائى عليا ازمئه مجهولدنبرى ترك وتاتار ومغول طوائف وعشائر يله مسكون ايدى. معلومات موجودهيه نظراً اشبو طوائفك جملهسى اولاد يافتندن ترك

نام برینگ ذریتی ایدی. ترك بن یافث تفرقهء بابلدن صوكرهاسیای وسطایه طوغری چکیلوب اوحوالیده اسكان ایتمشدر. مرور زمانایلهاولاد وانسالی کثرت بولندیغندن آسیای علیایهطوغری ایلریلیوب محیط کبیر و محیط متجمد شمالی دکزلی واورال طاغلی و بحر خزر و ایران قطعہسی و نفس چین بیننده کائن قطعہء عظیمہی استیلا و آره صره بیوک دولتر تأسیس ایدهگلمشدر ایسهده اشبو دولترک جلمہسی چوق وقت مرور ایتمکسزینمحو و منقرض اولدقلرندن ترکلر دخی اکثر کوچبه و عشرتلیر حالنده یشامشدر.

اوغوزخان: ترکلرک حکم و نفوذلی هجرت نبوییدن اوتوز درت عصر مقدم ظهور ایدن خاقانلیری اوغوز خان ایله بدأ اولنمقدهدر.

اوغوز خان متفرق اولهرق یشامقده اولان ترك عشائینی بر اداره تحتنه آلوب عظیم بر دولت تأسیس و تنظیم ایتدکدن صوكره فتوحاته تشبثله گویا چین و هندوستان داخل اولدیغی خالدعموم آسیا قطعہسنی فتح و استیلا ایلمشدر (ق ۳۴۰۰).

احوال عمومیہ: اوغوز خانک تأسیس ایتدیکی دولت دخی آز مدت ایچنده منقرض اولمش و بو صرهدہ ترکهجنسی " ترك " و " تاتار " ناملریله ایکی فرقهیه آیرلمشدر. تاتارلر چینک شمالنده و ترکلر دخی غربنده اوتوررلر ایدی. تاتارلر دائماً چین اوزرینه هجوم ایدوب طوررلر و بعضاً چین اوزرنده نفوذ و حکومت اجرا ایدرلر ایدی. بو مناسبات ایسه بینلرنده اختلاطی موجب اولوب بوندن مغوللر ایلری گلمشدر.

ترکلر و تاتارلر ارهصره بیوجک جمعیتلر تشکیل ایله اطرافه تجاوز ایدرلر و اطرافی خوف و اندیشه ایچنده براقیرلر ایدی. فقط سرعت فوق العاده اوزره تشکل

ایدن اشبو جمعیتلرینه او سرعت اوزره زوال بولورلر ایدی. ذاتاً دائمی صورتده
عشیرت حالنده یشامغه مائل بولندقلرندن بر هیئت عظیمه سیاسیة تشکیل ایتلمری
طائفهنگ برندهسر کرده اولهیللهجک بر قهرمانک ظهورینه متوقف ایدی.

مصریلرک مذهبی

مصر تاریخی مطالعهایدنلرک اکزیده گوزلرینه چارپان شیمذهبلرینک
قاریشقلغیدر. مصریلر گبی مدنی وعافل برملت ایچنده عادی ووحشی اعتقاداتک
موجود بولنمسی شایان استغراب قضیهدر. برطرفدن "نهایت ویدایتی اولمین
وعالمی خلق ایدن" جناب واجب الوجودی طانیدقلری حالده دیکر طرفدن دخی
اوکوز، ییلان، کدی، قوش، نباتات گبی اثار الیههنگ اک عادی جنسلرینی معبود
طانیهرق انلره عبادت ایدرلر ایدی. بو حال ایسه بلکه اهالینک صنفله تقسیمله هر
صنفک بولندیغی احوالدن نشئت ایتمشدر.

علم ومعارف کاهنلرک امتیازی اولدیغی گبی کاهن صنفنک استعمال
ایتدیکی لسان دخی سائر صنفله ایچون مجهول بر لسان ایدی. مصریلر مذهبه متعلق
کافه اموری کاهنلردنایشیدر ایدی وانلری اوکرهنهجک بشقه بر واسطه یوقدی. بناء
علیه مصریلر بلکه بر طاقم جهلانک باطل شرح وتقریرلری اوزرینه اوهام واعتقادات
باطلهیه مبتلا اولمشلردر. زیرا تاریخده امثال کثیره ایله مثبت اولدیغی وجهله بر قومک
متدین اولدیغی مذهبک احکام عمومیهسی او قومک سویلدیکی لسان اوزره
اولیوب مجهول بر لسان اوزره تحریر و بیان اولنمش بولندیغی حالده بعضا رؤسای
روحانیه منافع شخصیهلرینی التزام ایدرک بو حالی سوء استعمال ایدرلر. بو سوء
استعماله کسب وقوف ایدن اهالی رؤسای روحانیهنگ باطل شرح وتفسیرلرینی

کتابلره مراجعتله تفتیش و تدقیق ایتمکدن عاجز بولنور ایسه طبیعی یا انلره اعتقاد ایدرک افکار باطله و اوهام عجیبیه مبتلا اولور، ویا مذهبنک اساسنه اعتراض ایله صلابت دینیهنسی غائب ایدرک مذهبسز اولور، ویا خود تبدیل دین ایدر.

ایشته مصریلر ایچنده گوریلان رنکارنک اعتقاداتک سبب ظهوری کتبدینیهنک یالکز کاهنلره مخصوص بر لسان اوزره تحریر اولنمسیله کاهنلرک منفعت شخصیهلری اوغورنده اجرا ایتمکده اولدقلری بر طاقم ارتکابلردن بشقه بر شی دکلدی.

هر دوتک قولنجه تب کاهنلری وحدانیت الهیهی تصدیق ایدرلر ایدی. زمانمزه کشف اولنان مصر ائاری دخی قول مذکوری تصدیق ایدیور. کتابلرک برنده " رب السموات والارض اولان الله که عالمک خالقیدر، کندیسی ایسه خلق اولماشدر، نه بدایتی، نهده نهایتی واردر " عبارهلری مندرج ایدی. برده اهرامک انشا اولندیغی ده عصرلرده (یعنی دردنجی سلاله دورنده) انشا اولنمش اولان معبدلردهنه رسم، نهده هیکل بولنمشدر. حالبو که صوکرهلرده یاپیلان معبدلره هیکل و اویمه رسملر ایله مالا مالدر. بو ایسه بعض مورخلرک ادعا ایتدکلری گبی مصریلرکابتدالری وحدانیت ربانییهی تصدیق ایتمکده اولدقلرینی ایما ایدر. مرور زمان ایله مصریلر حق تعالی حضر تلرینی اونودهرق قدرت الهیهنک اظهارینه واسطه اولان بر طاقم احوال طبیعیه واجسامه طاپنمغه باشلامشدر. بیایغی اهالی ایسه بویولده ده ایلرییه وارمشدر.

مصر تکریلرینک کافهسنی ذکر ایتمکلازمکلسه مستقل بر جلد کتابییه کافی گلمز. حدوحسابسز اولان عمومی تکریلردن بشقه هر بر مملکتک کندیسنه مخصوص بر سوری معبودلری وار ایدی.

تکريلر: مصريلرکاک بيوک طانيدقلى تکرى تبليلرک (آمون) ديدکليردر. حقنده " معبودلرک پدرى وياقيدائها " ديرلر ايدى. فقط مصريلر مرور زمان ايله آموندن کنايه اولان شمسه طانمغه باشلامشلردر. آموندن صوکره منفيسليرکعبادت ايتدکلرى فتاح (فتاه) در. حقنده دخى " عدالت منبعى " و " رب العالمين " ديرلر ايدى.

اوزريس ايله زوجھسى بولنان همشيرھسى ايزيس (ياخود ايزيده) نك آينلرى عموم مصريلر بيننده جارى ايدى. ايزيسک هيکلى اوزرنده " (اولمش) و(وار) و(اولھجق) نه وار ايسه بن اويم " عبارھسى محکوک بولنمشدر. مصريلر گونش ايلھنيل نھرينه - اوزيريس، منبت طوپراغه - ايزيس، طوپراقدنحاصل اولانبرکته دخى اوغللرى بولنان (ھوروس) نظريله باقارلر ايدى.

(آپيس) ديدکلرى بوغا دخى اوزيريسدن کنايه ايدى. فقط اهالى آپيسى اک بيوک معبود بيليرايدى واک زياده اكا عبادتايدر ايدى. آپيسک توييسياه واوزون اولھجقوالنينک اورتهسندھ مثلث الشكل بياض نقطه ايله بعض علامات فارقه بولنھجق ايدى. آپيس کبرديكى وقت مصريلر سياهلر گيينوب ماتم ويکيسى بولنديغى وقت دخى شنلکلر اجرايدرلر ايدى. شايد آپيس بولنمز ايسه بونى بيوک بر اوغورسزلق عد ايدرک حکومتک عليهنده شکايتھ باشلارلر ايدى. آپيس ذيقيمت شاللر اوزرنده يتار واک بکنديكى شيلرى بول بول ير ايدى. آپيس گويا بوغادن حاصل اولمايوشمسک - يعنى اوزيريسک نورندن حاصل اولور ايدى. آپيس دخى اوزيريس صفتيله طانيلير ايدى - گويا اوزيريسک روحى آپيسده بولنور ديرلر ايدى. کدى، ييلان فاره، تمساح، چايلاق وبعض نبات وروزگار خيل معتبر تکريلردن معدود ايدى. شوقدر وارکه بعضلرينى بر مملکت وبعضلرينى دخى دیکر مملکتلر

طائیر لر ایدی. بعضیلری ایسه (مثلاً تمساح) بر محله مقدس و محترم و محال سائر هده ایسه منفور و مردار بیلینیر ایدی.

اشبو معبودلردن برینی قصدا و قضاء اولدیرن اعدام اولنور ایدی. بونلره مخصوص دفنکاهلر بولنوب مرد اولدقلری وقت کمال طنطنه و رسم تشریفات اوزره دفن اولنور ایدی. بونلرک خارجنده بر طاقم انسان باشلی حیوان و حیوان باشلی انسان صورتنده بر سوری پوتلر موجود ایدی.

حاصل کلام مصریلرک تکریلری لایعد و لایحصار. معبودلر ایچنده خیر و شر صاحبلی واردر. خیر صاحبی اولانلره حمداً و تشکراً شر صاحبیا اولانلره دخی خوفاً عبادت ایدر لر ایدی. بو مثللو مذهب "فتیشیزم" (Fetichisme) یاد اولنور.

اخرت: مصریلر آخرته دخی اعتقاد ایدر لر ایدی. گویا هر کس اخرتده اوزیریسک تحت ریاستنده اولهرق اجتماع ایدن بر مجلس حضورنده محاکمه اولنوب سؤال و جوابدنصوکره افعال و حرکات ممدوحهسی میزانک بر طرفنه و مذمومهسی دیگر طرفنه وضع ایله طاریلهرق حرکات ممدوحهسی غالبگلدیکی حالده جتته و مذمومهسیغالبگلدکده دخی جهنمه گوندریلیر ایدی. انسانک روحی مدت مدیده نباتدن نباته و حیواندن حیوانه گچهرک گناهلرینی عفو ایتدیردکن صوکره ینه اسکی وجوده عودت ایدر ایدی. اعتقادلرنجه گناهی چوق اولانلرک روحی منفور حیوانلر ایله نباتاته، گناهی چوق اولماینلرک روحلری دخی مقبول آغاجلر ایله محترم حیوانلره گچر ایدی. گناهسز اولانلریایسه اوزیریس کندی معیتنه آیر ایدی.

مصریلر آخرته اعتقاد ایتدکلرندن اقامت ایتدکلری خانهلره مسکن موقت نظریله باقهرق مزاری اصل مسکن عد ایدر لر ایدی. بناء علیه مدفنلرینه ممکن مرتبه

متانت ویرمکه غیرت ایدر لر ایدی. مثلا (اهرام) و (لابیرینت) دفنگاهلردن بشقه بر شی دکلدرد.

اثر: مصریلرک طبیعتلرنده خارقالعاده شیلره میل زیادهجه ایدی. براقدقلمری ائارده مشاهده اولنان عظمت وجسامتک دنیاده امثالی یوقدر. مصریلر گویا گوزللکی اثرک نفاستنده گورمایوب جسامت وعظمتنده گورر لر ایدی. مصریلرک ائاری انجق یوز بیک مصرینک قالدیره بیلدکلمری ثقلتی بر مقدار صودن حاصل اولان بخار واسطهسیله قالدیرمغه مقتدر اولان بزلریدخی عظمت و جسامتیه حیرت وتعجب ایچنده براقیور. مصریلر سلطان أحمد میدانندهکی دیکیلی طاش کبیلری ویاخود دها جسیملرینی یدلرنده باروت اولمادیغی حالده قیالردن تفریق ودمیر یولگیبواسطه نقلیهلری یوق ایکن اوزاق محللردن جلب ایله ماکینه استعمال ایتمکسزین مرتفع محللره رکز ایدر لر ایدی. معبد وسرایلرک ستونلری، هیکللمری، فرعون تپهلرینک اکثر طاشلری هب بو یوککلده در.

" اسفینکس " (sphinx) یاد اولنان (یعنی وجودی ارسلان باشی انسان شکلنده اولان) هیکللمری بری عادتاً طاغ پارچه سیدر. اهرام حقنده دخی طاغ دینلهبیلیر.

هرملر روی زمین اوزرنده بولنان بنالرک اک جسیملریدر وبر هرم ایچون استعمال اولنان طاشلردن التی قدم ارتفاعنده و بیک (۱۰۰۰) میل طولنده بر دیوار انشا اولنلهبیلیر ایدی. اهرامک ایچنده بر طاقم او طهلر موجود اولوب برنده هرمی انشا ایتدیران حکمدارک تابوتی وضع اولنور ایدی. مثلا جزهده بولنان هرملرک اک کچوکی اولان منکره هرمنک ایچنده مرقومک قبری بولنمشدر.

(لابيرينت) دخى محيرالعقول ائاردن برى اولوب اوج بيك (٣٠٠٠) اوطهى واناكى حوليى شامل جسيم ير آلتنده برسرايدر. رواياته نظراً لابييرينت مقدس حيوانلرى دفن ايچون انشا اولمشدر.

فرعونسرايلرنده دخى اك زياته كوزه چارپان جسامتدر. تب سرايى اوقدر جسيم ايديكه اليوم اوزرنده بر ايكى قريه موجوددر. سرايلرك درونى جسيم يكپاره ديركلر ايله محاط بيوك سالونلردن وحوليلردن عبارت ايدى. قارناق (كه تب سراينك بر جناحيدر) سراينده بولنان بر سالونك طولى (١٠٣) وعرضى (٥٠) متره اولوب (١٣٤) يكپاره ديركى شاملدر كه هر برينك قطرى اوج مترهدر. درت طرفدن سرايلره گلان يوللر اسفنينكس هيكللريله دونادلشيدى وقبولرنده اوبهلسق (Obelisque) دنيلان ديكيلى طاشلر (سلطان أحمد جوارندهكى گبى) مركزز ايدى. هيكللرك اك مشهورى اولان آمنوفيس ثالث طرفندن انشا ايتديريلن " ممنون " هيكليدر. هيكل مذكور گويا طلوع شمس ايله برابر كنديلكندن برطاقم صدالر چيقارر ايدى. ممنون هيكللى "غرائب سبعة" عالم " دن معدوددر.

مصريلرك آثار جسيمهسندن بريده فيومده بولنان (مريس) كوليدر. مذكور كول نيل مباركك طغيانى موسمنده طوهرق نيل مجراى طبيعیهسنى بولديغى وقت محتاج اولان ترلالره صو ويرر ايدى وايچنده پك چوق بالق بولنديغندن خزينه دولتك باشليجه منبع ايرادنن عد اولنور ايدى.

مصريلر خيلى كتب ورسائل براقمشلر ايسهده همان جملهسى ضايع اولمشدر. " قلب دواسى " اسميله معروف ومشهور بر كتبخانهنك موجود اولديغنى مورخ مشهور هرودوت ايله سيچيلهلى ديئودور خبر ويرمشلردر. فقط كتبخانه مذكورهدن اثر قالماشدر. شوقدركه آيريجه تاريخ صحيفهلرى عد اولنهييلهجهك

ديکلی طاشلر وینالرك دیوارلری ایله دیرکلری اوزرنده بولنان یازیلر ضایع اولیوب بعضاریب فنون طرفندن قرائت و ترجمه اولنمقدهدر.

مصریلرک استعمال ایتدکلری یازی اوکرنمسی مشکل بر یازی اولوب "هیروغلیف" (Hieroglyphes) یازسی تسمیه اولنور. هیروغلیف یازسی حروفاتدن مرکب اولمایوب آیریجه معنایی شامل اشکالدن مرکبدر.

مصریلر کاغد یرینه مصرسفلی باتاقلرنده نشوونما بولوب پاپیروس (Papyrus) نامیله معروف اولان بر نباتک یاپراقلرینی استعمال ایدرلر ایدی.

اثوریه وبابل مدنیتی

آثوریلر وکلدانیلر. صنعت و مشغولیت. عادات ملیه

کاهنلر. اصول اداره. مذهب. اثار

آثوریلر وکلدانیلر: آثوریلر ایله کلدانیلر عن اصل بر قوم دکلسهده اکثر وقتلر بر اداره تحتنده یشادقلرندن اصول وعاداتجه اتحاد حاصل ایتمشلردر. آثوریلر طاغی اولدیغندن زیاده متحرک و مشقته متحمل و جنکه مائل ایدیلر. صحراده اقامت ایدرک زراعت و تجارت ایله اشتغال ایدن بابلیلرک ایسه سکونت واسایشه میللری غالب ایدی. بناء علیه حکومت و سلطنت دخی اکثریا آثوریلر النده قالمشدر. حکومتایکی دفعه بابه انتقال ایلدیکی حالده اکیسنده دخی بابلیلر آتی برآز مدت ایچنده ضایع ایتمشلردر.

بابلیلر سیاسة آثوریلرک مادوننده اولدقلری حالده ترقی ومدنیتجه مافوقنده ایدیلر. علوم، فنون، صنایع، تجارت وزراعتک مرکزی نینهویه دکل بابل ایدی.

صنعت و مشعوليتلرى: كلدانى كاهنلرينك فنونه و خصوصيله فن هيئته پك چوق خدمتلرى واردر واسكى يونانيلرك كلدانيلردن خيلى معلومات اخذ ايتدكلرينه شبيهه يوقدر. يونانيلرك مذهبى دخى بابل مدنيتنك يونانيلر ايچون ماخذ اولديغنى ايا ايدر.

نجوم دنيلان شارلاتانلغى برفن هيئته وضع ايله برابر ايلك اول كواكب واجرام ساهوينك وضعيات و حركاتنى وكسوف و خسوفى كشف ايدن كلدانيلردر. بابل قطعهنسده زراعت پك زياده ايلريلمش ايدى. وقتيله كلدانيلر طرفندن حفر وانشا اولنمش جدوللر، بندلر، سدلر موجود اولوب بعضلرى حالا مستعملدر. حبوبات ايچنده اك زياده رغبتلرينى موجب اولان بغداى ايله سوسام ايدى.

بابل شهرى شرق و غرب تجارتنك مركزى و دهپويى مقامنده ايدى. بناء عليه بابله پك چوق اجنيبلر موجود بولنور ايدى. بابليلرك خستهكانى چارشيلره چيقارمق عادتى اجنيبلرك كثرتندن نشئت ايتمش اولسه گر كدر - يعنى اجنيبلر ايچنده خستهنك دردينه دوا بيلنلر بولنمسى احتمالنه مبنى عادت اولمش ايدى. هند و غرب امتعه واشياسنك مركزى و سر كيسى مقامنده اولان بابل كندى امتعه واشياسيله دخى مشهوردر. يوك و پاموقدن معمول قماشلر ايله گوزل خاليلر اسكى زمانده بابله مخصوص ايدى. بابله خيلى دستگاه موجود اولوبيكلرجه عمله چالشير ايدى.

تجارت گمبلر و كاربانلر واسطهسييله اجرا اولنور ايدى. بصره كورفرزنده بابليلرك دونمالرى و هندوستان و عربستان و افريقه سواحلنده بابليلرك تجارت شعبهلى و بابل تجارلرينك اورتاقلريله و كيللرى بولنور ايدى.

ارمنستان و قفقاسیه امتعهسی فرات واسطهسیله نقل اولنور ایدی. بابل تجارلری اوکوز ومانده دریلرینی هوا ایله شیشروب اوزرلرینه کراسته دوشرلر و غیره صالیورلر ایدی. امتعه اشبوصالدر اوزرنده آقندیله بابلهدر گیدر ایدی.

برطرفدن بحر سفید و مصر، دیگر طرفدندخیاسیایوسطی و هندوستان ایله اولان تجارت کاربانلر واسطهسیله اجرا اولنور ایدی. شو قدرکه مؤخرأ بابلیلر بصره کورفرزنده دونها انشا و تجهیز ایتدکلرندن هندوستان و یمن و افریقه ایچریلریله اولان تجارتی گمیلر واسطهسیله اجرا ایتمکه باشلامشدر. بابل تجارلری یمندن مسک، عنبر، عود آغاجی و آلتون، حبشندن و افریقای و سطانن فیل دیشی، هندوستاندن مجوهرات و اینجه قماشلر و شالدر، ارمنستاندن شراب و اسرا و سائر ممالکدن دخی فابریقهلر ایچون خام امتعه جلب ایدرلر ایدی.

عادات: دنیایه بابلیلر قدر سوسه مبتلا بر قوم گلمشدر. بابلیلر غایت سوسلی البسهلر گیمنش، قوقولی روحلر ولیواندهلر سورنمش، دوز گونلنمش، صاچلری طارانمش، یاغلنمش، مطلقا اللرنده ظریف باستونلر اولدیغی حالده سوقاغه چیقارلر ایدی. بابلک باشلیجه اخراجاتی دخی ملبوسات ایله توالته و سلطنته متعلق سائر اوفاق تفک اشپادن عبارت ایدی.

پولیغامیه: یعنی تعدد زوجات عادتی بابلده درجه نهایی بولمشدر. تزوج کیفیتی ایسه بابلده پک عجیب ایدی.

روایات معتمدهیه نظراً بابلده و جورارنده یتشمش نقدر قیز وار ایسه یوم مخصوصده (سنهده برکده) جمع اولنهرق قیز سر کیسی قوریلیر و طالب اولانلره قیزلر صاتیلیر ایدی. بابل گنجلری گوزل اولان قیزلر ایچون پک چوق پاره و یروب آلیرلر ایدی. بو آلیش و یریشدن حاصل اولان آقچه دخی هرکسک چیرکینلکی

نسبتنده اولتق اوزره گوزل اولماينلره توزيع وتقسيم ايديلير ايدى. بو حالده فقير وطمعكار اولانلر چيركين، فقط كليلى جهاز صاحبي اولان قيزلرى آليرلر ايدى. بوسايمده اك چركين واعضاسى ناقص اولانقيزلر دخى قوجهسز قالمازلر ايدى.

بابلده عرض وادب وحسن اخلاق پكده آرانهاز ايدى. رواياته نظراً هرير قادين عمرنده بركره معبد مخصوصه گيدهرك عرضنى راست گلان اركهه صاتمغه مجبور ايدى. گويا اشبو عادت وحشيه اك بيوك حكمدار فامليلالى طرفندن دخى اجرا ايديلير ايدى.

كاهنلر: آثوريلر وكلدانيلر صنفلره منقسم دكل ايديسهده كاهنلك پدردن اولاده ارث طريقيه انتقال ايدر بر صفت محترمه ايدى. كاهنلر رؤساي روحانيهدن معدود ايديلر. فقط خدمت ومشغوليتلرندن ناشى علميه صنفى دينلديكى حالده دهها مناسب اولور ايدى. كلدانى كاهنلرى يوكسك قلهلردن (رصد خانلر) كواكب ونجومه وسائر ظهورات سماويه باقهرق گويا حالدن واستقبالدن خبر ويريرلر ايدى. كاهنلر ك بابلده پك چوق اعتبار وحيشيتلى وار ايدى.

بخت نصر پدرينك حين وفاتنده سفرده بولنديغندن عودتنه قدر بيوك كاهن وكالت ايتمش ايدى. بوندن دخى اكلاشلديغى اوزره كاهنلر مأمورين ملكيه وعسكرهيه تقدم ايدرلر ايدى.

اصول اداره: اصول ادارهجه آثوريه وبابل حكومتلى حكومات مستقله ومستبده اولوب حكمدارلر "شهنشاه"، "رئيس رؤسا"، "وكيل الله"، "ظل الله" لقبليله تلقيب اولنورلر ايدى. تبعهلرينك عرض ومال وجانلرى تجاوز وخواهشلرندن هيچ بر قانون ايله وقايه وتأمين اولنماش ايدى. سمرايمس بروزيرك

زوجھسی بولندیغی حالده نینوس طرفندن بلاتکلیف ضبط اولندیغیبالاده کورلمشیدی.

قوه: روحانیه قوه: جسمانیه حکمدار النده جمع اولنمش ایدی. حکمدارلر ایسه جاریهلر وھرنوع اکلنجهلر ایله طولمش اولان سرائلرینه قبانوب اھالی ایله اختلاط ایتمز لر ایدی. امور دولت وکلا وماینجیلر واسطھسیله عرض اولنور ایدی. اوامر وتنبیھاتک اجراسی دخی ماینجیلرک کیفلرینه محول ایدی - یعنی حکمدار ارادهسی موجبھ حرکت اولنوب اولنادیغنی بیلمز ایدی.

حکمدار سفره چیقدیغی وقت ایچریلی وطیشاریلی اولھرق سرائ خلقتک کافھسنی برابر گتورر ایدی وگچدیکی مملکتلر خراب وتراب اولور ایدی. زیرا مملکتلر حکمدار ایله معیتنی بسلمکھ وبرطاقم ھدیهلر تقدیم ایتمکھ مجبور ایدی.

آثوریه وبابل قطعھلری ولایتلره ویاخود (ساتراپلقلره) تقسیم اولنوب والیر ویاساتراپلر طرفندن اداره اولنور ایدی. بعض کره امور ملکیه وعسکریه وعدلیه والیرک یدلرینه ویرلدیکی گبی، بعضاً دخی ولایتلره آیریجه عسکر وعدلیه مأمورلری گوندریلیر ایدی. والینک معیتنده برحاکم وبرده محاسبھجی، یاخود دفتردار مقامنده بر مالیه مأموری بولندیغی مثللو، ولایتلردخی بر طاقم شعبھلره تقسیم اولنھرق کچوک مأمورلرک ادارهسنه احاله اولنور ایدی. فقط کوچک مأمورلر اداره مجلسلرینه مشابھ بر طاقم مجلسلرک رأیلری اولمقسزین ہیچ بر اجراآتده بولنھمازلر ایدی.

مذهب: آثوریلر ایله کلدانیلرک مذهبلری پک قاریشق ومعبودلری متعدددر. شو قدر که مذهبلرینکاساسی سھادر دنیلھیبیلیر.

باشلیجه اولان تکریلری (بعل) ویا (بل) ایدیکه گونش دیمکدر. کواکب و اجرام سهاوینک اڤ پارلاغی گونش اولدیغی گبی بعل دخی آثوریه تکریلرینک بیوکیوافندیسی طانیلیرایدی. قمر ایکنجی درجهده اولوب (ملیتا) اسمنده بر پری صورتنده تجسم اولنور ایدی.

بابلده و نینهویده بعل ایله ملیتایه مخصوص معبدلر وار ایدی. بروج اثنای عشره و سیارات دخی تکریلردن معدود ایدی. بونلری بعل و ملیتانک مستشارلری مقامنده طانیلر ایدی.

اعتقادلرنجه دنیایی و موجوداتی خلق ایدن. (کسیزوتروسی) - یعنیطوفان طالغهنسی طوردیرن، (سورالسنه) یی یعنی بابل قلهنسی انشا ایدن بعل ایدی. مستشارلری اولان سیارهلر دخی (نبو) - عطارد، (نانا) - زهره، (ترغال) مریح و (بلغاد) - مشتریدن عبارت ایدی.

بونلردن ماعدا هر بر مملکتک آیریجه حامیلری وار ایدی. مثلا نینهویه شهری مؤسسی بولنان آتوره، بابل دخی سمرامیسه عبادت ایدرلر ایدی. بعض حکمدارلره دخیعبادت ایتمک عادت اولمشیدی.

اصول عبادته گلنجه یوم مخصوصده معبدلره طوپلانوب مذبخ مخصوصده اود، عنبر، مسک، بخورگی رایجهلی اجزالر یاقهرق عبادت ایدرلر و قربان کسرلر ایدی. مهده بولنان چوجقلر اڤ مقبول قرباندن معدود ایدی.

آثار: آثوریلر ایله کلدانیلر صنایعی - یعنی زراعت، معمارلق، رسم، نقش و اویمه ایشلرینی خیلی ایلریلتمشدر ایدی. آثوریلر ایله کلدانیلرک آثارنده دخی مصر آثارنده اولدیغی گبیجسامت گوریلر سهده زینت و طبیعت دخیمشاهده اولنور.

آثوريلر ايله كلدانيلرك استعمال ايلدكلرى يازيه (خط ميخ) - يعنى (سيورى خط) ديرلر - كه هر حرف اوق وارى اشارتلردن عبارتدر نينهويه وبابل خراباتنده بولنان آثار عتيقه بو خط ايله تزيين اولنمشدر. اوروپاليلر اشبو يازيلرى اوكرنهرك معلوماتجه پك چوق استفاده ايتمكدهدرلر. بو خصوصده اك زياده ابراز همت ايدن انكلترهلى موسيو ليارددر.

قارطاجه

(١٥٠٠ - ٧٦٨)

ديدونه. قارطاجه. احوال عموميه. اصول اداره

ديدونه: روايات واقعهيه نظراً قارطاجهيه تأسيسايدن ديدونه (Didona) نام برخاتوندر. مرقومه صور حكمدارى پيغاليونك (Pygmalion) همشيرهسى وشيشه (Sichee) نام برراهبك زوجهسى ايدى. شيشهنك لايعد اولان ثروت وسامانى پيغاليونك حسدينى موجب اولمش وبونك اوزرينه پيغاليون شيشهيه قتل ايدرك مال وملكنى ضبط ايتمكاستهمش ايسهدهزوجهسى ديدونه بندكانيله برابركميلره راكبا فرار ايدرك طمعكار برادرندن شيشهنك مالى قاچرمشدر.

فرار ايدن ديدونه قارطاجه - يعنى تونس ساحلنه چيقمشدر. ديدونه اولحوالى حكمدارندن براوكوز دريسنك قاپلايبيلهجكى قدر ير استهمش وحكمدارك موافقتى اوزرينه اوكوز دريسنى ايلك اينجهلكنده كسهرك خيلى محلاطهايتمش ومحل مذكوره قارطاجه شهرينى تأسيس ايلمشدر (ق ١٥٠٠).

قارطاجهنك احوال عموميهسى: قارطاجه جمهوريتى موقع جغرافيهسى حسييله اقطار غريبه تجارتنك مركزى اولمش وبوسايمده آز وقت ايچنده كسب قوت ومعموريت ايتمشدر. حتى برمدت صور وصيدا ايلهرقابت ايتدكدنصوكره انلره

دخی غلبه ایدرک غرب تجارتی کاملاً عهده‌سنه آلمشدر. قارطاجه‌لیلر فنیکه‌لیلر گبی آسایشه میال اولمایوب فتوحات عظیمیه نائل اولمشلردر. قارطاجه‌لیلر آزمدت ظرفنده بنغازی طرفندن محیط غربیه قدر اولان افریقه ساحلی، ایهریه (یعنی اسپانیه) شبه جزیره‌سنی، مالطه و ساردینییه و بولغار اطهرلینی و سیجیلیه‌نک بر قسمی ضبط و استیلا ایتمشلردر. قارطاجه‌لیلر اشبو نهایتسز محارباتده ممالک اجنبیهده تحریر ایتدکلری گوکللی عسکر استعمال ایدرلر ایدی. بوعسکر ایچنه زمانیه فساد داخل اولوب قارطاجه‌نک انقراضنه سبب اولمشدر.

قارطاجه سیجیلیه‌نک حین استیلاسنده جزیره مذکوردهده حکومت تشکیل ایتمش اولان یونانیلره تصادف ایدرک هر نقدر ابتدالری اطهده بولنان سیجیلیه‌لیلره غلبه ایله خیلی یرلرینی فتح ایلمش ایسهده بعده موردهده بولنان یونانیلرک سیجیلیه همشهریلرینه معاونتلی اوزرینه قارطاجه‌لیلر مغلوب وزمان مذکوردهده ظهور ایدن کوللیلرک عصیانلی اوزرینه سیجیلیه‌دن صرف نظر ایتمهک مجبور اولمشدر. یونانستانک انقراضی صرهلرنده قارطاجه تکرار تجاوز ایدرک سیجیلیه جزیره‌سنک قسم کلیسنی المشلردر. فقط اوائنده رومهلیر ظهور ایدرک بحر سفید سواحلنده و بعض اطهلرده قارجه‌لیلرک نفوذینه سکتیه ویرمهک و قارطاجه‌لیلره رقابت ایتمهک باشلامشلردر. مثلاً قارطاجه جمهوریتی کوللیلرک عصیانندن قورتلدقدن صوکره تکرار سیجیلیه‌نک استیلاسنه قیامایتمش و بوسفر موره یونانیلری همشهرلرینه امدادن عاجز اولدقلرندن موفق اوله‌جغه شبهه ایتامکده بولنمش ایکن، رومهلیر سیجیلیه‌یه مداخله ایدرک قارطاجه‌لیلرک تشبثاته مانع اولمشلردر. بونک اوزرینه رومهلیر ایله قارطاجه بیننده محاربه ظهور ایتمشدر که آرهدیه وقوعبولان

متاركه لردن صرف نظر اولنديغي حالده يوز اونسكز سنه (٨٨٥ - ٧٦٨) دوام ايتمشدر. محاربات مذكوره تاريخ عموميده (پون) محاربيلري ناميله مشهوردر. طلع حرب بعضاً برطرفه، بعضاً دخي ديكر طرفه دونمش. فقط نهايت رومهيلر مظفراً قارطاجهبي فتح وتخریب واحراق بالنار ايتمشلردر (ق ٧٦٨). اصولاداره: قارطاجهنگ ادارهي اداره: جمهوريه ايدى. رياست امور جمهورده رئيس مقامنده اولهرق ايكي منتخب مأمور ياخود سوفت (Suffet) بولنور ايدى. سوفتلىر مجلس اعيانك رأى ورضاسنى استحصال ايدرك امورى اداره ايدرلرايدى - يعنى قوه: قانونيه وعدليه اعيان مجلسنده اولوب سوفتلىر اجرا مأمورلى مقامنده ايدى.

قارطاجهليلر ك مذهبياجدادلىر اولان فينكهيلر مذهبك عينيدر.

قارطاجه شهرى اوانلده بابلقدر مشهور بر بلده: عظيمه اولديغي حالده رومهيلر طرفندن كاملا تخريب ايدلمشدر. تونس جوارنده قارطاجهنگ خراباتى حالا مشاهده اولنمقدهدر.

نشر مدنيت خصوصنده قارطاجهنگ اوروپايه پك چوق خدمتى وارد. اسكى اوروپا سكنه سى بيلدكلرى صنايعى هب قارطاجهليلردن اوكرنمشلردر.

تعمير بيت شريف ايچون مكهء مكرمه شرفاسندن شريف مسعود

حضر تلىرينه ارسال اولنان نامهء همايون صورتيدر

بالفعل مصر محافظه سنده اولان دستور مكرم مشير مفخم نظام العالم وزيرم محمد باشا ادام الله اجلاله سدهء سنياه سعادت مدار وعتبهء عليهء سپهر اقتدارمه مكتوب گوندر وب مضموننده اول مهبط جبريل امين ومحل وحى وتنزىل رب

العالمين اولوب "إن أول بيت وضع للناس للذي ببكة مباركا وهدى للعالمين" نص شريفى شان رفيعى البنياننده جلوه گر منصهء ظهور اولان بيت عتيق مرور ايام وكرور شهور واعوام ايله ارکان سعادت عنوان واساس عزت بنيانك بعض محلى طرف ركوعه مائل وقد وقامت والا رتبتي سمت قيامدن جانب سجوده متماثل اولوب ميان اساسى منطق بند تعمير وترميم ايله استوار بولمق ملوك وسلاطين ماضيه زمانلرده مهما امکن مقدر اولمش ايمش بعده والد ماجد مز جنت مكان فردوس آشيان مرحوم ومغفور له سلطان أحمد خان اسكنه الله فى اعلى غرف الجنان زمان دولت اقترانلرنده جدار پر انوارى وديوار سعادت مدارى سمت ركوعه زياده ميل ورغبت وجانب تعمير وبنايه صورت جواز ورخصت گوسترملكه مجددا بناسنه مباشرت واول دولت وعزت ايله مشرف ومستعد اولغه سعى وهمت مراد ايلدكلرنده طرف شرع شريف لازم التعظيم وقبل دين منيف واجب التكريمدن مساغ وجواز گوسترليوب انجق يت شريفك ركن ركينى وجدار سعادت قرينى تعمير ومرمت واول خدمت عليه كندولره باعث مباحات ومفاخرت اولمشيدى الحاله هذه بو سنهء عميمة الميمنه ده سوق تقدير "فعال لما يريد" ايله مكهء مكرمه نك اطرافنه امطار كثيره نازل وسيل العرم صوبى حرم محترمه واصل اولوب "وعهدنا إلى إبراهيم وإسماعيل أن طهرا بيتى للطائفين" خطاب مستطابى ايله اكليل جليل القدر مباحتمزى فرق فرقدانه برابر "وإذ يرفع إبراهيم القواعد من البيت" احسان بى پايانيله سر افتخار وابتهاجمزى چرخ بريندن بر تر ايدوب بو خدمت عظمى وسعادت كبرى آباء كرام واجداد عظامك انار الله براهينم برينه ميسر اولمامشدر "هذا من فضل ربي والله رؤوف بالعباد" ايمدى شكرا على هذه النعمة مصر محافظه سنده اولان وزير مشار اليهمزه بو منوال اوزره خط شريفمزه فرمان همايونمز اولمشدر كه

محروسه مصرک قبطیان خراجندن و مال حلالندن بیت شریفک بنای منیف و اساس لطیفی ایچون کفایت مقداری مال و یروب و بو خدمت مستوجب الرتبتی ادایه استحقاق و استعدادی اولان بر مستقیم و دیندار کمسنه بی جانب همایونمدن بنا امینی تعیین ایدوب ارسال ایلیه که واروب مکء مکرمه ده ساکن و اول مقام ذوی الاحترامده متمکن اولان کبار و علما و شرفا و مشاهیر فضلا و صلحا و سائر ارباب رأی رزین و اصحاب فکر متین ایله استشاره و استخاره دنصکره امر شوری و اتفاق آرا ایله ما رأه المؤمنون حسنا فهو عند الله حسن موجبجه بفضل الله تعالی نه طریقله قرار داده اولورسه اولو جهله بناسنه مباشرت و اول خدمت مستلزم الرتبتی خیر ایله اتمامه سعی و دقت ایلیه بناء علی ذلك ذات سیادت مابکز حقنده دخی حسن ظن همایونمز زیاده اولمغله اشبو نامه همایون عزت مشحونمز سلك تحریره کشیده قیلنوب ارسال اولنمشدر وصولنده گرکدر که نهاد صداقت معتاد کزده مندرج اولان آثار نجابت و ناصیهء احوالکزده مودعه اولان انوار رشد و اصالت مقتضاسنجه ان شاء الله تعالی مشار الیه وزیرمز طرفندن کفایت مقداری مال حلال ایله تعیین و ارسال ایلدیکی بنا امینی واروب و اصل اولدقده منوال محرر اوزره اتفاق آرا و امر شوراده ما خاب من استخار و ماندب من استشار مدلولی اوزره علما ذوی الاحترام بیت الله الحرامک تسویغ و تجویزلری اوزره بیت شریفی بنا و تعمیر ایدوب بفضل الله تعالی اداء خدمت و تکمیل مصلحت ایتدره سز بیت الله الحرامک قدیمی اولان طین مشکین و احجار سعادت قرینی کفایت ایتمز ایسه بناء شریف و اساس منیفه دخی ضمیمه اقتضا ایدرسه اولبابده انواع اهتمامله مسوغ شرعی اوزره مقدا بنا و تعمیر اولندیغی محلدن کفایت مقداری اطهر طین و احجار نظافت رهین النوب مقتضای شرع شریف اوزره اول محل لطیف و مکان منیف بناسنه خرج و صرف

ایتدیلرلیله جناب رب العزه عز شانہ وعم احسانہ درگاه کبریا سندن هزار عجز وقصور ایله رجا ونیاز اولنور که اول مقام مبارکک تعمیرى خصوصنده وسائر افعال واقوال مزده رضای شریفنى تحصیل واردات ازلیهء لم یزلیه سنى توفیق اوزره خیر ایله اتمام وتکمیل میسر ایلیه آمین بحرمة سید المرسلین.

شریف مکءه مکره حضر تلرینه صره ایچون گوندیلان نامهء همایون

صورتیدر

جناب امارت مآب ایالت نصاب سعادت اکتساب ذو النسب الطاهر والحسب الظاهر صاحب العز والشرف خلف بعد خلف نسل السلالة الهاشمية فرع الشجرة النبوية طراز العصبه العلوية المختص بمزید عناية الملك الأحد السيد الشريف دام سعده توقيع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اوله که حالیا توفیقات الهی وتأییدات نا متناهی ایله اقالیم معمورهء ارض بالطول والعرض حکم جهانمطاع قضا جریانمله معمور وسکان اقالیم ربع مسکون فرمان قدر توان پادشاهانه مه مأمور اولوب سایهء عدل وراقتم عامهء عالمیانه فرق سر وبسیط زمین اوزره آثار عاطفتم راحت گستر اولشدر فلا جرم بو نعمت بهیه الهبه وعطیهء عظیمهء هنیئه نك لوازمات شکر وحمدی اقتضا وابتغا ایلدی که ساکنان یشرب ویطحا ومتوطنان بلدهء رسول مجتبی اولان شرفا وعلما وفضلا وصلاحا وعامهء فقرا حقلرنده ابواب بر وعاطفتم مکشوف واسباب لطف ومرحتم معطوف اولوب همیشه مظهر احسانم اولدقلری اوزره کیر وصدقات علیهء بی غایه مدن هر بری حصه مند وانعامات سنیهء بی نهاییه مدن جمله سی سودمند اوله لر علی الخصوص فقرای مقامین مکرمین وضعفای حرمین محترمین انعام جزیل خسروانه مه محتاج اولدقلری لایح خاطر فیض

مظاهر بادشاهانه م اولمغين بو سال فرخنده فال ويو سنهء ميمنت اتصالده دخى سال بسال جانب حرمينه ارسال اولنه گلان صره امينى تعيين اولنان آستانهء سعادت مدار امكدارلرندن اولان افتخار الاماجد والاكارم جامع المحامد والمكارم المختص بمزيد عناية الملك الجلى على دام مجده يه تسليم اولنوب وجناب امارت مأب سيادت انتسابلرينه اولان وفور محبت وصنوف عاطفتم مقتضا سيله خلع فاخرهء خسروانه مدن بر ثوب خلعت مورث البهجت سلطانى دخى عنايت ورازانى قلنوب مشار اليه صره امينى على دام مجده ايله طرف باهر الشرفه ارسال اولنمشدر ان شاء الله الملك المتعال واروب واصل اولدقده قاعدهء قديمه لرى مقتضا سنجه خلع فاخره مى توقير واجلال تام ايله كبوب بين الامثال وجوه مباهات اظهار ايلدكدنصكره بالفعل مكهء مكرمه وكعبهء معظمه ده شيخ الاسلام اولان اعلم العلماء المتبحرين افضل الفضلاء المتورعين مولانا عتاقى زيدت فضائله واقضى قضاة المسلمين اولى ولاة الموحدين الخ مواجهه لرنده معرفت مومى اليه ايله صره دفترلرين اچوب وارسال اولنان صرهء شريفه اچچه لرين دفتر عليهء سلطانيدهء تعيين اولنان اصحاب حقوقه توزيع وتقسيم وادا وتسليم ايليوب بر فردك صره سنى آخره ويرديرميوب موجود اولنلره ادا ايليوب فوت اولان ونا موجود بولنانلرك اساميلرى اوزرينه اشارت ايليوب اولمقوله غايلرك حصه لرين كير ودفتر ايله امين صره اولان على دام مجده يه تسليم ايدوب دوام عمر ودولت واقبال وقيام شوكت وسلطنت واجلام ايچون خلوص بال ايله دعای اجابت مآله اشتغال اونه وحجاج ذوى الابتهاجك امن وسلامت واطمينان ورفاهيتلرى بابنده دخى بذل قدرت و صرف دقت ايليوب منازل ومراحلده ووقفه وعرفاتده گركى گبى حمايت وصيانت اولنوب بر فردك اموال ورازاقنه ودواب ومواشينه خلل وضرر ايرشدرمك احتمالى اولميه ومدينهء منوره اهاليسى كه جيران

حبيب اكرم وزايران رسول محترمدر انلرك دخى وظايف وجهاتى وسائر متوجهاتى ومتعيناتى اسلوب قديم اوزره اكمال ايله ارسال اولنوب طرفلرندن اولان وكيل وقاضىء مدينهء منوره وشيخ الحرم وحالا صره امينى وكاتبى معرفتيله صرهء جديدهء سلطانيده قيد اولنديغى اوزره هر برينك صره لرى اصحاب حقوقه ايصال وتسليم اولنوب احقاق اولنمقده سعى بليغ تام وانواع تقيد واهتمام اولنوب بر فردك حصه سى كتم وغدردن احتراز اولنه وان شاء الله تعالى بو سنهء ميمنت اتصالده نو جهله لوازم حج ادا اولنوب وارباب حقوقك صره لرى نه طريقله توزيع وتقسيم وادا وتسليم اولنديغى مفصل ومشروح ترقيم اولنوب سدهء سدره مثال ملوكانه مه عرض وانبا اولنه كه بو دفعه وجود گتوريلان مساعىء جميله وصدقات جزيله لرى معلوم همايونم اولوب حقكزده حسن توجه ملوكانه مز متضاعف ومتزايد اوله شويله معلوملى اوله.

شريف سعيد وشريف احمده گوندريلان امارت نامهء همايونى صورتيدر جنابى امارت مأب ايالت نصاب سعادت اكتساب نيرى سماء النسب الطاهر والحسب الظاهر وارثى اصناف المحامد والمفاخر بانى بيت المجد والشرف محمى مراسم مكارم السلف خلف بعد خلف فرعى الشجرة الزكية النبوية طرازى العصابة العلوية جامعى محاسن الاخلاق المرضية الرضوية المختصى بمزيد عواطف السنية السبحانية السيد سعيد والسيد احمد دام سعدهما توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اوله كه محل وحى وتنزيل ومهبط حضرت جبريل اولان مكهء مكرمه شريفلكى مشاركت وجهى اوزره امور شرافته امر شورى واتفاق آرا ايله شروع ومباشرت ايلديكز حالا مسند سلاطين عظام ومقصد خواقين ذوى الاحترام اولان

سده سنیه کردون نظام وعتبه علیه سپهر احتشامزه عرض واعلام اولنوب اولیابده طرف همایون سعادتقر و نمزدن اجازت ورخصتی مشعر برات سعادت ایات طلب اولنمغله چونکه سزک اشتراک اوزره مکء مکرمه شریفی اولماکز خصوصنده اولقام متبرکده اولان شرفا وعلما واعیانک رأی واتفاعلری قرار داده ولباس حکومت جامه خانه تقدیردن قامت استعدادکزه اشتراک اوزره لباس اولنمغه حاضر وآماده اولمش ایمش مارأه المؤمنون حسنا فهو عند الله حسن فحواسنجه بو امر مستحسن حضور همایون دولتقر و نمزده دخی احسن گوریلوب طغرای شریف سعادت ردیفمز ایله معنون برات شریفمز ارسال اولندیغندن غیری حالا حقکزه مزید عواطف وافر و مزیت عوارف متکاثره خسروانه مز صدور و ظهور ایدوب خاصه خلع فاخره مزدن سزله بررثوب خلعت مورث البهجت پادشاهانه م عنایت واحسانم اولوب ارسال اولنمشدر وصولنده گرکدر که قدیم الایامدن الی هذا الان اولیکلدوکی اوزره انواع تعظیم واکرام واصناف توفیر واحترامله کیوب دخی جبلتکزه مرکوز و طیتتکزه مرموز اولان وفور رشد ونجابت وفرط فراست وکیاست مقتضا سنجه بربریکز ایله کمال حسن الفت ونهایت مهر ومحبت اوزره گوکل برلکی ایله اجرای حکومت وهر بابده مقتضای شرع مطهر نبوی اوزره حرکت ایلمکله سعی ودقت ایلیوب مادامکه شرع شریفه رعایت اوزره اولوب کتاب اللهم فحوای شریفی ایله عمل ایلیوب دین ودولته لایق ورضاء الله موافق خدمتله وجوده گتورمکه سعی وهمت ایلیه سز منظور نظر اعزاز واکرام وملحوظ لحظات احترام اولماکز مقرر ملاحظه اولنه واول اماکن متبرکه نک حفظ وحراست وضبط وصیانتنده مجد وساعی اولوب اشقیای عربانک دفع وازاله سی بابنده دخی بذل اهتمام ایدوب وحجاج ذوی الابتهاج وسائر واردین

وصادرين كمال رفاهيت واطمينان ايله واروب گلوب حضور واستراحت اوزره اولملرنده بغايت تقيد واهتمام ايليوب وارسال رسل ورسائل وتهييز صحف ووسايل ايله اولجانبلرك احوال وآثارين استانهء سعادتتمزه يازوب اعلام ايتمه دن خالى اوليه سز.

كذلك شريف مكهء مكرمه يه گوندريلان نامهء همايون صورتيدر جناب امارت مأب ايالت نصاب سعادت اكتساب سيادت انتساب ذو النسب الطاهر والحسب الظاهر صاحب العز والشرف خلفا بعد خلف نسل السلالة الهاشمية فرع الشجرة الزكية النبوية طراز العصابة العلوية المختص بمزيد عناية الملك الصمد مكهء مكرمه شريفى السيد أحمد دام سعده توقيع رفيع همايون واصل اوليجق معلوم اوله كه ذهن صاف وخاطر موشكافلرينه مخفى وبو شيده ومستور اوليه كه قديم الايامدن جده اسكله سنه هندستان طرفلرندن وغير دياردن گلان تجار گمبلرندن وسائر اسكلهء مزبوره بيع وشرا ايچون گتورن جلبه وغير سفندن النان گمرك رسمتك نصفى طرف همايونمزدن تعيين وارسال اولنان جده بكلرى وامينلرى طرفندن ضبط وقبض اوله گلوب ونصف آخري شرفاء سالفين جانبته ايصال وتسليم اولنه گلشيكن سلفكز شريف ادريس وشريف محسن اوليگلشه مخالف ورضاي همايونمزه مغاير مزبور اسكله يه گلان گمبلرك متاعلرينك گمرك رسمتك جمله سنه وضع يد ايدوب اخذ وقبض ايتمكله بيت المال وحرمين شريفين رسومى قديم الايامدن اوليگلديكى اوزره اجرا اولنوب كما كان جده اسكله سنه گلان اگر هندستان گمبلرى اگر جلبه وسائر سفن ايله گلان متاعك نصف گمركى جانب همايونمزدن اسكلهء مزبور امينى تعيين اولنان مصرك محافظ بكلرندن قدوة الامراء

الكرام دام عزه به ضبط وقبض ايتديلوب ونصف اخرى معتاد قديم اوزره جانبكزدن قبض اولنوب بيت الماله عايد وراجع اولان نصف گمركى طرفكزدن النماق بابنده فرمان همايونم صادر اولوب بو خصوصدن جناب سيادت مابكزي آگاه وخير ايلمكچون اشبو نامه عزت علامه مز سلك تحريره گتوريلوب ارسال اولنمشدر وصولنده گركدر كه جبلتكزده مركوز وطينت پاككزده مرموز اولان وفور صداقت و اخلاص وفرط خلوص واختصاص مقتضاسنجه بو بابده صادر اولان امر قدر توان وفرمان قضا جريانمز موجيله عمل ايدوب منوال مشروح اوزره اقصاء ممالكدن گميلر وجلبه نك اسكله مزبوره گتوردكلرى متاعك گمركنك نصفى جنابكز طرفندن رسم قديم اوزره اخذ ونصف اخرى طرف همايونمزدن تعيين اولنان مشار اليه قض ايتديره سزكه ازمنه سالفه دن بيت المال جانبنه داخل اولنان مال ميرى ضايع وتلف اوليوب حق مستحقنه واصل اوله.

كذلك شريف مكهء مكرمه به گوندريلان خلعت واستمالت نامهء همايونى صورتيدر حالا بعون الملك المتعال بو سال فرخنده فال ميمنت مألده ممالك محرسهء اسلاميه دن حج بيت الله الحرام وزيارت روضهء مطهرهء حضرت سيد الانام عليه افضل التحية والسلامة توجه تام ايدن حجاج مسلمين وحاك پاك حرم محترم صاحب لولا كه يوز سورمك سعادتنه نائل اولمغه رغبت واهتمام اوزره اولان زوار موحدين بعون الملك المعين قطع منازل وطى مراحل ايدرك منزل وحي مبين ومهبط روح الامين اولان حرمين شريفين ومقامين منيفين سعادتنه واصل وصفائى خاطر ايله كلام مشكين ختام "واتمو الحج والعمرة لله" داعيه سنه سعى واقدام ايدرك وجوه دولته نائل اولوب اول بيت خدائى اكرم كه مطاف معظم ومكرمدر عرصهء عزتنه

روی نیازی ساییده ورخ عبودیتی مالیده قيلمغله هر بری بر مانند شاه جهان مفتخر
 وصاحب عنوان اولش لر ايکن انواع خضوع وذلته پياده لر گبی کسوت نخوتدن
 مجرد وساده احرام واحترام بر له زار وگریان بر هنه وعریان عزیمت ایدوب اول
 بارگاه اعلاده رفاه حال و فراغ بال ایله دوام دولت ابد اتصالمز ایچون ادعیه اجابت
 مآله مداومت واشتغال اوزره اولمیرینه ساعی اولوب ومیزاب شریف ایله میان بند
 لازم التکریمی محله وضع واختتامی خصوصنده کلی مظاهرت اولنوب خاصه
 علمای دیندار واشراف وایخار وصلحای امت رسول مختار واطفال اهل اسلام
 وعامه عباد رب الانام ایله علی الدوام امکنه متبرکهه علیه ومقامات متمنه سنیه
 ده فرقان کریم وقرآن عظیم تلاوت وختم درگاه چاره سازدن انواع تضرع ونیاز ایله
 برا وبحرا جنود ظفر نمودیمک غلبه وانتصاری واعداء لثامک خذلان وانکساری
 ایچون دعا وثنایه مواظبت اولنوب ومحروسه مصر قاهره ده اولان غلال خیرات
 ومبرات وجانب عزت سہتمزدن معین اولان نذور وصدقات جده وینبوع اسکله
 لرینه واصل اولدقده دوه لر ایله مکہ مکرمه ومدینه منوره یه نقل وایصالده بذل
 همت وفقرای حرمین شریفینک حسن انتظام احوال لرینه صرف دقت اولندوغی
 جانب جناب والارته مزدن اول خدمت خیر خاتمه تعیین اولنوب من جمیع الوجوه
 حسن اعتماد همایونمز اولمغله مکارم علیه مزدن حالا حبش بکلر بکیلیکی عنایت
 اولنان امیر الامراء الکرام حسن دام اقباله طرفندن عرض وانها اولندقدنصکره وجه
 مشروح اوزره ذکر اولنان ترمیم بیت شریفک تمشیت وتتمیمی ایچون مجد وساعی
 ودائما اسلاف بزرکوار واجداد عالی تباریکزدن زیاده رضای یمن اقتضامزه مراعی
 اولدوغکز اول اطرافده اولان حکام ذوی الاحترام طرفلرندن عرض وانها اولنمغین
 سلك ظهوره گتوریلان مساعیء جمیله کز مسامع علیه مزه القا ومجالی صور حقایق

اشيا اولان مرأت صاف خورشيد لمعانمزه جلوه نما اولوب حيز ظهورده آماده اولان خدمات مشكوره ومظاهرات موفوره كز عز حضور فايض النورمزه مستوجب رأفت غير محصور واقع اولمشدر مستدام عمر ودولت وشرافت وبر خور دار امارات وسيادت اولوب هميشه احيای سنن آباء بزرگوار ايليوب دائما دولت عليه مزه خير خواهلقدنه ثابت قدم واستوار اولمغله اعطاف شاملة الاكناف شهرياريمزله سرافراز اولمقدن خالی اوليه سز وحقكزده انواع عنايت عليه مز ظاهر وصادر اولوب خلع فاخره سنيه مزدن پوستين سمور قابلو بر ثوب خلعت موروث البهجت سلطانی وبر ثوب دخی خلعت كسوت موجب المسرت جهانبنانی عنايت وارزانی قيلنوب نامه همایونمزه درگاه معدلت پناهمز چاشنيكيرلردن قدوة الاماجد والاکارم مصطفى دام مجده ارسال اولنمشدر لدى الوصول گرکدر كه جبلتكزده مركز و نهاد سعادت معتادكزده مرموز اولان وفور غيرت وحميت وصداقت وابعن جد دودمان عليه مزه ایده گلدوككز كمال انقياد ومتابعت موجبنجه بو بابده تمام دقت واهتمام ايدوب واحسان اولنان خلع فاخره مزی انواع تعظيم واکرام ايله در بر قلوب فرمان همایونمز اوزره لوح شريفی اسعد ساعاتده جای رفيع الدرجاته وضع واستحکام وتبرکا حفظ ايچون ميزاب عتيقی حضور شريفمزه ايصاله اهتمام اولنوب عادت مرضيه كز اوزره اشرف وعلما وعامه صلحا ايله اول اماكن متبركه ده ادعيه دوام دولت روزافزون واثنيه ثبات سلطنت عزت مشحونمزه مداومت وتمشيت امور حرمين شريفينه اهتمام ودقت وحفظ وصيانت ولايت ورعيت بابنده مساعیء جميله كز ظهوره گتوره سز كه فوق الحد منظور نظر اکرام وملحوظ لحظات احترام اولمكز مقرر ملاحظه اولنه.

رئيس الكتاب حسن بك انشاسيله جانب صدر اعظيمدن شريف مكه مكرمه به

گوندريلان تسليتنامه صورتيدر

همان بنیه انسانی دکل بلکه دار جهانیده ابواب خلود مسدود واسباب ثبات وبقا مفقود ایدوکی واضح ومشهود در ارادت حضرت مفيض الجود ومشیت حی قیوم واجب الوجود یله واقع اولان ماجرا اعنی والد ماجدکزک روح پرفتحلری "یاایتها النفس المطمئنة ارجعی إلى ربك" ندای بشارت نهایسنه اجابت وشراب "کل نفس ذائقة الموت" جامنه اصابت "کل من علیها فان" آیت کریمه سنک فحوای سعادت احتواسنی تصدیق "ویبقى وجه ربك ذو الجلال والإکرام" روایتنی تحقیق ایدوب بودار فانیدن قرار ومنزل بقاده مسکن اختیار ایلدیکی خدای تعالی علیم ودانا وكفی به شهیدا درکه جمله احبا واصدقانك حزن وبکاسنه باعث اولمشدر الحکم لله العلی الکبیر-شعر- حکم المنية في البرية جارء & ماهذه الدنيا بدار قرار علم شریقلرینه خفی بیورلمیه که طینت اجسام زلال زوال ایله تخمیر وخلقت اجساد قواعد اختلال اوزره تعمیر اولنمشدر قضایه رضا وصبردن غیری یه چاره مز یوقدر خدای واهب الحیوة ومحیی الاموتدن مسؤلدرکه انلرک همای روح پر فتوحی ریاض جنانده طیران ایتدکجه ذات کزیده صفاته عمر بیکران ودولت جاودان واجر بی پایان میسر ومقدر اولمش اوله خاطر عاطره هبوب ایله طاری اولان غبار امید در که زلال نشاط ایله ازاله قیلنه بارگاه رب العزتدن متضرعدر که بو واقعه اخر مصایب ونوایب واقع اولوب ذات سریف سعادت سمات علی الدوام مسند عز واحترامده مؤبد ومستدام باد برب العباد

يمن واليسى حاجى پاشانك اموالنه دائر مصر واليسى ابراهيم پاشا طرفندن شريف
مكهء مكرمه حضر تلرينه گوندريلان تحرير اتك صورتيدر

جناب امارات مأب سيادت نصاب صدارت انتساب سعادت اكتساب ذو
القدر العالى والمجد السامى المحفوف بصنوف عواطف الملك السبحانى صاحب
المقام والمنظر الانيس مكهء مكرمه شريفى السيد ادريس ادام الله تعالى سيادته فى مقعد
صدق انيس وجليس حضر تلرينك موقف شريف صداقت نشان ومشرى لطيف
مكرمت عنوانلرينه صدق واخلاصمى مبنى درر دعوات خالصات صفا صفات
وغرر تسلييات وافيات عنبرية النسييات اتماف واهدا اولندقدنصكره انهاء خير خواه
سينه صاف اولدر كه حاليا جانب جده دن بعض سفاين وجليه ايله بو جانبه گلن
كمسنه لر بوندن اقدم وزارت ايله يمن اياالته متصرف اولوب بارادة الله تعالى مكهء
مكرمه ده وفات ايدن وزير حاجى پاشانك سفينه وجليه ايله دريادن گلن اثواب
واثقال وارزاق واموالنه عاقبت انديش اولميان مفسدينك انهاسى ودولتكزى قايرميان
بدخواهليلر كز تحريك واغواسى ايله تعرض اولنديغى خبرينى اعلام ايلديلر علم
شريفكزه خفى دكلدر كه مشار اليه حاجى پاشا عالم صباوتدنبرو گاه دفتر دارلق وگاه
نيجه التزام وغدارلق ايدوب نقل وارتمالندنصكره جميعا اموال ونقودى دولتلو
پادشاهمه موروث اولوب دولتلو پادشاه خلافت مأب ابد الله ايام دولته الى يوم
الحساب حضر تلرينك انواع احسان بى پايانلريله بهره مند وبهره ياب ايكن بو مقوله
اموال پادشاهى يه ايدىء مضرت مبادى وضع ايتمك قتى امر بعيد ورأى ناصوابدر
العياذ بالله تعالى بو احوال اشتديكمز منوال اوزره ركاب كامياب پادشاهى يه عرض
وانها اولنه جق اولورسه آثار مالى نه يوزدن ظهور ايدة جكى بللودر ايام دولت
پادشاهى وهنگام خلافت شهنشاهيده بو قدر زمان وآواندنبرو مسند رياست ومقر

شرافتده صفا ورفاهیت اوزره انواع نعم جلیله لری ایله کامکار اولدوغکزدن غیرى بر ایالته برابر جدهء معموره محصولیله بهره ورایدوب بونك گبی نیجه نیجه التفات جمیله ونعم جلیله الاثرلری حقكزده ظاهر واشكار ایکن بومقوله ایش اختیار ایتمك نه اصل وضع ناهموار ایدوکى ملحوظكز دکلمیدر بویله ایشلر وبو مقوله جنبشلر ایله زوال نعمتدن احترازیکنز یوقمیدر ومظاهر قهر پادشاهی اولنلرك مسند ومقرلری عسکر ظفر رهبرلریله زبر وزیر اولمسی مقرر دکلمیدر بیت الماله دست درازلق عقلا ایشی اولمیوب طمعکارلق دخی صداقت پرور اولنلرك روشی دکلدن آز وچوق نعمتک زوالنه باعث اولمسی محققدر محصل بو مکتوبدن مراد بو ایشک عاقبت ونهایتی برخوش فکر وملاحظه ایدوب مومی الیه حاجی پاشانک الیقونیلان اموال وارزاقن کیر وگمیلره وجلبه لره قویوب یرار وکیلکز و حاجی پاشانک اول جانبنده اولان وکیلی وآدملریله بو جانبه گوندرمکه صرف اهتمام ایلیه سز که حاجی پاشانک کندو خطیله اولان دفتر حالا الیمزده در رکاب ظفر انتساب پادشاهی یه ارسال ایدوب خزینئه عامرئه شهنشاهی یه ایصال واخل اولنه وحالا دفتر مزبورک بر صورتی سزه گوندرلدی امدی اول دفتر موجبنجه شویله النان ارزاق بالکلیه ارسال اولنمز ایسه چوق ایش ظهورینه باعث اولمسی مقرر در خصوصاً بوندن اقدام حاجی پاشانک فوتندنصکره وارثلرندن الی درت بیک غروش الوب بوندن ماعدا سابقا در دولته قزقر اغاسی اولان سلیمان اغا دخی کندو مالندن اون بیک فلور یلک بهاری حاجی پاشانک گمیسنده ایدی اولدخی معا النمشدر وبالجمله اول گمیلردن هر نه النمش ایسه گرک حاجی پاشانک وگرک سلیمان اغانک بالتهام ارسال ایلمکه صرف مقذور وسعی نا محصور ایلیه سز والسلام

(استعاره بیاندهدر)

استعاره مشابہت علاقہسیلہ وقرینہ مانعہ ایلہ معنای موضوع لہک غیریہہ مستعمل اولان لفظدر.

ویعضا مصدر اولهرق مشابہت علاقہ سیلہ برلفظی معنای موضوع لہک غیریہہ استعمال ایتمک معناسنه گلور. اولوجهلہ استعمال ایدن کیمسه یه مستعیر ومشبہ بهک لفظنه مستعار ومعناسنه مستعار منه ومشبہک معناسنه مستعارلہ دنیلور. اکر استعاره لفظ مفرد ایسه استعاره مفردہ ومربک ایسه استعاره مرکبہ دنیلور.

استعاره مفردہ یاستعاره مصرحه ویا استعاره مکنیهدر استعاره مصرحه مشبہ به دال ومذکور ومعنای مشہدہ مستعمل اولان کلمهدرکہ اصلیه وتبعیه قسملرینه تقسیم اولنور.

شویلهکه اگر اسمعام ایسه اصلیه اولور مصدرلر دخی اسم عامده داخلدر. مثلا بوگون حمامده بر ارسلان گوردم عبارهسندہکی ارسلان لفظی حمام قرینہسیلہ رجل شجاعده مستعمل اولهرق استعاره مصرحه اصلیهدر. دین حق معناسندہ مستعمل اولان طریق مستقیم دخیوقبیلدندر.

کذلک صو طغیان ایتدی عبارهسندہکی طغیان لفظی تکرر معناسندہ مستعمل اولهرق مصرحه اصلیه اولوب وجه شبہ دخی استیلای مفرددر.

واگرذات فعل یا فرع فعل ویاخود حرفایسه استعاره تبعیه اولور یعنی اصل فعل استعاره اصلیه اولوب اکا تبعاً ذات فعل ایله فرع فعل دخی استعاره تبعیه اولور. وحرفلرک متعلقاتندہ استعاره اصلیه اولوب انلره تبعاً حرفلر دخی معنای جزئیہسندہ استعاره تبعیه اولور. حرفلرک متعلقاتندن مراد اول معنای مطلقه درکہ

حرفلرک معنالرینی بیان مقامنده انلر ایله تعبیر اولنور. مثلا ایچون ادات تعلیدر دینلوب ایچون حرفنک معناسی تعلیل ایله بیان اولنور.

ایمدی بوآت اوچویور دنیلدکده آتک سکرتمسی سرعته قوشک اوچمسنه تشبیه اولنهرق اوچمتق مصدری سکرتمک معناسنده استعمال اولنمغله استعاره: اصلیه اولور واندناوچویور فعلی اخذ اولنهرق سکر دیور معناسنده استعاره: تبعیه اولور.

کذلک انک حالی بونی ناطقدر دیدیکمزده نطق دلالت معناسنده استعاره: اصلیه واکا تبعا ناطق دخی دال معناسنده استعاره: تبعیه اولور.

(نازدن خامو شسین یوخسه زیانک طویمدن * ایستسهک بیک داستان سویلرسین ابرولرله سن) بیتی دخی بوقییلدندر که سویلمک افاده معناسنده استعاره: اصلیه اولوب اکا تبعا سویلرسین دخی افاده ایلرسین معناسنده استعاره: تبعیه اولور. وایچون حرفی ادات تعلیل اولوب غرضه لاحق اوله گلورکن بعضا بر فعلک غایتنه لاحق اولور. ومثلا بو خانهلری خراب اولمق ایچون بنا ایدیورلر دینلور که غایت بر فعله مترتب اولمقده غرضه تشبیه اولنهرق استعاره: اصلیه اولوب اکا تبعا ایچون حرفی دخی خراب اولمق فعلنک غایتی اولان معنای خصوصیده استعمال اولنهرق استعاره: تبعیه اولور.

اما علملرده استعاره جاری اولماز. مگرکه بر وصف ایله مشتهر اولهرق اسمعام حکمنده اوله. حاتم گبی که جود ایله مشتهر اولدیغندن حاتم لفظی بعضا سخی آدم معناسنه مستعار اولور.

شوده معلومک اولسون استعاره اگر تشبیه تملیحی یاتهکمی یه مبنی اولور ایسه استعاره: تملیحیه ویاتهکمی دینلور.

نته كه مزاح يا استهزا مقامنده حاتم دينلويدده بريخيل آدم مراد اولنمق گيى .
استعاره: مكنيهه گلنجه برشى ذهنده ديگر شيئه تشبيه واركان تشبيهدن
يالکز مشبه ذكر وتصريح فقط مشبه بهك لوازمندن برشيئك ذكريله اول مضمير
ضمير اولان تشبيه رمز اولنور ايسه استعاره: مكنيه اولور.

مثلا اولومك طرناقلىرئ فلانه صاپلاندى دنيلدكده اولوم نافع ومضرئ فرق
ايتمكسزئ اهللكده يرتيجئ حيوانه تشبيه قيلنمش ويرتيجئ حيوانك لوازمندن
اولان طرناق ايله بوتشيهه رمز اولنمش اولغله يرتيجئ حيوان استعاره: مكنيه
واولومه طرناق اثباتئ استعاره: تخيليه اولور. استعارهء تخيليه دائئا استعاره:
مكنيهنك قرينهسى اولهرق اندن منفك اولماز ومجاز عقلى قبيلندن اولغله مجاز لغوينك
اقسامندن عد اولنههاز.

استعارهنك قرينهسندن بشقه مستعار لهك يامستعارمنهك ملايمئ اولان
برشى ذكر اولنههاز ايسه استعاره: مطلقه دينلور. بالاده مثاللرده اولديغئ گيى .
واگر مستعارلهك ملايمئ ذكر اولنور ايسه استعاره: مجرده دينلور. نتهكه
بوگون قهوه خانه ده مسلح برارسلان اوتوره يوردي دنيلدكده قهوه خانه قرينه
ومسلح تجريد اولور.

واگر مستعار منهك ملايمئ ذكر اولنور ايسه استعاره: مرشحه دينلور. نته
كه بر بحر عميق ايله مباحثه ايتدم دينللكده مباحثه بحدن برعالم اراده اولنديغنه
قرينه وعميق ترشيع اولور.

كذلك انك لسان حالى بويله سويليور دنيلدكده لسانك حاله اضافئئ
استعاره: تخيليه وحالك انسان متكلمه تشبيه اولنديغنه قرينه وسويملك ترشيع
اولور.

وكذلك (لال اولور البت زبان خامه پيچيده موى * قيلجه غمدن طبع ارباب سخن علتلنور) بيتنده خامه انسان متكلمه تشبيه اولنوب زبانك اكا اضافتى تخييليه وقرينهدر لال دخى ترشيحدر.

ترشيح تناسى تشبيهه مبنى اولمغله مطلقهدن ابلغ اولديغى گيى مطلقه دخى مجردهدن ابلغدر.

استعاره: مركبه: برهيت منتزعهيه دال اولان عبارهدر كه تشبيه تمثيلى يه مبنى مشبه اولان هيت منتزعهده مستعمل اولور بونك وجه شبيهدخى مركب اولديغندن استعاره تمثيلىه دينلور.

نته كه برخصوصده متردد اولان كيمسه حقنده برآديايلرو گيديور وبرآديم گيرو چكيلور دينلور كه اول كيمسهنك برايشى ايشلمكه نيت وهمان اندن فراغت ايلمسندن برهيت انتزاع اولنوب وبرشخصك برآديم ايلرو گيتمسيله برآديم گيرو چكلمسندن دخى برهيت انتزاع ايله هيت اولى اكا تشبيه قيلنوب هيت ثانيهيه دال اولان عباره هيت اولاده استعمال اولنمشدر.

وجه شبه دخى گاه اقدام وگاه احجامدن منتزاع اولانهيتندر. استعاره: تمثيليهنك استعمالى شايع ومنتشر اولور ايسه مثل اولور. ولسانمزده ضرب مثل دينلور. وضروب امثالديو جمعلنور. اياغكى يورغانكه گوره اوزات مثل كى.

وجه شبه اعتباريله استعاره ايكى قسمه تقسيم اولنور. شويلهكه اگر وجه شبيهى ظاهر اولور ايسه استعاره عاميه واستعاره مبتدله دينلور. رجل شجاع معناسنده مستعمل اولان ارسلان گيى.

واگر خفی اولور ایسه استعاره، خاصیه واستعاره، غریبه دینلور. (بویدن خوش رنگدن پاکیزهدر نازک تنک * بسلمش قو یینده گویا کیم گل رعناسنی) بیتنده گل رعناهی داییه تشبیه کبی.

وبعضاً استعاره، عامیهده برنوع تصرف ایله غرابت حاصل اولور. نته کیم (کوشه کوشه مهملر مهملر بیدید اولسونده گور * سیر سعد آبادی سن برکره عید اولسونده گور) بیتنده مهملر ومهلردن مراد مسیرهیه گلان گوزلردر گوزلرک مهر وماهه تشبیهی عادی بر تشبیه ایسهده سعد اباده گلان گوزلری ایکی قسمه تقسیم و بر قسمی مهره و بر قسمی ماهه تشبیهیله استعارهیه غرابت ویرلشدر. استعارهنگ حسن ومقبولیتی متضمن اولدیغی تشبیهک فصل تشبیهده بیاناولنان جهات حسننه رعایت ایتمکله واستعارهیه من جهة اللفظ تشبیه رایجهسنی الدرمامقله اولور.

شوقدرکه تشبیهک الغازه مؤدی اولیهجق مرتبه جلی اولسی دخی لازم گلور ووجه شبه پک خفی اولان یرده تشبیه جاری اولور ایسهده استعاره جائز اولماز. مثلاً فلان آدمک کبی آغزی قوقار دینلور اما آغزی قوقار بر انسان گوردم دیوبده ارسلان معناسی قصد اولنسه لغز قبیلدن معدود اولور. بناء علی ذلك هر تشبیه جاری اولان یرده استعاره جاری اولماز. وعلمايله نور وشبهه ایله ظلمت گبی وجه شبهری قوی اولغله متحد گبی اولان شیلرده استعاره تعین ایدوب تشبیه گوزل اولماز.

(کنایه بیاندهدر)

کنایه. لغت عربیهده تصریحک خلافیدر. اصطلاح علمبلاغته اول لفظدرکه معناسک ملزوم ومتبوعنده استعمال اولنور. وبوملزوم اولان معنی ذهنده

اکالازم اولور. واشبو معنای مراده دلالت ایدر قرینه معینه بولنور فقط معنای حقیقینک اراده سنه مانع اولماز.

وبعضاً مصدر اولهورق اولوجهله لازمی ذکر ایدوبده ملزومی اراده ایتمک معناسنده قوللانیلور. ولفظهمکنی به ومعنایهمکنی عنه دینلور.

مکنی عنه یاذاآندر. نتهکه قلبدن کنایه اولهورق محل حسد وانساندن کنایه اولهورق ایکی ایاغی اوزرنده یورر طرناقلری گنش بر حیواندینلور.
(جوشش اشکه دل پر خون بر مجرا ایکی) مصرعی دخی بوقبیلدندر که مجرا بوراه کوزدن کنایهدر.

یاخود صفتدر. نتهکیم کریم وسخی معناسندن کنایه اولهورق قپوسی آچیق وسفرهسی میدانده وابه معناسنه اولهورق قباقولاق وقالین قفالو دینلور.

(حسابم وار بنم قصاب ایله قانلی بچاقلی یز) مصرعی دخی بوقبیلدندر که بوراده قانلی بچاقلی خصالد دیمکدر. ویاخود نسبتدر. یعنی صفتی موصوفنه اثباتدر. نتهکه تخته جلوس ایتدی دنیلور وحکمدار اولدی وحکومتی اله آلد دیمک اولور.

(صراردی بکزی حسددن بنمله یاری گوروب * رقیب روسیه برغریب رنک اولدی) بیتی دخی بوقبیلدندر که بکزی صراردی مکدر اولدی دیمکدن کنایهدر.

عباره: کنایهده اکر صفتک موصوفی مذکور یامقدر اولمازایسه تعریض قبیلندن اولور.

تعریض برجهتی گوستر وبده دیکر جهتی قصد ایتمکدر. نتهکه شوکابوکا بدمعامله ایدن بر شخصک یاننده انسان کامل انجق ناسه حسن معامله ایدن

کیمسهدر دیرسین وسن انسان کامل دکلسین دیمکی قصد ایدرسین موصوف اولان مخاطب ایسه عبارده مذکور اولدیغی گبی محذوف دخی دکلدر. کنایه تلویح ورمز ایله ایبا و اشارت قسملرینه دخی تقسیم اولنور.

شویله که اگر لازم ایله ملزوم ارهسند و اسطهلهر چوق اولور ایسه تلویح دینلور. نته که رمضانده انک مطبخنده یومیه شو قدر چکی اودون صرف اولنور دینلد کده بو عبارهدن مطبخده چوقیمک پیشدیکنه واندن اکلهنک و مسافرینک کثرتنه واندن صاحب خانه نک مضایف و کریم اولدیغنه انتقال اولنور. و اگر واسطه آز اولوبده لزومه خفا اولور ایسه رمز دینلور. نته کیم قالین قفالو ترکیبندن ابله معناسنه انتقال براز فکر ایله حاصل اولور.

واکر لزومه خفا دخی بولناز ایسه ایبا و اشارت دینلور. نتهکه لطف و کرم انک خانه سنهدر دینلور و صاحب خانه اهل لطف و کرمدر دیمک اولور کذلک کرم دیدکلری شی انک قوناغنه قونمش و اوراده یا صلا نوب قالمش دینلد کده کرمک اول قوناغنه قونمش اوراده وجودندن کنایهدر اوراده وجودی دخی صاحب خانیه ثبوتندن کنایه اولور و کرم بوراده مسافره تشبیه اولنمغله استعاره مکنیه دخی وارد.

(صنایع بدیعیه حقنهدر)

صنایع بدیعیه کلام بلیغک وجوه تزیین و تحسین دیمک اولهرق ایکی قسمه تقسیم اولنور.

قسم اول معنایه عائد اولان محسناتدر.

قسم ثانی لفظه عائد اولان محسناتدر.

بو ایکی قسمدن هربری بمنه تعالی برر فصلده تعریف قیلنه جقدر.
صنایع بدیعییه ملحق بعض محسنات اولغله انلر ویرده متأخرین شعرا
بیننده متداول اولان صنعت تاریخ دخی بشقهجه برر فصلده ایراد اولنهجقدر در.

(محسنات معنویه حقندهدر)

(۱) صنعت طباق که مطابقت و تضاد دخی دینلور بینلرنده تضاد یاخود
دیگر وجهله تقابل بولنان شیلری جمع ایتمکدر. بیاض ایله سیاهی و دوست ایله
دشمنی بریرده جمع ایتمک گبی.

(بارینی کردن احبابه ایدنلر تحمیل * نقدر اولسه سبکروح اولور البته ثقیل)
بیتی ایله مؤلفک (ایدن وصلت دمنده فکر هجران اغلسون گولسون * دوکنلر اشک
شادی بویله هر آن اغلسون کولسون) و (لبی جان تازهلر بیبار جسمی جان
الورجودت * اوشوخه دل ویرن دلخسته هر آن اغلسون گولسون) بیتلری
بوقیلدندر.

طباقک بر قسمیده مقابله دینلان صنعتدر که متوافق معنالی ایراد ایلدکدن
صکره صر هسیله مقابللرینی ذکر ایتمکدر.

(دلده صفای عشقک دیده غمکله پر نم * بر اوده عیش و شادی براوده یأس
وماتم) بیتنده اولدیغی گبیکه متوافق اولان عیش و شادی ایراد اولدقدن صکره
مقابللری اولان یأس و ماتم گتورلمشدر.

(۲) مراعات نظیر که صنعت تناسب و تلفیق دخی دینلور متناسب شیلری جمع
ایتمکدر.

قلم قلمتراش حقه مقراض وطوپ تفنك قلیج مزاراغی بریرده ذکر ایتمك
گیبی.

(گیدرمی سینہ اهل محبتدن خیال یار * نیجه منفك اولور صورت هیولای
مرايادن) بیتندهکی صورت ایله هیولا ومرايا بوقییلدندر.

ابوت ایله بنوت گیبی متضایفین بریرده مجتمع اولدقلری جهته بینلرنده
صنعت طباق بولنور ایسهده متلازم اولدقلری اعتباریله دخی بینلرنده مراعات
نظیروارد.

بعضا برلفظك مراد اولمیان معناسی اعتباریله تناسب بولنور. ایشته بوکا
ایهام تناسب دینلور که مراعات نظیره ملحقدر.

نته کیم (عجیبی طوتسه ال اوستنده نرکسی دلدار * ازلدن ارهلرنده گوز
آشنالغی وار) بیتنده گوز آشنالغی معارفه معناسنه اولوب انجق گوزك معنای
لغویسی اعتباریله نرگسه مشابته ومناسبتی معلومدر.

(گلزار دهر ایچنده نسیم صبا گیبی * خلک اسوب صاوردیغی بادها
ایمش) بیتنده کی هوا لفظی دخی بوقییلدندر.

(نوروز ایروب اغیار ایله سیر ایلدی دلبر * گیجه یله گونم اولدی بنم
شمدی برابر) بیته دخی بوقییلدن معدود اولور.

تشابه اطراف صنعتی که کلامی ابتداسنه مناسب اولان شی ایله ختم
ایتمکدر مراعات نظیردن معدوددر.

نته کیم (خلق ایدر دادوستد بز پرتلاش وبی نصیب * چارسوی عالمک
براوکمدق دلایز) بیتنده اولدیغی گیبی که دادوستد ایله چارسو وبی نصیب ایله او
کمدق دلال متناسبدر.

(یوقدر بر مراد ونهال امل دیو * باغ جهانده چکمه الم هب اولوربتر) بیته
دخی بوقییلدندر.

ینه بوقییلدن اولهرق برده ارضاد واردر که تسهیم دخی دینلور. بوده بر
صنعتدر که کلامک اولنده برسوز بولنوب حرف روی معلوم اولدیغی حالده
فقرهنگ یاخود بیتک آخیرینه دلالت ایلر.

نثرده فقره شعرده بیت منزلهسنده اولوب حرف روی دخی فقرهده یاخود
بیتده تکرر ایدن حرفدر.

مثلا (اول مستعین اسم جلام که دفعه * فنج کلامه قدرتمی مستعان و یرر)
بیتده حرف روینک نون اولدیغی معلوم اولیجق مصرع اولدهکی مستعین لفظی
مستعانه دلالت ایلر.

(وطنک ذوقی ملاقات احبا ایلهدر * بی ملاقات احبا وطنی نیلیهیم) بیته
دخی بوقییلدندر.

(۳) صنعت مشاکله برشیئی صحبتنده بولندیغی بر شیئک اسمیله ذکر ایتمکدرنته
کیم برقوناغه یالین آیاق گلان برفقیرهنه درلو ییمک ایسترسین پیشورهلم دینیلیمسی
اوزرینه بکا برچفت آیاق قابی پیشوریکز دیمسی گبی.

کذلک آغاچ غرس ایتمکده اولان برچفتلک صاحبنه بر مسافر گلهرک حاتم
طی گبی غرس ایت دیوبده انعام واحسان ایت معناسنی مراد ایلمسی دخی
بوقییلدندر.

(۴) عکس. کلامک بر جزئی دیگر جزئک اوزرینه تقدیم اولندقدن صکره بر عکس
اولهرق ایراد اولنمقدر. (عادات السادات سادات العادات) و (باری تعالی اولودن
دیری و دیریدن اولو اخراج ایلر) عبارهلرنده اولدیغی گبی.

(بینقاب ویناقاب عرض جمال ایلردی یار * کههلالی بدرو که بدری هلال
ایلردی یار) بیٹی دخی بوقیلدندر.

(۵) رجوع. برسوزی سویلدکدن صکره لنکته آئی نقض ایتمکدر.

(چشم امعان ایله باقدقچه وجود وعدمه * صحن جنت گورینور آدمه
صحرای عدم * غلط ایتم نه رواجته تشبیه ایتمک * بشقهدر نعمت آسایش مأوی
عدم * طوتلم اندهده اولمش نعم کونا کون * اویله محتاج تناولمیدر الای عدم) گبی.
(گوش ایت گوکل بیانمیان سویلرم سکا * یوق بلکه رشته دل وجان
سویلرم سکا) بیئیله (ایدنلر دورجاناندن بنی جاننده بولسونلر * غلط دیدم دکل
جاننده جاناننده بولسونلر) بیٹی دخی بوقیلدندر.

(۶) مبالغهکه بروصفک شدت یاضعفده مستبعد یا محال درجهسنه بلوغی ادعا
اولنمقدر تبلیغ واغراق وغلو دیو اوج قسمه تقسیم اولنور.
شویله که مدعا اگر عقلا وعادة ممکن ایسه تبلیغ دینلور وعندالبلغا مقبول
اولور.

(بنم اولنادره سیخ کهر تازه ظهور * کهنه مضمونهدکل کنج خیالم مخزن)
بیٹی گبی.

واکرعادة محال وعقلا ممکن اولورایسه اغراق دینلور. بودخی مقبولدر.
(فتح خیبر اولطی ایلماشدر کیمسه * زور بازوا یله بر بویله حصاری تسخیر) بیٹی
گبی.

واکرعقلا دخی محال ایسه غلو دینلور. برقصرعالینک ستایشی حقنده
نفعینک (دکل مهر وبیاض صبح افقده سیر ایچون سقفن * فلک باش قالدیرنجه
خاکه دوشدی تاج ودستاری) بیٹی گبی.

غلو مقبول اولماز مگرکه صیغه شرطیه یا تشبیه گبی بروجله صحت وامکان رادهسنه تقریب وتعديل قلنه. نته کیم قصیده مذکورهنک (صانورلر برگل زردوزدر برنطع خاراده * رخامنده کورنلر عکس خورشید پرانواری) بیتنده صانورلر تعبیری ایله مبالغه صحته تقریب قیلنمشدر.

وکذا برآت مدحنه دائر اولان (شکست ایتمز حبابنایتسه جولان روی دریاده * طوقنسه برق نعلی نرم ایدرکن سنک خارایی) بیتندهکی غلو دخی فرض اوزرینه مبنی اولهرق صیغه شرطیه ایله برمرته تعديل اولنمشدر. یاخود مکرکه برگوزل خیال بولنه اوخالده دخی غلو مستحسن اولور. (نازی آب ایتمشده برفواره رسایتمش خیال * ایشته اوصودر اتلمش قامتک اولمش سنک) بیتنده اولدیغی گبی.

ویاخود هزل مقامنده ایراد اولنه اوخالده دخی غلو مجاز اولور.

نته کیم (نه عجب یارین عشرت ایتمکه نیت ایتمس دوندن سرخوش اولورم) دینلدیکی کبی.

بو صورتلردن ماعدا غلورلر مقبول اولماز. هله نفعینک (بنم اول ناظم اندیشهکه سمسار قضا * ایدهمز قیمت عقد در نظمم تقدیر) گبی اشنع غلورلی قطعیا مردود ومنکردر.

مبالغه مقبوله قیلندن عد اولنمغه شایان بر صنعت دخی برغرضی نقیضنه بکزر تعبیر ایله تأکید ایلمکدر.

ایشته بونک برقسمنه (تأکیدالمدح بهایشبه الذم) دینلورکه ذم یوللو مدح

دیمکدر.

نته کیم بوقلیجک قصوری یوقدر فقط محاربهلرده چوق قوللانمش اولدیغندن اوزرنده پک چوق قان لکهسی وار دینلکده اگر قلیجده قان لکهسی عیب صاییلور ایسه ایشته بوقلیجک اوعیبی واردر لکن قان لکهسی قلیجده عیب صاییلهاز او یله ایسه بو قلیجده عیب تصور اولناز دیمک اولهرق مدحی مؤکد اولور.

(حسننه هیچ دیهچک یوق اما * نکهی اوق گبی ایشلر جانه) بیته دخی بوقیلدندر.

دیگر برقسمنه دخی (تأکید الذم بایشبه المدح) دینلورکه مدح یوللو ذم دیمک اولور. (نته کیم اندن خیر گلمز لکن ایلیک گوردیکی آدمه کملک ایدر) دینلور. (فلان ادم فاسقدر اما جاهلدر) و (گناهنه گیرمیهم اوروچ یدیکنی گوردم اما نماز قیلدیغنی گورمدم) عبارهلری دخی بوقیلدندر.

(محسنات لفظیه حقندهدر)

(۱) صنعت جناس. ایکی لفظک معنالری مختلف اولدیغی حالده تلفظه تشابهلریدر. بونک اقسام عدیدهسی واردر. نته کیم بروجه اتی تعریف اولنور. جناس تام. ایکی لفظک وجوه اربعهده یعنی نوع وعدد وترتیب حروفده وهیئته یعنی حرکه وسکونده متفق اولملریدر. شیرشیرخوار گبی

(جاهله جاهله رفعتمی گلور عالمده * علم افزاز معارفدر اولان صاحب توغ) و (باغده می ایچیلوب ناهلر ایلر نیلر * سسی چیقماز عجبابلبل او یورمی نیلر) و (اول مه جفایی صانمهکه دور اندن اوکرنور * بی مهر وبی وفالغی دوراندن او کرونور) بیتلرندهکی جاهله نیلر دور اندن جناسلری دخی بوقیلدندر.

واگر وجوه اربعه مذکورهدن يالكز برنده اختلاف بولنسه جناس تام اوليوب بشقه بر اسم ايله تسميه اولنور. شويلهكه اختلاف اگر هيئنده ايسه جناس محرف دينلور. (جبة البرد جنة البرد) عبارهسنده كي برد وبرد لفظلري گيبي كه باحرفي اولكيسنده مضموم وايكنجيسنده مفتوحدر.

(جاهل يامفرط يا مفرط اولور) عباره سنده كي مفرط ومفرط دخي بوقبيلدندرکه اولكيسي فاء ساكنه وراء مخففه وايكنجيسي فاء مفتوحه وراء مشدده ايلهدر.

واختلاف اگر ترتيب حروفده ايسه جناس قلب دينلور. روزگار زوركار گيبي.

واختلاف اگر عدد حروفده ايسه جناس ناقص دينلور. ساق ايله مساق گيبي.

مؤلف فقيرك بر قصيدهسندن (آسمان پايه هماسايه همايون كوكب) مصرعندهكي هما ايله همايون دخي بوقبيلدندر. واختلاف اكر نوعده ايسه يعنى متجانس لفظلرك يالكز برر حرفي نوعاً مختلف اولو بده بو حرفلر بيننده قرب مخرج بولنورسه جناس مضارع دينلور. دام ايله طام گيبي. اما بينلرنده قرب مخرج بولنماز ايسه جناس لاحق دينلور. (ستار ايله سيار و ستاره ايله سياره وجبة البرد جنة البرد) عبارهسندهكي جبه ايله جنه گيبي.

قصيده مذکورهدن (آب لطفكله زمان ايتدي زميني سيراب * تاب قهركله قضا دشمني ايلر تهديد) بيتي دخي بوقبيلدندر.

واختلاف اگر نقطه جهتيله اولورسه جناس مصحف دينلور. سوق ايله شوق گيبي.

مؤلف فقيرك (لب نكارده بن بنجه پك نشاط ويرر * كه نقطه نقش ايله جودت اولور سراب شراب) بيتى دخى بوقيلدندر.

صنعت اشتقاق دخى جناسه ملحقدر. كاتب ايله مكتوب وقول ايله قائل گبى.

(جور دهر ايله اولور بلبل غرابه همشين * بينه شكوايى غراب ايلر غرابت بوندهدر) بيتندهكى غراب ايله غرابت بوقيلدندر.

شبه اشتقاق صنعتى دخى كذلك جناسه ملحقدر. خال ايله خالى لفظلىرى گبى.

(۲) موازنه. فاصلهلرك وزناً متساوى اولمليدر. (عالمه جام صفا صونديغى دم باكه فلك * برقدح صونمدى كيم ويرميه بيك دورلو كسل) بيتندهكى فلك وكسل گبى. صله نثرده فقرهلرك ونظمده مصراعلرك صوك كلمهلر يدر.

اگر فاصلهلدن بشقه ديكر جزؤلرك جملهسى ياخود اكثرى وزناً مقابللىرى كبى اولور ايسه مماثله تسميه اولنور.

(مشير سلطنت عقل مصور * پناه مملكت عدل مجسم) بيتنده اولديغى گبى. (۳) سجع. فاصلهلرك برحرف اوزرينه متوافق اولمليدر.

نثرده سجع نظمده قافيه گبيدر. واوچ قسمه منقسمدر. شويلهكه فاصلهلر وزناً مختلف اولورلر ايسه مطرف دينلور.

نتهكه (طلبه علم بلاغتى اكمال ايتديلر * علم حقوقده دخى ابيجه كسب كمال ايتديلر) ديديكمزده اكمال ايله كمال گبى.

شعردن نظيرى مؤلفك سالف الذكر قصيدهسنگ مطلعى اولان (حمدلله كه بكايور اولوب بخت سعيد * ايلدى چرخ ايله سرنامه صلحى تجديد) بيتيدر.

واگر فاصلهلر ورنأ دخی متوافق اولورلر ایسه سجع متوازی دنیلور.
نته کیم قصص انبیانک (اندن صکره سائر ناس انلردن اورهدی ونیجه
قوملر و صنف صنف انسانلر تورهدی) عبارهسندهکی اورهدی وتورهدی
کلمهلری گبی.

ینه قصص انبیانک (کروه مشرکین بر جملهده اهل اسلامی بتورمک اوزره
مدینه منوره اوزرینه یوریدی خلقی خوف ودهشت بوریدی) عباره سنده کی
یوریدی وبوریدی کلمهلری دخیوقییلدندر.

شعردن نظیری دخی (آفرین آی روز کارک شهسوار صفدری * عرشه آص
شمندنکیروتیغ ثریا جوهری) بییتدر.

واگر فاصلهلرده اولدیغی گبی ما قبللرندهکی اجرانک اکثری سجعا ووزنا
مقابللری گبی اولورسه سجع مرصع دینلور.

(فلان افندی زبده امائل واقراندر و برادر سر بلندی عمدہ افاضل
واعیاندر) عبارهسنده اولدیغی گبی.

سجع هر حالده کلام بلیغه زینت ویرر. فقط فاصلهلر متحد المأل اولیوب
هر برینک بشقه بشقه معنالری اولق شرطدر والا مجرد سجع ایچون برنوع تکرار
دیمک اوله جغنه مبنی تطویل قییلندن اولور. مثلا بزہ پک چوق احسان ایتدی
ولطف بی پایان ایتدی دنیلسه مقبول اولماز.

(۴) صنعت تشدیدکه التزام ولزوم مالایلمدخی دینلور شعرده حرف روینک ونثرده
انک مقامنه قائم اولان حرفک تکراری قافیہ وسجع ایچون کافی ایکن اندن فضله
برشی التزام اولنمقدر.

مثلا کرم وهمم گبی کلمهلرده قافیه وسجع ایچون یالکز میمک تکراری کافی ایکن کرام وینام گبی کلمه لرده میمک ما قبلنده کی الفک دخی تکراری التزام اولنورسه لزوم ما یلزم قیلندن اولور.

(براهل همت ار بول ایدل مهجور ارنلردن * که اولسون منزل وصلک یولنی گوسترنلردن) بیتی بوقیلدندر که اخر کلمهده یالکز نونک تکراریله قافیه حاصل اولهییلور ایکن بش حرفک دها تکراری التزام اولنمشدر.
ذو القافیتین غزللر هپ بوقیلدندر. (شعر) صفا ویرر بزه یار ایتسه پر عتاب خطاب * که تلخ اولنجه ایدر طبعی نشته یاب شراب * وطن جلاسی جفا سن صورار ایسهک ساقی * نوای ناله چینی ویرر جواب چوآب) گبی.
سامینک دخی بویولده برمشهور غزلی واردر که مطلعی بودر. (جوشش اشکه دل پر خون برمجرا ایکی * حیف کیم فلک دل مشحون بردیا ایکی).

محسنات لفظیه نک اصل حسنی معنی لفظه تابع اولمیوب بلکه لفظک معنایه تابع اولمسیدر. چونکه معنی طبیعتنه براغیلور ایسه کندوسنه لایق اولان لفظی ایستر وانک ایستدیکی لفظ گتوریلور ایسه لفظ ومعنی ایکیسیده گوزل اولور واگر تسجیع ایچون تکلف ایله عباره تصنیع اولنور ومعنی لفظه تابع قیلنور ایسه لفظ ومعنی حلیه حسن وقبولدن عاری قالور.

(صنایع بدیعیهنک لواحقى حقندهدر)

تلمیح. برقصیه یاخود بر مثل مشهوره اشارت اولنمقدر.
نته کیم سلیمان فهیم افندینک (بزه عرض جمال ایتمزمی بلقیس امل آخر * فهیما خاتم داغ محبتله سلیمانز) بیتنده سلیمان علیه السلام ایله بلقیس قصهسنه اشارت

اولنمشدر. و(اختر مطلبم افاق فلکده طوغماز * گونده بيک شی طوغورر ليله: جبلاى عدم) بيتنده (الليلة حبل) مثل مشهورينه ايا قيلنمشدر.

تلميحده مقصده دلالت خفى ويعيد اولور ايسه الغازه ملحق اولور
وصدودن خارج قالور.

اقتباس. کلامه قرآن کریمدن ياخود حديث شريفدن برشى تضمين
اولنمقدر.

مؤلف فقيرک بر بهاربه سندن (ترانه: لب هر جوييار فاعتربرا * زبان بلبلک
اورادى يا اولى الابصار) بيتنده وديگر بر بهاربهء فاسيهسندن (شوزجو ومن الماء کل
شى حى شوزصوت سبوان ربنا لغفور) بيتنده اولديغى گبى.

تضمين، بر شاعر کندو شعرينه آخرک شعرندن برشى تضمن ايتديرمکدر.
شول شرطهکه غيرک شعرى اولديغنه تنبيه اولنه. مگرکه بينالادبا معروف بر شعر
ايسه تنبيهه حاجت قالماز.

نتهکه نفعى بر بهاربه سنک (بحمد الله زمانکده بقول صبرئ شاکر * کريبان
فلک مهجور دست آه شکو (ادر) بيننده صبرينک اسمنى تصريح ايدرك بر مصراعنى
تضمين ايلمشدر. و(ايسته ميدان هنر گيتميهلم شيرازه) مصراع مشهورينى سرورى
تضمينايله (رومده آکه سرورى گلهمز ميقرارشو * ايسته ميدان هنر گيتميهلم شيرازه)
ديدیکی گبى مؤخرا فهميم دخى (حلب انده ايسه بونده بولنور اندازه * ايسته ميدان
هنر گيتميهلم شيرازه) ديو تضمين ايلمشدر. كذلك بالاده ذکر اولنديغى اوزره (فکر
زلفک دله تاب سوز عشقک سينهده * ناردرد گلخنده گويا ماردرد گنجينهده) بيتنک
مصراع ثانيسى تضمين ايله (سوز عشقک سينهده سودای زلفک قلبهده * ناردرد
گلخنده گويا ماردرد گنجينهده) بيتى ياپلمشدر.

اما برشاعر دیگر برشاعرك اشعارندن مصراع یاخود بیت گبی برشی الویده کندو شعری گبی اعلان ایدر یاخود بعض الفاظنی تبدیل ایله مضموننی چالویده کندو شعرینه قاتار ایسه سرقت صاییلور. بوایسه مذموم و مقدو حدر. (سرقت شعر ایدنه قطع زبان لازمدر * بویلهدر شرع بلاغته فتاوی سخن).

واکر خلف سلفک شعرینی اخذ و اصلاح ایله انی ده اعلای صورته نظم ایلر ایسه مقبول اولور.

وبعض متشعرین که (فهیمیا شاعران بواهوسده قالمامش انصاف * قناعت ایلمز مضمونه دیوانی چالار چارپار) مؤداسنحه دیوانلردن بکندیکنی الویده کندی نامنه اعلان ایدرلر. شعرادن معدود اولمدقلمری جهتله موضوع بحثدن خارج قالورلر.

وبعضاً ایکی شاعرك بر برندن خبری اولمقسزین بر مصراع یاخود بر بیت ایکیسنگ دخی خاطرلرینه سنوح ایلر بوکا توارد دینلوب سرقت صایلماز. هله تاریخلرده بوتوارد چوق دفعه و قوعبولمشدر. نته کیم فصل آتیده امثلهسی ایراد اولنجهقدر.

شعراى عجم بعضا اشعار عربیهی کندو شعرلرینه تضمین ایله ملمع طرزنده شعر یا پارلر.

نتهکیم حافظ شیرازی یزیدک (ادرکاسا وناوها * الا یاایهالساقی) بیتنی برمصراع اولتق اوزره تضمین ایله (الا یاایهالساقی ادرکاسا وناوها * کهعشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکلها) مطلعنی سویلمشدر.

ملمع. برمصراعی برلساندن و دیگر مصرعی دیگر لساندن اولهرق نظم اولنان شعردر.

(هیج کیمسه دکل سر قدردن آگاه * لاحول ولاقوة الا بالله) بیت مشهوری ایله مؤلف فقیرک بر ملمع غزلندن (جودت اولهلی چشمه مفتون جانا * لانومله طول لیال بالله) و دیگر برملمع غزلندن (هوای زلفیدر اقصای آرزو جودت * سواد طره نماید مراشب معراج) بیتلری گبی.

عروض فارسی اکثریا عروض عربی یه مخالف دوشر مثلاً بحر رمل ایله بحر هزج عروض فارسی اصولنجه هر بیته بعضاً سکزر و بعضاً التیشر جزدن مرکب اولهرق استعمال اولنور. اما عربیده ایکیسی دخی سکزر جزدن مرکب اولهرق استعمال اولناز. بناء علیه بروجه بالا یزیدک ایکیشر جزدن مرکب اولان ایکی مصراعدن حافظ شیرازی برمصرع یاپمشدر.

شعری روم اوزانده عروض فارسی اصولنه تابع اولدقلرندن لسانمزده فارسی ایله ترکیدن ملمع شعر سویلمک سهلدر. اما عربی ایله ترکیدن ملمع شعر سویلمک جای نظر و دقتدر.

مثلاً بحر رملدن برملمع سویلنهجک اولدیغی حالده هر مصراعی اوچر جزدن ترکیب اولنور ایسه هم فارسی هم عربی عروضنه توافق ایلر. واکردردر جزدن ترکیب اولنور ایسه عربی عروضنه مخالف اولور و شعرای عربدن بری گورسه انی نا موزون صانور.

مع مافیله ملمع شعرلرده بومثللو اختلافلر معفودر. اما کاملاً عربجه شعر سویلنهجک اولور ایسه اوزان عربیه توفیق اولنمق لازمدر.

بناء علیه بعض متعربینك قصیده طنطرانیه گبی هر بیته سکزر جزدن مرکب
اوهرق بحر رملدن سوبلدکلری عربی شعرلره شعرای عرب اشعار عربیه نظر یله
باقمازلر.

بعض متأخرین ادبا یالکز مهمل یعنی نقطهسز حرفلردن شعر سوبلمک
گبی صنعتلر اختراع ایتمشلردر.

نته کیم (اودلکه اوله هوادار مدح اهل کرم * اولور عرائس الهام کردکاره
حرم) بیتنده هیچ نقطهلی حرف یوقدر.

بوده بر هنردر. لکن اسلاف ادبا بو مثللو خطه عائد اولان صنعتلری
محسنتات بدیعیدن عد ایلماملردر.

شعراى متأخریندن وبعضیلری الغاز و تعمیمه یولنده منظوم کلاملر
سوبلمشلردر. لکن بونلر دخی محسنتات بدیعیهندن معدود دکللردر.

الغاز. لغز سوبلمکدر. لغز بیلمجه دیمکدر که بر شیئک علائم وأوصافنی
ذکر ایله اکا سائر اشیادن متمیز اولهحق صورته و رمز یولندهدالت ایدن کلامدر.
تعمیه کلام موزونده بر ذاتک نامنه رمز وایا ایله دلالت ایتمکدر. اول کلامه دخی
معما دینلور.

نته کیم (بنده یوق صبر و سکون سنده وفادن ذره * ایکی یوقدن نه چیقار
فکر ایدهلم بر کره) بیتنده نابی نامنه اییا اولنمشدر.

صنعت تاریخ اربابی دخی بر مصرعک حسابجه نقصان یا زیادهسنه رمز
وایا ایتمکه تعمیمه دیرلر.

المراجع

- أمين، محمد. مكالمة صبيان. ترجمة: إسماعيل حقي. ط ٢. إستانبول، ١٢٩٠هـ.
- الأنسي، عبدالباسط. دروس اللسان العثماني. ط ٦. بيروت، ١٣٣٢هـ.
- جودت، أحمد. بلاغت عثمانية. إستانبول، ١٢٩٩هـ.
- الخوري، فارس. رشة الطلاب في صرف ونحو اللغة العثمانية. بيروت، ١٨٧٢م.
- زاده موسى، عقل. سلسلة تدريس قواعد عثمانية. القدس، ١٣١٤هـ.
- زيدان، جرجي. مدنيت اسلاميه تاريخي. ترجمة: زكي مغامز. إستانبول، ١٣٣٩هـ.
- سعدالله، مدحت. توركجه يكي صرف ونحو درسلى. إستانبول، ١٣٤٠هـ.
- شاكر، محمد. رسالة في تعليم اللغة التركية الحديثة. القاهرة، ١٩٣٠م.
- صفوت، مصطفى. هدايت مبتديان ومفتاح لغات عثمانيان. ط ١. القاهرة، ١٢٩٠هـ.
- طالب، محمد. نخبة الأنجاب في اللغة التركية. ط ٢. القاهرة، ١٣٠٥هـ.
- عاطف، عبدالله؛ رمزي، مسعود. مكمل قواعد عثمانية. إستانبول، ١٣٢٨هـ.
- مجهول. قواعد لسانى عثمانى. إستانبول، ١٣١٥هـ.
- مجهول. لهجة عثمانية. ج ٢. إستانبول، ١٢٩٣هـ.
- مراد، محمد. تاريخ عمومي. برنجى جلد. إستانبول، ١٢٩٨هـ.
- نظيما، علي. لسان عثمانى. ط ٢، إستانبول، ١٣٠٥هـ.

نور، رضا. تورك تاريخى. إستانبول، ١٩٢٥م.
يوحنا؛ نوفل، جرجس. مرشد المتعلم وترجمان المتكلم في اللغة العثمانية. ط٣. بيروت،
١٣٠٥هـ.

o b e i k a n d i . c o m